

Tarkastusvaliokunnan rooli, tehtävät ja jäsenten valintakriteerit suomalaisissa pörssi-yhtiöissä

Laskentatoimi
Maisterin tutkinnon tutkielma
Sanna Haarala
2009

Laskentatoimen ja rahoituksen laitos
HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULU
HELSINKI SCHOOL OF ECONOMICS

HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULU
Laskentatoimen ja rahoituksen laitos

TARKASTUSVALIOKUNNAN ROOLI, TEHTÄVÄT JA JÄSENTEN
VALINTAKRITEERIT SUOMALAISISSA PÖRSSIYHTIÖISSÄ

Laskentatoimi
Pro Gradu –tutkielma
Sanna Haarala
Syksy 2008

Laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen laitosneuvoston kokouksessa ____ / ____

20____

hyväksytty arvosanalla

**TARKASTUSVALIOKUNNAN ROOLI, TEHTÄVÄT JA JÄSENTEN
VALINTAKRITEERIT SUOMALAISISSA PÖRSSIYHTIÖISSÄ**

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella tarkastusvaliokunnan roolia, tehtäviä, valiokunnan jäsenten valintakriteerejä ja tarkastusvaliokunnan merkitystä suomalaisissa pörssiyhtiöissä.

Lähdeaineisto

Tutkimuksessa käytettiin tarkastusvaliokunnan rooliin, tehtäviin ja jäsenten riippumattomuuteen ja asiantuntemukseen liittyvää kotimaista ja ulkomaista lähdekirjallisuutta. Lähdeaineisto koostui pääasiallisesti aihealueeseen liittyvistä aiemmista tutkimuksista ja artikkeleista, säännöksistä ja oppikirjoista. Tutkimuksen empiirisen osan aineisto kerättiin haastattelemalla viittä Helsingin arvopaperipörssin päälistalla noteeratun yhtiön tarkastusvaliokunnan puheenjohtajaa ja jäsentä.

Aineiston käsittely

Tutkimus suoritettiin teemahaastatteluna. Haastattelut koostuivat viidestä teema-alueesta. Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin kirjalliseen muotoon. Haastattelujen pohjalta vedettiin yhteen tutkimustulokset ja johtopäätökset.

Tulokset

Tarkastusvaliokuntien perustamiseen on vaikuttanut voimakkaasti vuonna 2004 voimaan tulleet uudistuneet corporate governance –suositukset. Haastateltavat kokivat, että tarkastusvaliokunnan rooli on olla hallituksen työtä avustava elin. Sen tärkeimmiksi tehtäviksi katsottiin taloudellisen raportoinnin ja riskienhallinnan valvonta. Tarkastusvaliokuntien jäsenten valintaperusteina nousivat esiin jäsenten oma kiinnostus sekä heidän asiantuntemuksensa. Jäsenen riippumattomuus yhtiöstä koettiin edellytykseksi sille, että voi toimia tarkastusvaliokunnan jäsenenä. Työkokemus tarkastusvaliokunnan tehtäviin liittyvissä toimissa sekä myös hallituskokemus katsottiin merkitykselliseksi sekä valintatilanteessa että valiokuntatyöskentelyssä. Tarkastusvaliokunnalla koettiin olevan jonkinlaista vaikutusta esimerkiksi taloudellisen raportoinnin ja riskienhallinnan laadun paranemiseen.

Avainsanat

Corporate Governance, Tarkastusvaliokunta, Rooli, Tehtävät, Jäsenten valintakriteerit, Riippumattomuus, Asiantuntemus

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
1.1 TUTKIELMAN TAUSTAA	6
1.2 TAVOITTEET JA RAJAUS	7
1.3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIELMAN RAKENNE	8
1.4 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	9
1.4.1 Agenttiteoria.....	9
1.4.2 Corporate governance	9
1.4.3 Hallitus.....	10
1.4.4 Tarkastusvaliokunta.....	10
1.4.5 Tilintarkastaja	11
2 TARKASTUSVALIOKUNNAN ROOLI JA TEHTÄVÄT	12
2.1 TARKASTUSVALIOKUNNAN ROOLI	12
2.2 TARKASTUSVALIOKUNNAN TEHTÄVÄT.....	15
2.2.1 Taloudellinen raportointi	17
2.2.2 Riskienhallinta ja sisäinen valvonta.....	19
2.2.3 Sisäinen tarkastus.....	20
2.2.4 Tilintarkastus.....	21
2.2.5 Raportointi hallitukselle ja osakkeenomistajille	23
3 TARKASTUSVALIOKUNNAN JÄSENTEN RIIPPUMATTOMUUS	24
3.1 SÄÄNTELY	24
3.1.1 Sääntelyn taustaa.....	24
3.1.2 Corporate governance –suositus	25
3.1.3 Sarbanes-Oxley -laki.....	26
3.1.4 Euroopan Yhteisöjen Komission suositus.....	27
3.2 RIIPPUMATTOMUUDEN MERKITYS	28
3.2.1 Vaikutus taloudellisen raportoinnin laatuun	28
3.2.2 Vaikutus tilintarkastuksen laatuun.....	30
3.2.3 Vaikutus sisäiseen tarkastuksen tehokkuuteen.....	32
4 TARKASTUSVALIOKUNNAN JÄSENTEN ASiantuntemus	34
4.1 SÄÄNTELY	34
4.1.1 Sääntelyn taustaa.....	34
4.1.2 Corporate governance -suositus	36
4.1.3 Sarbanes-Oxley -laki.....	37
4.1.4 Euroopan Yhteisöjen Komission suositus.....	38
4.2 ASiantuntemuksen merkitys.....	39
4.2.1 Vaikutus yrityksen arvoon	39
4.2.2 Vaikutus taloudellisen raportoinnin laatuun	40
4.2.3 Vaikutus tilintarkastajan ja johdon väliseen ristiriitaan	45
4.2.4 Vaikutus sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen.....	46
4.2.5 Vaikutus tilintarkastuksen laatuun.....	48
4.2.6 Vaikutus sisäiseen valvontaan	50
5 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	51
5.1 TUTKIMUSOTE	51
5.2 TUTKIMUSMENETELMÄN VALINTA.....	51
5.3 KVALITATIIVISEN TUTKIMUKSEN VAIHEET	53
5.3.1 Haastatteluteemojen valinta.....	53
5.3.2 Haastateltavien valinta	53

5.3.3 Esihaastattelut	54
5.3.4 Aineiston analysointi.....	54
5.4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	54
6 TUTKIMUSTULOKSET	55
6.1 TAUSTAA.....	55
6.2 TUTKIMUSTULOKSET.....	56
6.2.1 Tarkastusvaliokunnan perustamisen syyt.....	56
6.2.2 Tarkastusvaliokunnan rooli.....	58
6.2.3 Tarkastusvaliokunnan tehtävät.....	61
6.2.3 Tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteerit.....	64
6.2.3.1 Riippumattomuus valintakriteerinä.....	67
6.2.3.2 Asiantuntemus valintakriteerinä.....	69
6.2.3.3 Työkokemus	72
6.2.3.4 Koulutus	75
6.2.4 Tarkastusvaliokunta instituutiona ja sen vaikutus	76
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	79
LÄHDELUETTELO	87
LIITTEET	96

LUETTELO TAULUKOISTA JA KUVISTA

Kuva 1. Corporate governance osatekijöiden vuorovaikutus ja suhde taloudelliseen raportointiin	13
Kuva 2. Tarkastusvaliokunnan tehtävät Helsingin pörssin päälistalla noteeratuissa yhtiöissä 2005	16
Kuva 3. Tarkastusvaliokunnan tehtävät	17
Kuva 4. Tarkastusvaliokunnan tehtävät tilintarkastuksen eri vaiheissa.....	22
Taulukko 1. Tarkastusvaliokunnat suomalaisissa pörssiyrityksissä.....	55
Taulukko 2. Asiantuntemus ja riippumattomuus hallinnon esittelyissä	56

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Vuosituhanen vaihteessa esiinnousseet tilinpäätösväärinkäytökset, kuten Enron ja Parmalat, ovat nostaneet esille yhtiöiden taloudellisen raportoinnin luotettavuuden. Tarkastusvaliokuntien perustaminen on esitetty yhtenä keinona parantaa markkinoiden luottamusta taloudelliseen raportointiin.

Corporate governance -sääntelyä on lisätty ja laajennettu sekä Suomessa että kansainvälisesti. Yhdysvalloissa vuonna 2002 voimaantullut Sarbanes–Oxley -lainsäädäntö (SOX) on pörssiyrityksiä sitovaa. Suomessa corporate governance -suositus toimii ns. noudata tai selitä –periaatteella. Tarkastusvaliokunnan osalta suositus sisältää ohjeita koskien sen perustamista, kokoonpanoa ja tehtäviä.

Tarkastusvaliokunta tukee hallitusta sen valvontatehtävässä. Hallituksen on mahdollista organisoida toimintaa parhaaksi katsomallaan tavalla, jotta toiminta olisi mahdollisimman tehokasta. Hallitus voi organisoida toimintaa valiokuntiin, jossa asiakokonaisuuksiin voidaan paneutua koko hallitusta pienemmällä kokoonpanolla.

Tarkastusvaliokunnan tehtävät koostuvat yleisimmin taloudellisen raportoinnin, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ja sisäisen tarkastuksen valvonnasta. Tarkastusvaliokunnan tehtävien luonteesta johtuen tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla riippumattomia yhtiöstä. Lisäksi tarkastusvaliokunnan jäsenillä tulisi olla riittävä asiantuntemus näiden valvontatehtävien hoitoon. Tarkastusvaliokunnan jäsenten valinta ja asiantuntemuksen taso tulisi suhteuttaa valiokunnan tehtäviin, jotta tarkastusvaliokunta voi toimia tehokkaasti ja täyttää sille asetetun tehtävän.

Tarkastusvaliokunnan jäsenten riippumattomuuteen ja asiantuntemukseen on kiinnitetty huomiota erilaisissa corporate governance -suosituksissa ja sääntelyssä. Yhdysvalloissa SOX edellyttää valiokunnan kaikkien jäsenten olevan riippumattomia yhtiöstä. Sen lisäksi SOX edellyttää vähintään yhden asiantuntijajäsenen kuulumista tarkastusvaliokuntaan. Myös suomalaisen suosituksen mukaan kaikkien jäsenten tulisi

olla riippumattomia yhtiöistä ja lisäksi jäsenillä tulisi olla riittävä laskentatoimen ja tilinpäätöskäytännön tuntemus.

Sääntelyn laatijat olettavat, että riippumattomat ja asiantuntevat jäsenet voivat hoitaa tehokkaammin tarkastusvaliokunnan valvontatehtävää. Valiokunnan tehtävien luonne korostaa riippumattomien jäsenten merkitystä. Tämän lisäksi erityisesti taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän katsotaan edellyttävän jonkinlaista taloudellista koulutusta tai asiantuntemuksellista taustaa.

Hallituksen kokoonpanolla ja ominaisuuksilla näyttäisi olevan vaikutusta tarkastusvaliokunnan kokoonpanoon. Jos hallituksessa on enemmän riippumattomia jäseniä, toimitusjohtajan ja hallituksen puheenjohtajan tehtävät on erotettu toisistaan ja ne ovat suurempia kooltaan, valitsevat ne todennäköisemmin tarkastusvaliokuntaan enemmän riippumattomia jäseniä ja lisäksi jäseniä, joilla on laajempi taloudellisen raportoinnin asiantuntemus sekä kokemusta tarkastusvaliokunnan tehtävistä. (Beasley & Salterio 2001.)

Riippumattomilla valiokunnilla näyttäisi tutkimustulosten valossa olevan positiivinen vaikutus taloudellisen raportoinnin laatuun, sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen ja tilintarkastuksen laatuun. Samoin tarkastusvaliokunnan jäsenten kokemuksella ja asiantuntemuksella on vaikutusta mm. yrityksen arvoon, taloudellisen raportoinnin laatuun, tilintarkastukseen sekä sisäiseen tarkastukseen. Toisaalta asiantuntemuksen osalta on havaintoja myös päinvastaisesta. Osassa tutkimuksista jäsenten asiantuntemuksella ei ole havaittu olevan merkitystä. Tähän voi vaikuttaa asiantuntijuuden hankala määrittely. Liian laaja asiantuntijuuden määrittely eliminoi oikeanlaisesta asiantuntemuksesta saadut hyödyt. Mitä tarkempi määrittely asiantuntijuudelle on laadittu, sitä varmemmin on saatu tuloksia, että sillä on merkitystä tarkastusvaliokunnan toiminnan tehokkuuden ja valvontatehtävän onnistumisen kannalta.

1.2 Tavoitteet ja rajaus

Tutkielman tavoitteena on selvittää suomalaisten pörssiyritysten tarkastusvaliokunnan tehtäviä sekä valiokunnan jäsenten valintaperusteita. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään myös tarkastusvaliokunnan perustamisen syitä, sen roolia sekä merkitystä pörssiyritysten hallinnossa. Tutkielmassa pyritään selvittämään valintaperusteista erityisesti riippumattomuuden ja asiantuntemuksen merkitystä tarkastusvaliokunnan jäseniä valittaessa.

Tutkielma koskee suomalaisia pörssiyrityksiä, joissa on tarkastusvaliokunta. Teoriaosassa esitetään kuitenkin myös kansainvälisten säännösten viimeisimpiä suuntauksia, jotta saataisiin käsitys tarkastusvaliokunnan sääntelyn tasosta ja merkityksestä myös kansainvälisesti.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkielman rakenne

Tutkielma toteutetaan haastattelututkimuksena. Tutkielmassa haastatellaan viiden suomalaisen pörssiyrityksen tarkastusvaliokunnan puheenjohtajia ja jäseniä. Haastattelumenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Tutkimuksessa ei haluttu kvantifioida muuttujia, vaan tuoda esille valiokuntien omia määritelmiä ja näkemyksiä. Erityisen mielenkiinnon kohteena olivat määritelmät jäsenten valintakriteereiden suhteen, koska näistä ei ole Suomessa aikaisempaa tutkimusta. Teemahaastattelun avulla selvitetään yhtiössä toimivien tarkastusvaliokuntien perustamisen syitä, tehtäväkenttää, jäsenten valintakriteerejä, riippumattomuuden ja asiantuntemuksen merkitystä valintatilanteessa sekä tarkastusvaliokunnan merkitystä pörssiyrityksissä. Vastausten perusteella tehdään havaintoja näihin teemoihin liittyvistä asioista.

Tutkielma koostuu teoriaosasta ja tutkimusosasta. Teoriaosassa käsitellään tarkastusvaliokunnan rooliin ja tehtäviin sekä jäsenten riippumattomuuteen ja asiantuntemukseen liittyvää koti- ja ulkomaista kirjallisuutta, artikkeleja ja tutkimustuloksia. Tutkimusosassa esitellään tutkimusotos, tutkimusmenetelmä, haastattelututkimuksen vaiheet sekä näiden lisäksi haastattelututkimuksen tulokset. Lopuksi esitetään tutkimustulosten perusteella syntyneet johtopäätökset.

1.4 Käsitteiden määrittely

1.4.1 Agenttiteoria

Agenttisuhte on sopimus päämiehen (päämiesten) ja agentin välillä. Sopimuksen molemmat osapuolet pyrkivät maksimoimaan hyötynsä, minkä seurauksena agentti ei toimi aina johdon edun mukaisesti. Ristiriitoja voidaan vähentää asettamalla agentille sopivia kannustimia. Agentin valvonnasta syntyy päämiehelle kustannuksia, joita kutsutaan agenttikustannuksiksi. (Jensen & Meckling 1976.)

Yrityksen omistajien ja johdon välinen suhde on tyypillinen päämies-agentti-suhde. Omistajien ja johdon välillä on sopimus, jolla yrityksen johto valtuutetaan hoitamaan päämiehen yritystä. Päämiehen on vaikeaa valvoa yrityksen johtoa. Valvonnassa apuna toimivat yhtiön hallitus ja tilintarkastaja.

Hallitus ja sen tarkastusvaliokunta toimivat omistajien edustajina ja valvovat toimivaa johtoa. Tarkastusvaliokunnan jäsenten yhtenä valvonnan kannustimena toimivat johtajien ulkopuoliset työmarkkinat (managerial labor market). Jäsenen tehokas toiminta on positiivinen merkki markkinoille, joka palkitsee jäsenen uusilla johtotehtävillä (Fama 1980.)

1.4.2 Corporate governance

Corporate governance eli hyvä johtamis- ja hallintojärjestelmä tarkoittaa järjestelmää, jolla yhtiötä johdetaan ja valvotaan sekä miten ja minkälaista tietoa eri sidosryhmille annetaan (KPMG 2005, 11). Corporate governancea koskevaa sääntelyä sisältyy muun muassa osakeyhtiölakiin, tilintarkastuslakiin, arvopaperimarkkinalakiin, lakiin luottolaitostoiminnasta, liikepankkilakiin ja vakuutusyhtiölakiin sekä Helsingin Pörssin sääntöihin. (KPMG 2005, 15).

Vuosituhanen vaihteessa esiin tulleiden tilinpäätösväärinkäytösten seurauksena on laadittu uusia tai entistä tiukempia corporate governance -normeja. Nämä normit ottavat

yleensä kantaa myös tarkastusvaliokunnan tarpeellisuuteen. (Liljeblom 2005, 12.) Suomen corporate governance -suositus (HEX Oyj ym. 2003, 4) on laadittu noudatettavaksi ns. comply or explain -periaatteen mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että yhtiön on noudatettava suositusta kokonaisuudessaan. Suosituksesta poiketessaan yhtiön on ilmoitettava poikkeaminen ja poikkeamisen syy.

1.4.3 Hallitus

Omistajien tärkeä valvonnan väline on hallitus. Hallituksella on omistajien valtuutus valvonnan toteuttamiselle. (Lainema 2003, 13.) Hallituksen tehtävänä on pyrkiä turvaamaan osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien odotusten mukainen kehitys ja arvon muodostuminen (KPMG 2005, 22).

Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiöllä on oltava hallitus. Hallituksen valitsee yhtiökokous. Lain mukaisesti hallituksen tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallitus vastaa myös siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Hallituksen tulee organisoida työnsä mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Hallituksen vastuulle kuuluvien asioiden käsittelyä voidaan tehostaa perustamalla valiokuntia. Valiokuntia perustetaan valmistelemaan asioita, joiden hoitamisessa johdon ja yrityksen välille voi syntyä ristiriitaa tai jotka edellyttävät runsasta ajankäyttöä tai erityisasiantuntemusta (KPMG 2005, 26). Vastuu delegoitujen tehtävien osalta ei kuitenkaan siirry, vaan hallitus on vastuussa tehtävistä, jotka se on delegoinut eteenpäin (Haapanen ym. 2002, 109).

1.4.4 Tarkastusvaliokunta

Yritysten laajuus ja monialaisuus vaativat syventymistä eri osa-alueisiin, mikä on mahdotonta ajallisesti koko hallituksen kokoonpanolla. Tästä johtuen yrityksiin on syntynyt erilaisia valiokuntia. Tilintarkastusvaliokunta on tarkoituksenmukainen väline

taloudellisen informaation laadun ja luotettavuuden varmistamiseksi. (Haapanen ym. 2002,174–175.)

Corporate governance -suosituksen (HEX Oyj ym. 2003, 9) mukaan tarkastusvaliokunta on perustettava yhtiössä, jonka liiketoiminnan laajuus edellyttää taloudellista raportointia ja valvontaa koskevien asioiden valmistelua koko hallitusta pienemmässä kokoonpanossa. Tarkastusvaliokunnalla on koko hallitusta paremmat mahdollisuudet perehtyä yhtiön talouteen ja valvontaan liittyviin erityiskysymyksiin sekä huolehtia myös yhteydenpidosta sekä tilintarkastajan että sisäisen tarkastuksen kanssa.

Suosituksen (HEX Oyj ym. 2003, 9) mukaan valiokuntaan on valittava vähintään kolme jäsentä, joilla on oltava valiokunnan tehtäväalueen edellyttämä pätevyys. Jäsenillä tulee olla riittävä laskentatoimen ja tilinpäätöskäytännön tuntemus, koska valiokunnan tehtävänä on valvoa taloudellista raportointia. Tämän lisäksi valiokunnan jäsenten tulee olla riippumattomia.

1.4.5 Tilintarkastaja

Omistajalla ei ole mahdollisuutta välittömästi eikä henkilökohtaisesti valvoa ja tarkkailla toimivan johdon toimintaa. Tämä valvontatehtävä ja tarkkailu on delegoitu eteenpäin tilintarkastajalle. Tilintarkastuksella ei ole merkitystä ainoastaan omistajan ja yhtiön johdon välisessä suhteessa, vaan sillä on myös yhteiskunnallista merkitystä sidosryhmien tarvitessa päätöksentekoaan varten oikeita ja riittäviä tietoja yhtiöiden toiminnasta ja taloudesta. (Riistama 1999, 15.)

Osakeyhtiölain mukaan tilintarkastajan valitsee yhtiökokous. Tilintarkastuslaissa määritetään, että tiettyjen edellytysten täytyessä tilintarkastaja voidaan jättää myös valitsematta. Tilintarkastus käsittää yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä hallinnon tarkastuksen.

Tarkastusvaliokunta on tilintarkastajan linkki hallitukseen. Tarkastusvaliokunnan yksi tärkeimmistä tehtävistä on taloudellisen raportoinnin valvominen ja yhteistyö

tilintarkastajien kanssa. Tarkastusvaliokunnan valvontaroolin kannalta on olennaista, että tilintarkastajien ja valiokunnan välinen yhteistyö toimii sujuvasti sekä raportoinnin että muun tiedonkulun osalta (KPMG 2005, 105).

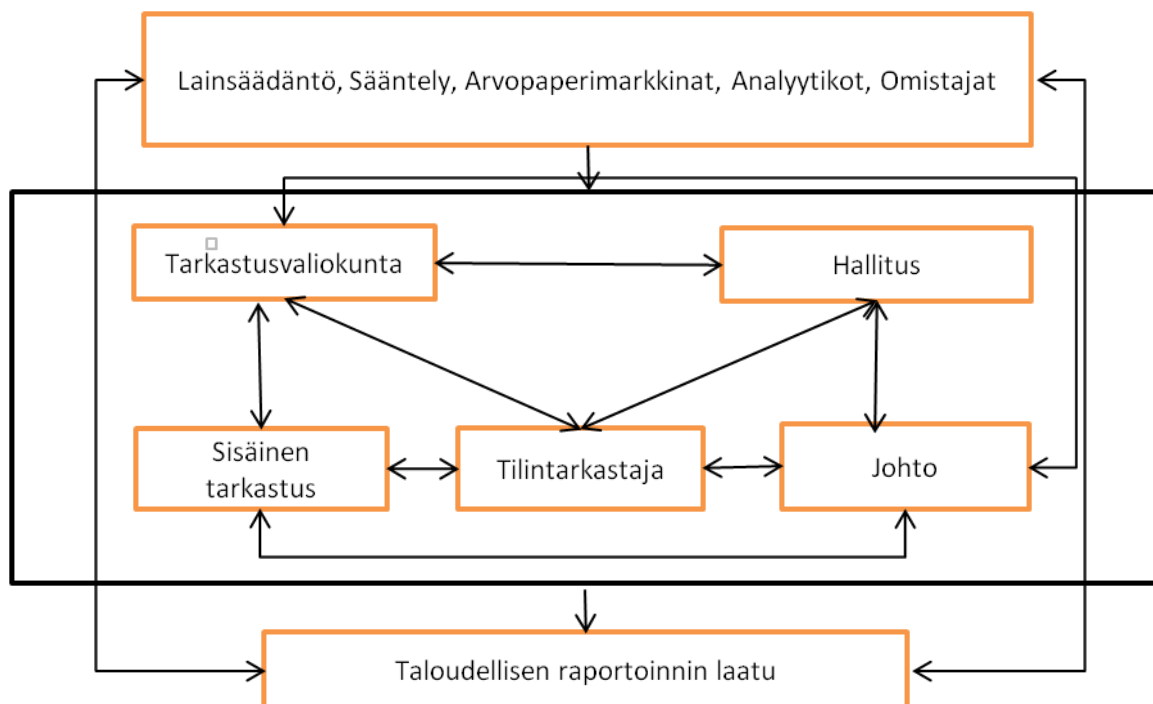
2 TARKASTUSVALIOKUNNAN ROOLI JA TEHTÄVÄT

2.1 Tarkastusvaliokunnan rooli

Tarkastusvaliokunnalla on olennainen rooli yrityksen vastuullisuuden (corporate accountability) varmistamisessa, sillä valiokunnan pääasiallisina vastuualueina on taloudellisen raportoinnin sekä sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen valvonta ja tarkkailu. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on saada aikaan toimintaympäristö, jossa toimivan johdon toimenpiteet ovat tarkkailun alaisena. (Braiotta 2004, 29.)

Tarkastusvaliokunta on osa hyvän corporate governancen eli hyvän hallintotavan viitekehystä. Corporate governance koostuu useasta eri osatekijästä. Oheisessa kuviossa (kuvio 1) esitetään corporate governance osatekijöiden keskinäinen vuorovaikutus sekä niiden suhde taloudelliseen raportointiin. Viitekehyksessä tarkastusvaliokunta toimii vuorovaikutuksessa hallituksen, johdon, tilintarkastajien sekä sisäisen tarkastuksen kanssa. Yrityksen ulkopuoliset tekijät, kuten lainsäädäntö, sääntelijät sekä osakkeenomistajat, vaikuttavat yrityksen sisäisiin corporate governance osatekijöihin. Tarkastusvaliokunnan osalta esimerkiksi tiukentunut sääntely on tuonut velvoitteita pörssiyrityksille. Myös osakkeenomistajien ja sääntelijöiden vaateet paremmasta taloudellisen raportoinnin tasosta velvoittavat kehittämään tarkastusvaliokuntia.

Kuva 1. Corporate governance osatekijöiden vuorovaikutus ja suhde taloudelliseen raportointiin

Lähde: Mukailen Cohen ym. 2004.

Osakeyhtiölain mukaisesti hallitus vastaa yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Vastuuta itsessään ei voida delegoida muulle taholle, mutta erilaisia käytännön järjestelyjä on mahdollista tehdä. Valvontatehtävien hoito tarkastusvaliokunnan kautta on tämänkaltaisen järjestely. (KPMG Wideri 1995, 10.)

Agenttiteorian mukaisesti hallitus valvoo omistajan etua yrityksessä, jonka päivittäistä toimintaa hoitaa toimiva johto. Tarkastusvaliokunta edustaa hallitusta valvontatehtävissä, jotka liittyvät taloudelliseen raportointiin, tilintarkastukseen sekä yleisesti hyvään hallintotapaan. Tarkastusvaliokunta valvoo johtoa, tilintarkastajaa sekä sisäistä tarkastusta suojellakseen osakkeenomistajien etua. (DeZoort 1997,208.)

Hallitus organisoii työskentelynsä parhaaksi katsomallaan tavalla. Corporate governance -suosituksen (HEX Oyj ym. 2003, 9) mukaan tarkastusvaliokunta on perustettava yhtiössä, jonka liiketoiminnan laajuus edellyttää taloudellista raportointia ja valvontaa koskevien asioiden valmistelua koko hallitusta pienemmässä kokoonpanossa. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn etuna on, että asioiden käsittelyyn voidaan käyttää enemmän aikaa ja kokouksissa voidaan kuulla laajemmin hallituksen ulkopuolisia asiantuntijoita (Wahlroos 2003, 15).

Tarkastusvaliokunnan avulla talousjohto ja tilintarkastajat saavat suoran kanavan ja yhteyden hallitukseen. Hallitus pääsee tarkastusvaliokunnan avulla myös ohjailemaan sisäisen tarkastuksen painopistealueita. (Haapanen ym. 2002, 175.)

Tarkastusvaliokunta toimii foorumina, jossa tilintarkastajat ja riippumattomat johtajat voivat keskustella taloudellista raportointia koskevista asioista (Wolnizer 1995, 48). Tämän seurauksena tarkastusvaliokunnan olemassaolon katsotaan lisäävän tilintarkastajan riippumattomuutta. Tilintarkastajan riippumattomuuden lisääminen johtaa tehokkaampaan tarkastukseen ja täten luotettavampaan taloudelliseen raportointiin. (Wolnizer 1995, 54.)

Tarkastusvaliokunta auttaa yhtiötä tehokkaan ja asiantuntevan valvonnan keinoin pyrkimyksessä lisätä markkinoiden luottamusta taloudellista raportointia kohtaan. Viranomaiset, lainsäätäjät ja kansainväliset järjestöt ovat ilmoittaneet pitävänsä tarkastusvaliokuntia tehokkaana keinona taloudellisen raportoinnin luotettavuuden ja läpinäkyvyyden lisäämisessä. (PWC 2003, 8–10.)

Tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla riippumattomia yhtiöstä (HEX Oyj ym. 2003, 9). Tarkastusvaliokunnan pääasiallinen hyöty syntyy siitä, kun riippumattomat jäsenet tekevät riippumattomia päätöksiä taloudellisen raportoinnin ja muun tehtäväkentän puitteissa. Riippumattomien jäsenten ei periaatteessa tulisi joutua eturistiriitatilanteeseen ja täten he voivat toimia täysin yleisen edun nimissä. (Wolnizer 1995, 46–47.)

2.2 Tarkastusvaliokunnan tehtävät

Tarkastusvaliokunnan tehtävät tulisi räätälöidä yhtiön omien tavoitteiden, olosuhteiden ja tarpeiden kanssa yhteensopiviksi (KPMG Wideri 1995, 10). Corporate governance –suosituksen (HEX Oyj ym. 2003, 10) mukaan hallituksen tulee määritellä tarkastusvaliokunnan tehtävät. Tehtävät määritellään vahvistetussa työjärjestyksessä.

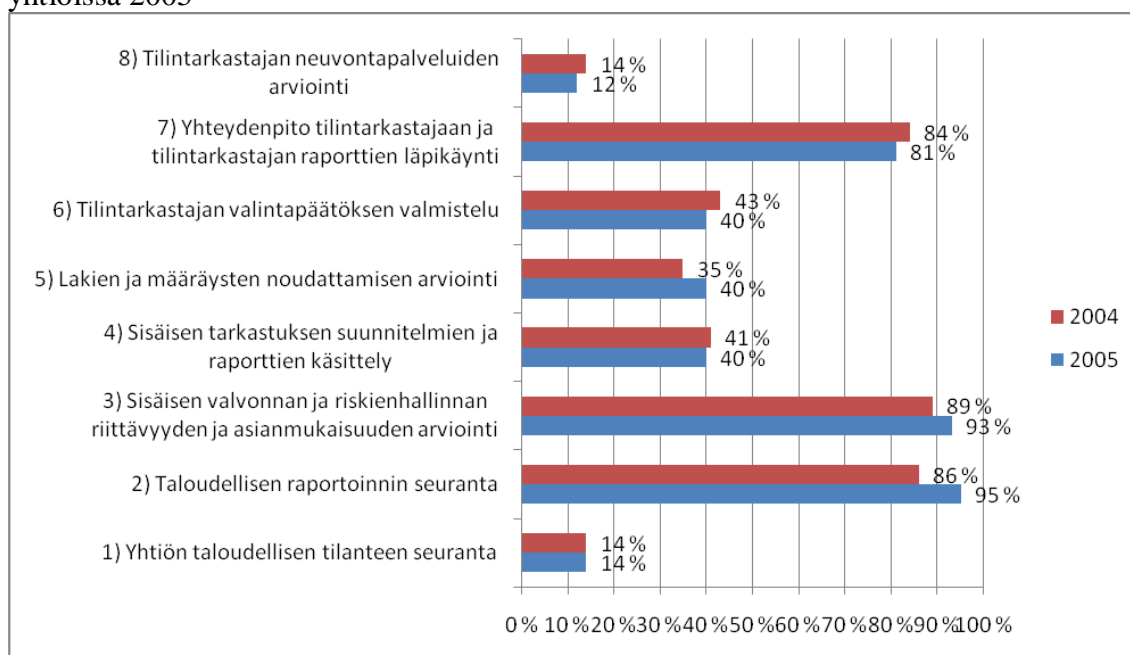
Valiokunnan tehtäviin voi kuulua esimerkiksi

1. yhtiön taloudellisen tilanteen seuranta
2. taloudellisen raportoinnin valvonta
3. sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyden ja asianmukaisuuden arviointi
4. sisäisen tarkastuksen suunnitelmien ja raporttien käsittely
5. lakien ja määräysten noudattamisen arviointi
6. tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu
7. yhteydenpito tilintarkastajaan sekä raporttien läpikäynti
8. tilintarkastajan neuvontapalveluiden arviointi.

Deloitte & Touche on laatinut keväällä 2005 selvityksen suomalaisten pörssiyritysten tarkastusvaliokunnan roolista ja tehtävistä. Aineistona on käytetty Helsingin pörssin päälistan yhtiöitä. Vastaava selvitys oli laadittu myös lokakuussa 2004. Oheisessa kuviossa (kuvio 2) esitetään selvityksen 2005 tulokset sekä vertailutieto vuoden 2004 selvitykseen.

Selvityksen mukaan lähes kaikkien tarkastusvaliokuntien tehtäviin kuuluvat taloudellisen raportoinnin seuranta ja sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyvät tehtävät. Suurimmalla osalla tehtäviin kuuluvat myös yhteydenpito tilintarkastajaan ja tilintarkastajan raporttien läpikäynti. Vajaa puolet tarkastusvaliokunnista ilmoitti tehtäväkseen sisäisen tarkastuksen raporttien käsittelyn, lakien ja määräysten noudattamisen arvioinnin ja tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelun.

Kuva 2. Tarkastusvaliokunnan tehtävät Helsingin pörssin päälliställä noteeratuissa yhtiöissä 2005

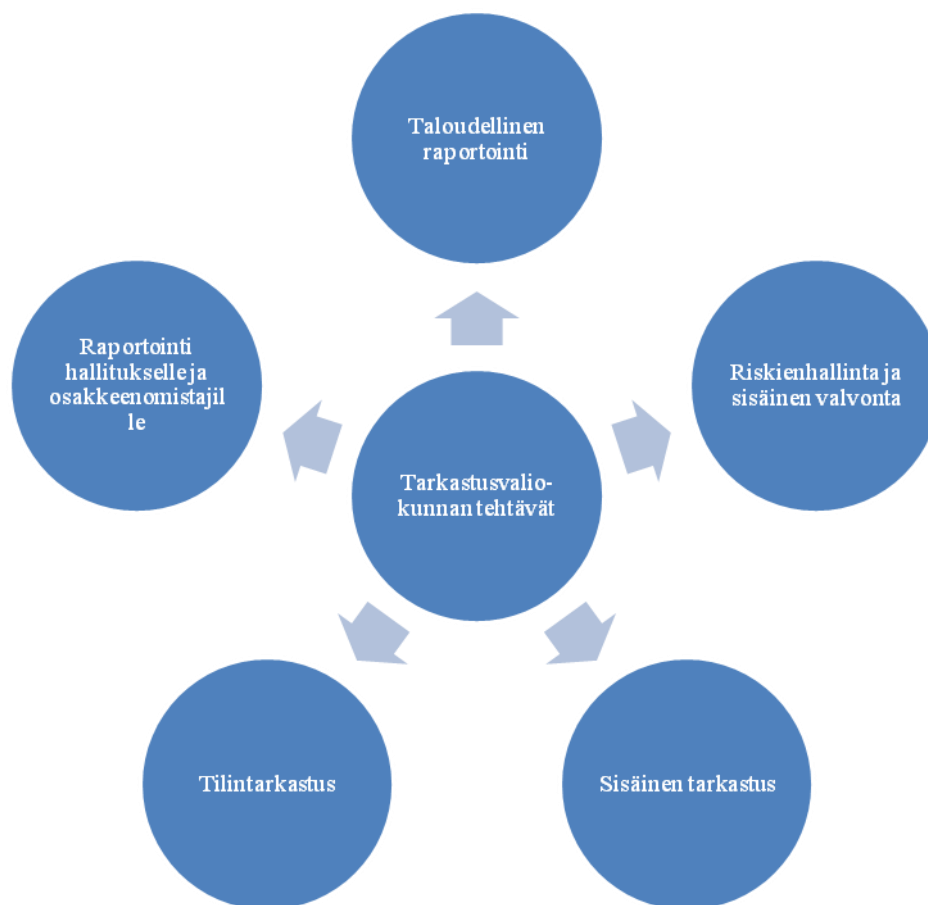
Lähde: Deloitte & Touche 2005, 4.

Tarkastusvaliokunnan tehtävät on yleensä yhteydessä tavoitteeseen saavuttaa laadukkaampaa taloudellista raportointia (Wolnizer 1995, 47.) Tarkastusvaliokunnan työ keskittyy sen pääasiallisiin tehtävänkuviiin, jotka ovat taloudellisen raportoinnin prosessi sekä sisäisen tarkastuksen riittävyys ja tehokkuus. Tarkastusvaliokunnan tulee myös huolehtia, että olennaiset riskit on tunnistettu. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 6.)

DeZoortin tutkimus (1997, 210) osoittaa, että tarkastusvaliokunnan jäsenet itse pitävät tärkeimpänä tehtävänä sisäisen tarkastuksen arviointia ja valvontaa. Muita tärkeitä osa-alueita ovat sisäisten tarkastajien ja tilintarkastajien tehokkuuden arviointi sekä taloudellisen raportoinnin läpikäynti.

Oheisessa kuviossa (kuvio 3) on eritelty tarkastusvaliokunnan pääasialliset tehtävät. Tehtävät on jaoteltu viiteen pääpainopistealueeseen. Tarkastusvaliokunnan tehtävien pääpainopistealueina ovat taloudellinen raportointi, riskienhallinta ja sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus, tilintarkastus ja raportointi hallitukselle ja osakkeenomistajille.

Kuva 3. Tarkastusvaliokunnan tehtävät

2.2.1 Taloudellinen raportointi

Hallitus on vastuussa osavuosisikatsauksen ja tilinpäätöksen laatimisesta. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on avustaa hallitusta suorittamalla riippumaton arvio

taloudellisesta raportoinnin laadusta. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 6.) Voidaan jopa sanoa, että julkistetun taloudellisen informaation oikeellisuuden varmistaminen on tarkastusvaliokunnan avaintehtävä (Wahlroos 2003, 16).

Tarkastusvaliokunta vastaa yleensä hallituksen puolesta taloudellisen informaation oikeellisuudesta (PWC 2003, 26). Valiokunnan tulee varmistua, että johdon antamat tulostiedot ovat ajantasaista, objektiivista ja täydellistä (Koivu 1996, 156).

Tarkastusvaliokunnan tulee tuntea yhtiön käyttämät tilinpäätösnormistot (PWC 2003, 29). Taloudellisen informaation esittämiseen liittyy aina arviointeja ja valintoja erilaisten laskentaperiaatteiden välillä. Lisäksi säädökset ja toimintaympäristö muuttuu, mikä edellyttää jatkuvaa seurantaa. Tarkastusvaliokunnan tulee olla selvillä muutoksista ja johdon tekemistä päätöksistä taloudellisen informaation esittämisen suhteen (Koivu 1996, 156.)

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on tarkastaa tilinpäätös ja arvioida sisältääkö se tarvittavat tiedot. Lisäksi valiokunnan tulee arvioida, onko esitetty tieto yhdenmukaista sen tiedon kanssa, joka tarkastusvaliokunnalla on. Tähän prosessiin tulee varata riittävästi aikaa. (PWC 2003, 30.) Osavuosikatsausten ja tilinpäätöksen osalta tarkastusvaliokunnan tulee varmistua, että

- hyväksytyt tilinpäätösperiaatteita on noudatettu ja niiden noudattamisessa on oltu johdonmukaisia,
- vaikeiden laajuus-, arvostus- ja jaksotuskysymysten ratkaisut on tehty ja perusteltu asianmukaisesti,
- annettu informaatio vastaa lainsäädännön vaatimuksia sekä antaa oikeat ja riittävät tiedot,
- merkittävät sitoumukset, velvoitteet ja vastuut on sisällytetty informaatioon ja
- going concern –oletus on voimassa (KPMG Wideri 1995, 12).

Edellä mainitun lisäksi tarkastusvaliokunnan tulee selvittää ja ymmärtää merkittävät vuosittaiset tulosvaihtelut sekä toteutuneen ja budjetoidun tuloksen erot. Erityistä

huomiota tulisi kiinnittää monimutkaisiin ja epätavallisiin liiketoimiin ja arvionvaraisiin eriin, mikäli niillä on olennainen vaikutus tilinpäätökseen. (PWC 2003, 30.)

2.2.2 Riskienhallinta ja sisäinen valvonta

Riskienhallinta edellyttää johdolta toimivan järjestelmän luomista ja ylläpitoa (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 7). Hallituksen ja tarkastusvaliokunnan tehtävänä on huolehtia, että organisaatiossa on riskienhallintajärjestelmä (Holopainen ym. 2006, 34).

Sisäinen valvonta on prosessi, jonka saavat aikaan organisaatiossa työskentelevät ihmiset. Se on rakennettu kohtuullisen varmuuden saavuttamiseksi pyrittäessä tavoitteisiin. (Holopainen ym. 2006, 45.) Sisäinen valvonta käsittää kaikki toimintaperiaatteet ja -tavat, jotka johto on ottanut käyttöön varmistaakseen toimivan ja tehokkaan liiketoiminnan (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 7).

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä riskienhallinnan osalta on keskustella tilintarkastajien kanssa toimintaan liittyvistä riskeistä. Riskien osalta tulisi keskittyä niihin avainriskeihin, jotka tilintarkastajien mielestä ovat merkittäviä tilinpäätöksen oikeellisuutta vaarantavia riskejä. (PWC 2003, 41.)

Tarkastusvaliokunnan tulee varmistua, että yhtiön johto johdonmukaisesti tunnistaa avainriskit ja on luonut tarvittavan kontrolliympäristön. Valiokunnan tulee valvoa, että johto on luonut tarvittavan sisäisen valvonnan ja että valvonta toimii tehokkaasti.

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on arvioida

- operationaalisten ja taloudellisten kontrollien tehokkuutta
- sisäisen ja ulkoisen raportoinnin luotettavuutta ja oikea-aikaisuutta sekä
- lakien, sääntöjen ja sisäisten toimintaperiaatteiden noudattamista. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 7.)

Tarkastusvaliokunnan ja tilintarkastajien välinen keskusteluyhteys on tärkeä. Tarkastusvaliokunta voi saada tilintarkastajilta uusia näkökulmia yhtiön hallinto- ja valvontajärjestelmästä. Keskusteluja tulisi käydä tilikauden aikana säännöllisesti, ei

ainoastaan tilikauden lopussa. (PWC 2003, 42.) Tilintarkastajan tekemien havaintojen avulla valiokunta voi esittää omia käsityksiään valvontajärjestelmien riittävydestä (KPMG Wideri 1995, 15).

2.2.3 Sisäinen tarkastus

Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi-, varmistus- ja konsultointitoimintaa. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on tuottaa lisäarvoa organisaatiolle ja parantaa sen toimintaa, jotta se voisi saavuttaa tavoitteensa. (Holopainen ym. 2006, 15.)

Sisäisen tarkastuksen ammattistandardin 2120 (Sisäiset tarkastajat ry. 2004) mukaan ”sisäisen tarkastustoiminnon tulee tukea organisaatiota valvontamenettelyiden ylläpidossa arvioimalla niiden vaikuttavuutta ja tehokkuutta ja edistämällä niiden jatkuvaa parantamista”.

Hallituksen tehtävänä on huolehtia, että yhtiössä on tarkoituksen mukainen riskienhallinta-, valvonta- ja johtamis- ja hallintojärjestelmä. Sisäinen tarkastus toimii hallituksen alaisena. Sisäinen tarkastus arvioi ja varmistaa ohjaus- ja valvontajärjestelmien toimivuutta. (Holopainen ym. 2006, 16–17.)

Sisäinen tarkastus auttaa tarkastusvaliokuntaa täyttämään tehtävänsä. Sisäisen tarkastuksen apu on merkityksellistä erityisesti sisäiseen valvontajärjestelmään ja väärinkäyttöihin liittyvissä asioissa sekä sisäisissä selvityksissä. (PWC 2003, 44.)

Hallituksen asiantuntevana alayksikkönä tarkastusvaliokunta on oikea elin valvontatehtävän suunnitteluun ja suuntaamiseen liittyvään päätöksentekoon. Tarkastusvaliokunnissa voidaan myös kuulla sisäisen tarkastuksen tehtäviä suorittavia henkilöitä. (Holopainen ym. 2006, 207.)

Tarkastusvaliokunnan tulee olla selvillä sisäisen tarkastuksen toiminnasta, tehtävistä ja organisatorisesta rakenteesta (PWC 2003, 44). Tarkastusvaliokunnan tulisi lisäksi

säännöllisesti arvioida sisäisen tarkastuksen koon ja henkilökunnan taitojen riittävyyttä suhteessa toimintaympäristöön (Wahlroos 2003, 17).

Tarkastusvaliokunnan tulisi saada käyttöönsä ja tarkastaa sisäisen tarkastuksen laatimat raportit ja johdon vastineet näihin. Merkittävät eriävät mielipiteet tulisi huomioida. On myös mahdollista, että sisäinen tarkastus raportoi suoraan tarkastusvaliokunnalle, mikä lisää sisäisen tarkastuksen riippumattomuutta (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 8.)

Sisäisen tarkastuksen riippumattomuus tehostuu, kun se raportoi suoraan tarkastusvaliokunnalle. Yhtäläillä tarkastusvaliokunnan toimintaa tehostaa, kun sen on mahdollista organisoida sisäisen tarkastuksen toimintaa tutkimaan tiettyjä yrityksen toiminnan osa-alueita. (Cohen ym. 2004, 33.)

2.2.4 Tilintarkastus

Tilintarkastusstandardin 200 mukaan tilintarkastuksen tavoitteena on, että tilintarkastaja voi antaa lausunnon siitä, onko tilinpäätös kaikilta olennaisilta osin laadittu voimassa olevien säännösten mukaisesti ja siitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Standardin mukaan tilintarkastajan tulee tarkastaa myös hallinto ja antaa siitä lausunto. (Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2007.)

Tarkastusvaliokunnan ja tilintarkastajien työ on läheisesti yhteydessä, sillä molemmilla on yhteiset tavoitteet koskien taloudellisen raportoinnin oikeellisuutta. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on valvoa ulkopuolisen suorittamaa tilintarkastusta ja myös tehdä suositus tarkastajan valinnaksi. (Braiotta 2004, 83.)

Tarkastusvaliokunnan olemassaolo lisää tilintarkastajan riippumattomuutta, koska tarkastusvaliokunta toimii suorana kommunikaatiokanavana tilintarkastajien ja hallituksen välillä. Tarkastusvaliokunnalla on myös hyvä mahdollisuus tarkkailla ja arvioida tilintarkastajan toimintaa tarkastuksen aikana, jolla on merkitystä suositeltaessa tilintarkastajaa valintatilanteessa. (Braiotta 2004, 84.)

Tarkastusvaliokunnan avaintehtävä, taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden varmistaminen, edellyttää säännöllistä keskustelua tilintarkastajien kanssa. Keskusteluissa tulisi käsitellä tilintarkastuspalveluiden hankkimista, riskejä ja sisäistä valvontaa, taloudellista raportointia ja hallintoon liittyviä asioita. (PWC 2003, 37.)

ISA-standardi 260 (IFAC 2008) määrittelee asiat, joista tilintarkastajan on keskusteltava tai raportoitava hallinnollisesti vastuussa olevalle. Mikäli taloudellisen raportoinnin vastuu on delegoitu tarkastusvaliokunnalle, tulee tilintarkastajan tällöin raportoida määritellyt asiat tarkastusvaliokunnalle.

Tarkastusvaliokunnan tehtäväkenttä tilintarkastuksen osalta koostuu eri vaiheista. Oheisessa kuviossa (kuvio 4) esitetään tarkastusvaliokunnan tehtävät tilintarkastuksen eri vaiheissa.

Kuva 4. Tarkastusvaliokunnan tehtävät tilintarkastuksen eri vaiheissa

Ensinnäkin tarkastusvaliokunnan tulee arvioida nykyisen tilintarkastajan toimintaa ennen uudelleen nimitystä. Jos yhtiö harkitsee tilintarkastajan vaihtamista, tulisi tarkastusvaliokunnan olla mukana mahdollisessa tilintarkastajan vaihtamispäätöksessä. Vaihdon yhteydessä valiokunnan tulee varmistua, ettei vaihtoa suoriteta yksinomaan

tilinpäätöksen tulkintaerimielisyyksien vuoksi. Uutta tarkastusyhteisöä valittaessa tarkastusvaliokunnan tehtävänä on arvioida valintaa yhdessä johdon kanssa ja tehdä esitys yhtiön hallitukselle. (PWC 2003, 39.)

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on arvioida vuosittain tilintarkastajien palkkioiden suuruutta. Lisäksi tarkastusvaliokunnan on kiinnitettävä huomiota tilintarkastajien riippumattomuuteen. Sen tulee vakuuttua, etteivät tilintarkastajien johdolle tarjoamat muut palvelut vaaranna riippumattomuutta. (PWC 2003, 39.)

Toiseksi tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluu tilintarkastussuunnitelman läpikäynti ja sen hyväksymisen esittäminen hallitukselle. (Braiotta 2004, 1999) Ennen tarkastuksen aloittamista tarkastusvaliokunnan tulisi tavata yhdessä johdon ja tilintarkastajien kanssa ja keskustella tarkastuksen laajuudesta. Tarkastusvaliokunnan on mahdollista arvioida kattaako tarkastussuunnitelma tarkastusvaliokunnan mielestä tärkeät painopistealueet. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 8.)

Kolmanneksi tarkastusvaliokunnan tulisi tavata tilintarkastajat tarkastuksen suorittamisen jälkeen ja keskustella merkittävistä tarkastushavainnoista. Tarkastuksen aikana voi syntyä eriäviä mielipiteitä tilintarkastajien ja johdon välille esimerkiksi laskentaperiaatteiden osalta. Tulkintaerimielisyyksiä sovitellaan useimmiten tilintarkastajien ja johdon välisissä keskusteluissa, mutta tarkastusvaliokunta voi toimia myös foorumina näille keskusteluille. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 8.)

2.2.5 Raportointi hallitukselle ja osakkeenomistajille

Tarkastusvaliokunta on velvollinen raportoimaan toiminnastaan koko hallitukselle. Joissakin maissa velvollisuus ulottuu myös erilliseen raportointiin osakkeenomistajille. (PWC 2003, 47.)

Tarkastusvaliokunnan tulisi raportoida hallitukselle säännöllisesti. Tavallisesti valiokunta antaa raportin toiminnastaan ja löydöksistään hallitukselle vähintään vuosittain. (Deloitte Touche Tohmatsu 2003, 9.) Raporttien muoto ja yksityiskohdat

vaihtelevat, mutta sen tulisi olla yhteenveto toiminnasta tiettynä ajanjaksona sekä sisältää toimenpidesuosituksen hallitukselle. (PWC 2003, 47.) Raportoinnin tulisi perustua tarkastusvaliokunnan toimintaan sille osoitetuissa valvontatehtävissä (Braiotta 2004, 390).

Raportointivelvollisuus hallituksen lisäksi myös osakkeenomistajille on lisääntymässä. Joissakin maissa edellytetään, että tarkastusvaliokunta raportoi toiminnastaan yhtiökokouksessa tai vuosikertomukseen liitetään yhteenvetoraportti toiminnasta. (PWC 2003, 47.)

3 TARKASTUSVALIOKUNNAN JÄSENTEN RIIPPUMATTOMUUS

3.1 Säätely

3.1.1 Säätelyn taustaa

Tarkastusvaliokunta voi tehtävässään joutua kyseenalaistamaan johdon tekemiä arviointeja. Valvonta-asemasta johtuen riippumattomuus johdosta on olennainen tarkastusvaliokunnan jäsenten ominaisuus. Ihannetapauksessa kaikki jäsenet ovat riippumattomia. Riippumattomuutta ei ole kuitenkaan helppo määritellä. Silti erilaiset toimijat ovat kehittäneet ohjeistusta riippumattomuutta koskien. (PWC 2003, 19.)

Hyvän tarkastusvaliokunnan ydin on toimivasta johdosta riippumattomat valiokunnan jäsenet, jotka ymmärtävät taloudellisen raportoinnin prosessin. Tilintarkastajista 45 % oli sitä mieltä, että riippumattomuus on olennainen tekijä tarkastusvaliokunnan tehokkuuden kannalta. (Krishnamoorthy ym. 2002, 56.)

Klein (2002b) on havainnut tutkimuksessaan, että yritykset mukauttavat tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa taloudellisen tilanteensa mukaan. Tutkimuksessa havaittiin, että valiokunnan riippumattomuus alenee yrityksen kasvumahdollisuuksien lisääntyessä. Lisäksi useita peräkkäisiä tappioita tehneissä yrityksissä riippumattomien

jäsenten määrä on alhaisempi. Näiden löydösten seurauksena voisi olla perusteltua, että sääntelyssä jätettäisiin mahdollisuus käyttää jossain määrin myös muita kuin täysin riippumattomia jäseniä.

Yhdysvaltalainen tarkastusvaliokuntien kehittämiseen keskittynyt Blue Ribbon Committee (BRC) on esittänyt julkaisussaan määritelmän riippumattomalle jäsenelle. BRC:n määritelmän mukaan riippumattomalla jäsenellä ei saa olla minkäänlaista suhdetta yhtiöön, mikä voisi vaarantaa heidän riippumattomuutensa johdosta ja yhtiöstä. Tästä säännöstä poikkeava jäsen voidaan kuitenkin valita poikkeustapauksessa valiokuntaan, mikäli jäsenyys on osakkeenomistajien edun mukaista. Tämän lisäksi BRC on esittänyt, että markkina-arvoltaan yli 200 miljoonan dollarin yrityksissä tulisi olla pelkästään riippumattomia valiokuntajäseniä.

Corporate governancea koskeva sääntely on lisääntynyt viime vuosina. Sääntelyssä on kiinnitetty huomiota myös tarkastusvaliokunnan kokoonpanoon. Uusimmissa säännöksissä riippumattomuus on noussut yhdeksi keskeisimmistä vaatimuksista. Yhdysvalloissa merkittävä pörssiyrityksiä koskeva Sarbanes-Oxley –lainsäädäntö ja suomalainen corporate governance –suositus sisältävät molemmat ohjeistusta tarkastusvaliokunnan jäsenten riippumattomuuden suhteen. Myös EY:n komissio on antanut jäsenmaille suosituksen, jossa kiinnitetään huomiota valiokuntajäsenten riippumattomuuteen.

3.1.2 Corporate governance –suositus

HEX Oyj, Keskuskauppakamari sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto asettivat helmikuussa 2003 työryhmän valmistelemaan pörssiyritysten hallinnoinnista annetun suosituksen uudistamista. Työryhmän esitys pörssiyritysten corporate governance -suositukseksi tuli voimaan 1.7.2004. Suositus sisältää ohjeistusta muun muassa tarkastusvaliokunnan jäsenten riippumattomuudesta. Suositusta tulee noudattaa ns. noudata tai selitä –periaatteella. Yhtiön tulee siis noudattaa suositusta kokonaisuudessaan tai siitä poiketessaan ilmoittaa poikkeaminen ja sen syy. (HEX ym. 2003, 4.)

Suosituksessa numero 29 (2003, 9–10) määritellään, että tarkastusvaliokunnan jäsenen on oltava riippumattomia yhtiöstä. Riippumattomuusvaatimus johtuu tarkastusvaliokunnassa käsiteltävien asioiden luonteesta. Riippumattomuusarviointi tulee suorittaa suosituksen numero 18 mukaisesti. Tämän suosituksen mukaan (2003, 8) jäsen ei ole riippumaton, jos

- a) jäsenellä on työ- tai toimosuhde yhtiöön;
- b) jäsen on ollut työ- tai toimosuhteessa yhtiöön viimeisen kolmen vuoden aikana ennen hallituksen jäsenyyden alkamista;
- c) jäsen saa yhtiöltä tai yhtiön toimivaan johtoon kuuluvilta henkilöiltä vähäistä suuremman korvauksen hallitustehtäviin liittymättömistä palveluista tai muusta neuvonnasta, esimerkiksi hallituksen jäsen toimii konsultointitehtävissä yhtiössä;
- d) jäsen kuuluu toimivaan johtoon toisessa yhtiössä, ja yhtiöiden välillä on yhtiöön nähden asiakkuus-, toimittajuus- tai yhteistyösuhde, joka on merkittävä tuolle toiselle yhtiölle; tai
- e) jäsen kuuluu toimivaan johtoon sellaisessa yhtiössä, jonka hallituksen jäsen kuuluu toimivaan johtoon ensin tarkoitetussa yhtiössä (ristikkäinen valvonta- suhde).

Lisäksi voidaan kokonaisarvioinnin perusteella arvioida, ettei jäsen ole riippumaton, mikäli

- f) jäsen on mukana yhtiön tulokseen sidotussa tai osakejohdannaisessa palkitsemisjärjestelmässä. Arvioinnissa otetaan huomioon palkitsemisjärjestelmän taloudellinen merkitys; tai
- g) yhtiön tiedossa on muu seikka, joka voi vaikuttaa jäsenen itsenäisyyteen ja kykyyn edustaa kaikkia osakkeenomistajia.

3.1.3 Sarbanes-Oxley -laki

Vuosituhanen vaihteessa ilmitulleiden taloudellisen raportoinnin väärinkäytösten seurauksena Yhdysvalloissa lähdettiin parantamaan raportoinnin laatua ja läpinäkyvyyttä uusilla säädöksillä. Sarbanes-Oxley –laki (SOX) tuli voimaan vuonna 2002 ja se on implementoitu yhdysvaltalaisen pörssiyritysten valvontaelimen,

Securities and Exchange Commissionin (SEC), välityksellä pörssin säännöksiin. Myös SOX sisältää sääntelyä koskien tarkastusvaliokunnan jäsenten riippumattomuutta yhtiöstä.

SOX:in mukaan (Section 301) jokaisen valiokunnan jäsenen tulee olla hallituksen jäsen sekä riippumaton yhtiöstä. SOX määrittää kriteerit riippumattomalle jäsenelle. Tarkastusvaliokunnan jäsen ei ole riippumaton, jos

- 1) ottaa vastaan konsultointi, neuvonta tai muita lisäpalkkioita yhtiöltä tai
- 2) on yhtiöön tai sen tytäryhtiöihin liittyvä (affiliated) henkilö.

Yhdysvaltalainen pörssin valvontaelin Securities and Exchange Commission (SEC) on julkaissut huhtikuussa 2003 säädöksen, jolla SOX:in tarkastusvaliokuntaa koskevat säädöksen implementoidaan. SEC:in säännöksessä yhtiöön tai sen tytäryhtiöihin liittyvä henkilö on määritelty tarkemmin. Säännöksessä henkilö määritellään sellaiseksi, joka suoraan tai epäsuorasti välikäsien kautta hallinnoi tai häntä hallinnoi tai on saman hallinnon alla yhtiön kanssa.

3.1.4 Euroopan Yhteisöjen Komission suositus

Euroopan Yhteisöjen Komissio (2005) on antanut jäsenvaltioille suosituksen julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallinto- tai valvontaelimien komiteoista. Suosituksessa esitetään näkemys myös komiteoiden eli valiokuntien jäsenten riippumattomuudesta. EY:n Komission suosituksen mukaan tarkastusvaliokunnan tulisi muodostua pelkästään toimivaan johtoon kuulumattomista jäsenistä. Lisäksi edellytetään, että vähintään enemmistön jäsenistä tulisi olla riippumattomia. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2005.)

Suosituksessa hallinto- ja valvontaelimen jäsenen katsotaan olevan riippumaton siinä tapauksessa, jos hänellä ei ole liike-, perhe- tai muita siteitä yhtiöön, jotka aiheuttaisivat eturistiriidan. Suosituksessa esitetään myös liitteessä II riippumattomuutta uhkaavia tekijöitä, jotka tulisi ottaa huomioon riippumattomuutta määriteltäessä kansallisia säädöksiä varten. Nämä mainitut tekijät muistuttavat Suomen corporate governance –

suosituksessa esiintyviä riippumattomuutta vaarantavia tekijöitä. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2005.)

3.2 Riippumattomuuden merkitys

3.2.1 Vaikutus taloudellisen raportoinnin laatuun

Tarkastusvaliokunnan yksi tärkeimmistä tehtävistä on taloudellisen raportoinnin valvontatehtävä. Valvontatehtävän tehokas hoitaminen voi edellyttää johdon tekemien valintojen kyseenalaistamista. Riippumattoman valiokunnan voi olettaa olevan valmiimpi reagoimaan rohkeammin havaitsemiinsa epäkohtiin. Myös tutkimustuloksissa on havaittu riippumattomuuden merkitys taloudellisen raportoinnin laadun osatekijänä.

McMullen ja Raghunandan (1996, 80) ovat havainneet, että riippumattomuudella on vaikutusta yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun. Yrityksissä, joissa havaittiin taloudellisen raportoinnin ongelmia, ei todennäköisemmin ollut riippumattomista jäsenistä koostuvaa valiokuntaa. Yrityksissä, joissa oli taloudellisen raportoinnin ongelmia, vain 67 prosentilla oli riippumattomista jäsenistä koostuva valiokunta. Sen sijaan yrityksillä, joilla ei ollut ongelmia raportoinnissaan, 86 prosentilla oli riippumaton valiokunta.

Myös Farber (2005) on havainnut, että taloudelliseen väärinkäyttöön syyllistyneissä yrityksissä on vähemmän riippumattomia valiokuntajäseniä. Hän havaitsi myös, että väärinkäytöksen paljastumisen jälkeen yritykset pyrkivät parantamaan mainettaan lisäämällä riippumattomien jäsenten määrää tarkastusvaliokunnissa. Ne pyrkivät näin lisäämään taloudellisen raportoinnin luotettavuutta ja osoittamaan sen myös yhtiön ulkopuolisille sidosryhmille.

Myös päinvastaisia tutkimustuloksia on olemassa. Beasley (1996) on tutkinut riippumattoman tarkastusvaliokunnan vaikutusta taloudellisen raportoinnin

väärinkäytöksiin (financial statement fraud). Hänen tutkimustuloksissaan ei havaittu, että riippumaton valiokunta vähentäisi väärinkäytöksen esiintymistiheyttä. Tutkija esittää kuitenkin, että valiokunnan kokoontumistiheydellä on todennäköisesti vaikutusta tutkimustuloksiin.

Klein (2002a) on tutkinut tarkastusvaliokunnan riippumattomuuden vaikutusta tuloksen ohjailuun. Tutkimuksessa havaittiin, että epänormaalien jaksotuserien määrä on suurempi yrityksillä, joiden tarkastusvaliokunnan jäsenistä alle puolet oli riippumattomia yhtiöstä. Tutkimuksessa havaittiin myös negatiivinen yhteys poikkeuksellisten jaksotuserien ja ulkopuolisten jäsenten prosenttiosuuden välillä. Sen sijaan tutkimuksessa ei löydetty eroa poikkeuksellisten jaksotuserien määrässä olivatpa valiokunnat joko täysin riippumattomia tai enemmistö jäsenistä oli riippumattomia. Näin ollen enemmistön riippumattomuus näyttäisi riittävän parantamaan taloudellisen raportoinnin laatua. Tutkimuksessa havaittiin myös, että yritysten pudottaessa riippumattomien jäsenten määrän alle puoleen, kasvavaa myös poikkeuksellisten jaksotuserien määrä.

Bédard ym. (2004) tutkimuksessa tulokset kuitenkin tukevat säädöstä, että valiokunnan kaikkien jäsenten tulisi olla riippumattomia. Tutkimuksessa ei havaittu merkittävää vaikutusta aggressiiviseen tuloksen ohjailuun, jos valiokunnan jäsenistä 50-99 prosenttia oli riippumattomia. Sen sijaan aggressiivinen tuloksen ohjailu väheni merkittävästi, kun 100 prosenttia jäsenistä oli riippumattomia. Tutkimuksessa havaittiin myös valiokuntajäsenten palkitsemiseen käytettyjen lyhytaikaisten osakeoptioiden vaikuttavan tuloksen ohjailua lisäävästi.

Tarkastusvaliokunnan riippumattomuudella on vaikutusta taloudellisen raportoinnin laatuun myös tilanteessa, jossa yritykset ovat taloudellisissa vaikeuksissa. Yhtiöstä riippuvaisten jäsenten prosentuaalinen lukumäärä on positiivisesti yhteydessä yhtiön positiivisempaan näkemykseen koskien toiminnan jatkuvuutta (going concern). Tämä havaittiin sekä yhtiön julkaisemissa liitetiedoissa että toimintakertomuksessa. (Carcello & Neal 2003b)

Riippumattomuuden vaikutusta on tutkittu myös suhteessa tilinpäätöksen uudelleen julkaisuun (financial restatement). Tutkimustulokset osoittavat, että täysin riippumaton valiokunta on negatiivisesti yhteydessä tilinpäätöksen uudelleen julkaisun kanssa. Riippumattoman valiokunnan havaittiin olevan negatiivisesti riippuvainen myös taloudellisista väärinkäytöksistä (fraud). (Abbot ym 2004.)

Tutkimustuloksissa on siis löydöksiä, että riippumaton valiokunta vaikuttaa positiivisesti yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun. Osassa tutkimuksista on havaittu, että jo jäsenten enemmistön riippumattomuus riittää parantamaan laatua. Toisaalta osa tutkimuksista esittää, että ainoastaan täysin riippumaton valiokunta on tehokas. Tutkimustulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että riippumattomat jäsenet valiokunnassa vähentävät taloudellisen raportoinnin väärinkäytöksiä, tuloksenohjailua ja tilinpäätöksen uudelleen julkaisun todennäköisyyttä. Lisäksi yritykset, jotka ovat syyllistyneet taloudellisen raportoinnin väärinkäytöksiin, pyrkivät parantamaan mainettaan lisäämällä valiokuntien riippumattomien jäsenten määrää. Riippumattomuuden toivotaan toimivan signaalina ulkopuolisille sidosryhmille taloudellisen raportoinnin laadun paranemisesta.

3.2.2 Vaikutus tilintarkastuksen laatuun

Riippumattomien valiokuntien merkitystä on tutkittu myös suhteessa yhtiöissä suoritettavan tilintarkastuksen laatuun. Tilintarkastajan valinta, tarkastussuunnitelman hyväksyminen ja tarkastuksen läpikäynti ovat valiokunnan tärkeitä tehtäviä. Valiokunnan riippumattomuus yhtiöstä voi tehostaa tätä valvontatehtävää.

Abbot ja Parker (2000) ovat tutkineet tarkastusvaliokunnan kokoonpanon vaikutusta tilintarkastajan valintaan. Tutkimuksessa havaittiin, että aktiiviset ja riippumattomat valiokunnat olivat positiivisesti yhteydessä toimialaan erikoistuneen (industry specialist) tilintarkastajan valintaan. Tutkimuksessa edellytettiin valiokuntien kokoontuvan vähintään kahdesti vuodessa ja eikä niissä saanut olla toimivaan johtoon kuuluvia jäseniä.

Rahunandan ja Rama (2003) ovat tutkineet tarkastusvaliokunnan kokoonpanon merkitystä osakkeenomistajien äänestäessä tilintarkastajan valinnan vahvistamisesta. Tarkastusvaliokunta voi vaikuttaa osakkeenomistajien käsityksiin erityisesti tilanteessa, jossa omistajat ovat havainneet tarkastajan riippumattomuuden mahdollisesti vaarantuneen. Tutkimuksessa havaittiin, että omistajat eivät todennäköisemmin äänestäneet tilintarkastajan valinnan vahvistamista vastaan tilanteessa, jossa tarkastusvaliokunnan kaikki jäsenet olivat riippumattomia.

Tutkimuksissa on havaittu myös, että tilintarkastusyhteisöjen entiset työntekijät vaikuttavat tilintarkastusyhteisön valintaan uusissa työyhteisöissään. Yhtiöt valitsevat usein tilintarkastajaksi yhteisön, jossa joku sen johtohenkilöistä on työskennellyt aiemmin. Mikäli yhtiössä on riippumaton tarkastusvaliokunta, todennäköisyys valita johtohenkilön aiemmin edustama tilintarkastusyhteisö on pienempi. Täten riippumattomuus vähentää tarkastusyhteisöjen entisten työntekijöiden vaikutusta tilintarkastajan valinnassa. (Lennox & Park 2007.)

Carcello ym. (2002) ovat havainneet positiivisen yhteyden riippumattomien jäsenten määrän ja tilintarkastajille maksettujen palkkioiden suuruuden välillä. Mitä suurempi on riippumattomien jäsenten prosentuaalinen lukumäärä valiokunnassa, sitä suurempia palkkioita tilintarkastajille maksetaan.

Samankaltaisia havaintoja ovat tehneet myös Abbot ym. (2003). Heidän tutkimuksensa osoittaa, että täysin riippumattomat valiokunnat ovat merkittävästi positiivisesti yhteydessä tilintarkastajille maksettujen palkkioiden suuruuteen. Tilintarkastajien palkkioiden suurempi määrä indikoi tilintarkastukselta vaadittavaa suurempaa laajuutta ja sitä myöden myös tilintarkastuksen parempaa laatua.

Archambeault ja DeZoort (2001) ovat tutkineet riippumattomuuden vaikutusta epäilyttävissä tilintarkastajan vaihdoksissa. Epäilyttäväksi vaihdokseksi tulkittiin tilanne, jossa yritys on vaihtanut tilintarkastajaa huomautuksen tai epäpuhtaan lausunnon saatuaan tai yritys on lähiaikoina toistamiseen vaihtanut tilintarkastajaa. Tutkimustulokset osoittavat, että epäilyttäviä vaihdoksia suorittaneiden yritysten

tarkastusvaliokunnissa oli pienempi prosenttiosuus riippumattomia jäseniä kuin vaihdoksia suorittamattomissa yrityksissä.

Riippumattomuudella on merkitystä myös tilanteessa, jossa tilintarkastaja antaa uuden going concern –lausunnon. Tutkimustulokset osoittavat, että tilintarkastaja todennäköisemmin erotetaan going concern –lausunnon antamisen jälkeen, mikäli tarkastusvaliokunnassa on enemmän yhtiöstä riippuvia jäseniä. Toisin sanoen yhtiöstä riippuvat jäsenet asettuvat ristiriitatilanteissa helpommin toimivan johdon kannalle kuin puolustamaan tilintarkastajaa. (Carcello & Neal 2003a.)

Tutkimustulokset osoittavat, että tilintarkastajaa valittaessa riippumattomat valiokunnat todennäköisemmin turvautuvat toimialan hyvin tuntevaan tilintarkastajaan. Osakkeenomistajat luottavat myös enemmän riippumattoman tarkastusvaliokunnan tekemään tilintarkastajan valintaan tilanteessa, jossa riippumattomuuden epäillään vaarantuneen. Lisäksi riippumattomat valiokunnat harvemmin valitsevat johtohenkilöstöä aiemmin työllistäneitä tilintarkastusyhteisöjä. Tutkimuksissa on havaittu myös tarkastuspalkkioiden ja riippumattomien valiokuntien välinen yhteys. Korkeammat palkkiot kertovat tarkastuksen suuremmasta laajuudesta ja täten mahdollisesta paremmasta laadusta. Riippumattomat valiokunnat myös suorittavat harvemmin epäilyttäviä tilintarkastajan vaihdoksia tilintarkastajan antamien lausuntojen vuoksi.

3.2.3 Vaikutus sisäiseen tarkastuksen tehokkuuteen

Riippumattomuuden merkitystä on tutkittu myös suhteessa sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen. Valiokuntien tehtäviin kuuluu myös sisäisen tarkastuksen valvonta. Riippumattomat valiokunnat hoitavat mahdollisesti myös tätä valvontatehtäväänsä tehokkaammin kuin yhtiöstä riippuvat.

Täysin riippumattomien valiokuntien, joissa on vähintään yksi asiantuntija jäsen, tapaamiset sisäisen tarkastuksen johdon kanssa ovat pidempiä. Tällaiset valiokunnat antavat todennäköisemmin sisäisen tarkastuksen johdolle myös mahdollisuuden tulla kuulluksi ilman yhtiön johdon läsnäoloa. Lisäksi riippumattomat ja asiantuntevat valiokunnat käyvät todennäköisemmin läpi sisäisen tarkastuksen toimintaohjelman, tarkastuksen tulokset ja kommunikoinnin johdon ja sisäisen tarkastuksen välillä. (Raghunandan ym. 2001.)

Samankaltaisia havaintoja on tehnyt myös Goodwin (2003), jonka tutkimus osoittaa, että tarkastusvaliokunnan jäsenten riippumattomuus parantaa valiokunnan ja sisäisen tarkastuksen välistä vuorovaikutusta. Riippumattomuus on yhteydessä sisäisten tarkastuksen ja tarkastusvaliokunnan välisten tapaamisten tiheyteen sekä pituuteen sekä tapaamisten määrään sisäisen tarkastuksen johdon kanssa ilman toimivan johdon läsnäoloa. Lisäksi riippumattomat valiokunnat olivat useammin mukana tekemässä sisäisten tarkastuksen johtajan erottamispäätöstä lisäten täten sisäisen tarkastuksen riippumattomuutta toimivasta johdosta

Riippumattomuuden positiivisen vaikutuksen sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen on havainnut myös Krishnan (2005), joka on tutkinut valiokuntien riippumattomien jäsenten ja sisäisen tarkastuksen ongelmien suhdetta. Hän havaitsi tutkimuksessaan, että riippumattomien jäsenten lukumäärä korreloi negatiivisesti sisäisen tarkastuksen ongelmien kanssa.

Tutkimustulokset osoittavat selkeästi riippumattomuuden parantavan sisäisen tarkastuksen valvontatehtävän tehokkuutta. Riippumattomien valiokuntien ja sisäisen tarkastuksen vuorovaikutus on tehokkaampaa. Riippumattomat valiokunnat tapaavat useammin sisäisen tarkastuksen johtoa ja tapaamiset ovat pidempiä. Lisäksi merkityksellistä on, että riippumattomat valiokunnat tapaavat sisäisen tarkastuksen johtoa myös ilman toimivan johdon läsnäoloa.

4 TARKASTUSVALIOKUNNAN JÄSENTEN ASIANTUNTEMUS

4.1 Sääntely

4.1.1 Sääntelyn taustaa

Sääntelyn laatijat olettavat, että asiantuntevat jäsenet ovat tehokkaampia tarkastusvaliokunnan valvontatehtävän hoitamisessa. Erityisesti taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän katsotaan edellyttävän jonkinlaista taloudellista koulutusta tai asiantuntemuksellista taustaa. Toisaalta on esitetty näkemyksiä, että valiokuntatyön aikarajoitusten vuoksi, edes asiantuntevien jäsenten on vaikea havaita raportoinnissa esiintyviä ongelmia. Lisäksi on esitetty, että asiantuntijajäsen voi lisäksi vähentää muiden jäsenten tarkkaavaisuutta. Toisin sanoen, jos asiantuntijajäsen hoitaa valvontatehtävää tehottomasti, se huonontaa koko valiokunnan tehokkuutta. (Agrawal & Chadha 2005.)

Erilaisilla tutkimuksilla on pyritty selvittämään tarkastusvaliokunnan kokoonpanon vaikutusta sen toiminnan tehokkuuteen. Jäsenten asiantuntemus on ollut yksi kiinnostuksen kohteista ja useamman tutkimuksen avulla on pyritty osoittamaan, että sillä on merkitystä.

Muun muassa Kalbers ja Fogarty (1993) ovat tutkineet tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemusta suhteessa valiokunnan toiminnan tehokkuuteen. Tehokkuutta arvioitiin suhteessa kolmeen päävalvontatehtävään: taloudellinen raportointi, sisäiset tarkastajat ja sisäinen tarkastus. Tutkimus osoittaa, että valiokunnan asiantuntemus ja tehokkuus olivat yhteydessä ainoastaan taloudellisen raportoinnin osalta. Tämä kuitenkin vahvistaa vaatimusta, että tehokkuuden kannalta on olennaista, että valiokunnasta löytyy asiantuntemusta ainakin taloudellisen raportoinnin osalta.

Yhdysvaltalainen tarkastusvaliokuntien kehittämiseen keskittynyt Blue Ribbon Committee (BRC) on esittänyt julkaisussaan taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän edellyttävän, että osa valiokunnan jäsenistä omaa taloudellista asiantuntemusta (financial expertise). Asiantuntemusta katsotaan olevan, mikäli jäsenellä on aiempaa kokemusta rahoituksen tai laskentatoimen alalta, hän on sertifioitu

tilintarkastaja tai omaa vastaavaa työkokemusta, jonka seurauksena taloudellisten asioiden asiantuntemus on syntynyt. BRC esittää, että kaikkien valiokunnan jäsenten ei tarvitse olla asiantuntijoita, mutta omata kuitenkin vähintään perusymmärtämys taloudellisissa asioissa voidakseen esittää oikeita kysymyksiä. Tällä viitataan esimerkiksi kykyyn lukea ja tulkita tilinpäätöstä. (Blue Ribbon Committee 1999, 25–26.)

Read ja Raghunandan (2001) ovat laatineet selvityksen, jossa tarkastellaan BRC:n esittämien valiokunnan kokoonpanoon liittyvien suositusten vaikutusta tarkastusvaliokunnan toimintaan. He havaitsivat, että riippumattomuuteen ja asiantuntemukseen liittyvät vaatimukset täyttävä valiokunta kokoontui useammin kuin valiokunta, joka ei täytä näitä vaatimuksia. Lisäksi vaatimukset täyttävien valiokuntien kokoukset kestivät pidempään. Tämä viittaisi siihen, että vaatimukset täyttävä valiokunta osallistuu aktiivisemmin valvontatehtäväänsä. Selvityksessä havaittiin myös, että vaatimukset täyttävä valiokunta on lähemmin yhteistyössä sisäisen tarkastuksen kanssa ja käy läpi sisäisen tarkastuksen raportointia.

Tarkastusvaliokunnan jäsenten ja tilintarkastajien mielipiteitä on myös kuultu. Selvitykset osoittavat, että jäsenet sekä tilintarkastajat näkevät taloudellisten asioiden tuntemuksella tai asiantuntijuudella olevan positiivisia vaikutuksia valiokunnan toiminnan kannalta.

Kysely, joka osoitettiin ”big 5” yhtiöiden tilintarkastajille osoitti, että yli puolet kyselyyn osallistuneista tilintarkastajista esitti tukea vaatimukselle, että kaikkien tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla taloudellisen koulutuksen saaneita (financially literate). Sen sijaan vain noin viidennes oli sitä mieltä, että tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla talousasioiden asiantuntijoita (financial experts). (Krishnamoorthy ym. 2002, 56.)

DeZoortin tutkimuksessa (1997) tulee esille, että tarkastusvaliokunnan jäsenet pitävät asiantuntemusta tärkeänä. Jäsenet pitävät tärkeänä erityisesti teknistä laskentatoimen osaamista, teknistä tilintarkastusosaamista ja toimialan tuntemusta. Jäsenet ilmoittivat

tutkimuksessa, että omasta mielestään heidän asiantuntemuksensa on vajavaista laskentatoimen, tilintarkastuksen ja lainsäädännön aloilla.

Asiantuntijajäsenten pakollisuutta vastaan on esitetty myös kritiikkiä. Asiantuntija jäsenten pakollisuus ja liian kovat vaatimukset asiantuntijuuden määrittelyssä aiheuttavat vaikeuksia löytää päteviä asiantuntijajäseniä. Yritykset ovat olleet huolestuneita mahdollisuuksista täyttää koventuvat asiantuntijuuden vaatimukset (Kirk 2000, 108).

Viime aikoina tiukentuneen sääntelyn laatijat ovat kiinnittäneet huomiota jäsenten asiantuntemukseen. Uusimmissa corporate governance –säännöksissä tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemukselle esitetään vähimmäisvaatimuksia. Yhdysvalloissa merkittävä pörssiyrityksiä koskeva Sarbanes-Oxley –lainsäädäntö ja suomalainen corporate governance –suositus sisältävät molemmat ohjeistusta tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemuksen suhteen. Myös EY:n komissio on antanut jäsenmaille suosituksen, jossa kiinnitetään huomiota valiokuntajäsenten pätevyyteen.

4.1.2 Corporate governance -suositus

HEX Oyj:n, Keskuskauppakamarin sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton laatima corporate governance -suositus sisältää ohjeistusta koskien tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemusta.

Corporate governance –suositus numero 28 (2003, 9) määrittää, että tarkastusvaliokunnan jäsenillä on oltava valiokunnan tehtäväalueen edellyttämä pätevyys. Tarkennuksena esitetään, että jäsenillä tulee olla riittävä laskentatoimen ja tilinpäätöskäytännön tuntemus. Tätä edellytetään, koska valiokunnan tärkeimpiin tehtäviin kuuluu yhtiön taloudellisen raportoinnista ja valvonnasta vastaaminen.

Suositus siis edellyttää, että jokaisella jäsenellä on oltava riittävä taloudellisten asioiden tuntemus. Valiokunnassa edellytettävä asiantuntemus riippuu paljolti valiokunnalle

määritellyistä tehtävistä. Hallituksen tehtävänä on määrittää valiokunnan tehtävät. Asiantuntemuksen laajuus ja kohdistaminen tulee suhteuttaa valiokunnan tehtäväkenttään. Valiokunnan jäsenten asiantuntemus voi myös muodostua eri jäsenten erilaisten asiantuntemusten yhdistelmänä.

Valiokunnan jäsenen kokemus voi perustua aiempaan työskentelyyn, ammatilliseen pätevyyteen tai muuhun kokemukseen. Tällaista muuta kokemusta voi olla esimerkiksi työskentely listatun yhtiön talousjohtajana tai tilintarkastajana. (PWC 2003, 18.)

4.1.3 Sarbanes-Oxley -laki

Yhdysvaltalainen SOX sisältää ohjeistusta koskien tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemustasoa. SOX:n mukaan (Section 407) yhtiöiden tulee julkistaa, onko tarkastusvaliokunnassa vähintään yksi taloudellista asiantuntemusta omaava jäsen. Mikäli tällaista asiantuntevaa jäsentä ei ole, on julkaistava puuttumisen perustelut. (Sarbanes-Oxley Act 2002.)

Yhdysvaltalainen pörssiyritysten valvontaelin SEC (2003) on julkaissut tammikuussa 2003 säädöksen, jolla SOX:n tarkastusvaliokunnan jäsenen asiantuntemusta koskeva säädös 407 implementoitiin. Säädöksen mukaan tarkastusvaliokunnan taloudellinen asiantuntija on henkilö, jolla on

- tilinpäätösperiaatteiden ja tilinpäätöksen tuntemus,
- kyky arvioida tilinpäätösperiaatteiden käyttöä suhteessa harkinnanvaraisiin eriin, jaksotuksiin ja varauksiin,
- kokemus tilinpäätöksen laatimisesta, tarkastuksesta, analysoinnista tai arvioinnista,
- sisäisen kontrollin ja taloudellisen raportoinnin tuntemus ja
- tarkastusvaliokunnan tehtävien tuntemus.

SEC:in säädöksen mukaan tarkastusvaliokunnan jäsen on voinut hankkia edellä mainitut ominaisuudet usealla eri tavalla. Ensimmäiseksi ominaisuuksia voi hankkia koulutuksen

ja työkokemuksen kautta. Työkokemuksen osalta henkilön toimenkuvan on tullut olla talousjohtaja, laskentajohtaja, kontrolleri, kirjanpitäjä, tilintarkastaja tai kokemusta voi olla muista vastaavista työtehtävistä. Toiseksi taloudellista asiantuntemusta voi saada toimimalla edellä mainittujen toimenkuvien esimiestehtävissä. Kolmanneksi taloudellista asiantuntemusta voi hankkia valvomalla tai arvioimalla yrityksen ja kirjanpitäjien toimintaa suhteessa tilinpäätöksen laatimiseen, tarkastukseen tai arviointiin. Asiantuntija voi olla myös muun edellä mainittuja toimenkuvia vastaavan työkokemuksen kautta.

SOX:n alkuperäinen määrittely asiantuntemuksen osalta oli SEC:n lopullista määrittelyä suppeampi. Alkuperäinen suppeampi taloudellisen asiantuntemuksen määrittely sai aikaan paljon kritiikkiä ja sen seurauksena SEC laajensi määrittelyä koskemaan myös esimies- ja valvontatehtävissä toimineita kuten toimitusjohtajaa. (SEC 2003.) Jäljempänä esitettävän tutkimustiedon perusteella voidaan esittää kysymys, oliko tarkastusvaliokunnan toiminta sittenkin ollut tehokkaampaa, jos asiantuntijuuden määrittely olisi pidetty suppeampana.

4.1.4 Euroopan Yhteisöjen Komission suositus

Euroopan Yhteisöjen Komission (2005) jäsenvaltioille antamassa suosituksessa julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallinto- tai valvontaelimien komiteoista otetaan kantaa myös valiokuntien jäsenten pätevyYTEEN. Komission suositus esittää, että valiokunnan tulee koostua jäsenistä, joilla on yhdessä tarvittava eri alojen tietämys, arviointikyky ja kokemus tehtävien suorittamiseksi. Erikseen mainitaan, että tarkastusvaliokunnan jäsenillä olisi yhteisesti oltava viimeaikainen ja yhtiön kannalta aiheellinen tausta ja kokemus julkisesti noteerattujen yhtiöiden laskentatoimesta ja rahoituksesta. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2005.)

Suositus myös mainitsee, että ehdotettaessa valiokuntajäsenen nimittämistä tulisi ilmoittaa hänen erityispätevyytensä, joka on merkityksellinen jäsenyyden kannalta. Näin ollen markkinat ja yleisö voivat arvioida valiokunnan jäsenten pätevyyttä.

Valiokunnan tulisi myös vuosittain julkaista kuvaus sen kokoonpanosta ja jäsenten pätevydestä. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2005.)

4.2 Asiantuntemuksen merkitys

4.2.1 Vaikutus yrityksen arvoon

Tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemus voi olla positiivinen signaali yrityksen omistajille ja yleisölle. Asiantuntevampi valiokunta voi olla merkki laadukkaammasta taloudellisesta raportoinnista. Useissa tutkimuksissa on selvitetty tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemuksen ja yrityksen markkina-arvon välistä suhdetta. Jäsenten asiantuntemuksen tasolla näyttää olevan merkitystä sijoittajien arvioidessa yritystä. Asiantuntijuus on käsitteenä laaja ja vaikea yksiselitteisesti määrittää. Sillä näyttäisikin olevan merkitystä, miten asiantuntijuutta tulkitaan. Markkinoiden reaktiot ovat erilaisia riippuen asiantuntemuksen lajista. Eritoten laskentatoimen erityisasiantuntemus näyttäisi vaikuttavan positiivisesti yrityksen arvoon.

Davidson ym. (2004, 287–289) suorittama tutkimus osoittaa, että sijoittajat antavat arvoa sille, että tarkastusvaliokunnassa on taloudellista asiantuntemusta omaavia jäseniä. Tutkimuksessa on jaettu taloudellinen asiantuntemus kolmeen eri lajiin: tilintarkastus, talousjohto ja tilinpäätösanalyysi. Tutkimuksessa havaitaan, että sijoittajat antavat enemmän arvoa tilintarkastukseen perustuvalle asiantuntemukselle kuin kahdelle muulle asiantuntemuksen lajille.

Sitä vastoin Chan ja Li (2008, 25–28.) esittävät, että taloudellista asiantuntemusta (finance-training) omaavalla tarkastusvaliokunnan jäsenellä ei olisi vaikutusta yrityksen arvoon sellaisenaan. Asiantuntijajäsenen vaikutus tulee esille tilanteessa, jossa valiokunnan jäsenet ovat riippumattomia. Mikäli taloudellista asiantuntemusta omaava jäsen toimii valiokunnassa, jossa on riippumattomien jäsenten enemmistö, asiantuntemus vaikuttaa yrityksen arvoon. Vaikutus on viisinkertainen verrattuna siihen, että tarkastusvaliokunta olisi pelkästään riippumaton. Asiantuntijuutta arvostetaan siis tilanteessa, jossa valiokunnan enemmistö on myös riippumaton yhtiöstä. Vain

riippumattomassa valiokunnassa nähdään asiantuntijajäsenten tuovan lisäarvoa valiokuntatyön tehokkuuteen.

Myös DeFond ym. (2004, 158) on tutkinut asiantuntijuuden eri lajien vaikutusta markkinoiden reaktioihin. Tutkimuksessa on selvitetty eroja markkinoiden reaktioissa erilaisia asiantuntijoita nimitettäessä. Tutkimuksessa etsittiin eroja laskentatoimen asiantuntemuksen ja muun taloudellisen asiantuntemuksen välille. Tutkijat havaitsivat, että markkinat reagoivat positiivisesti laskentatoimen asiantuntijan nimittämiseen tarkastusvaliokuntaan. Sen sijaan johtajan, joilla ei ole erityistä laskentatoimen asiantuntemusta, kuten esimerkiksi toimitusjohtajan, nimitys ei aiheuttanut reaktiota markkinoissa. Eikä myöskään jonkun muun asiantuntijan, kuin taloudellisen asiantuntijan nimittäminen. Tutkijat esittivät varovaista tukea tulkinnalle, että markkinoiden reaktion taustalla on laskentatoimen asiantuntijajäsenen myötä valiokunnan parantunut valvonta.

Laskentatoimen ammattitaidon merkitys tarkastusvaliokunnassa korostuu sijoittajien arvioissa. Erityisesti tilintarkastukseen perustuvalla asiantuntemuksella näyttää olevan vaikutus yrityksen arvoon. Sijoittajat pitävät tärkeänä taloudellisen raportoinnin oikeellisuutta ja antavat painoarvoa tarkastusvaliokunnalle, joka pystyy hoitamaan tehokkaasti tätä taloudellisen raportoinnin valvontatehtävää. Tutkimustulosten perusteella voidaan esittää varovainen arvio, että sijoittaja mahdollisesti arvioivat laskentatoimen asiantuntijajäsenen parantavan yhtiön taloudellisen raportoinnin laatua. Tutkimustulokset osoittavat lisäksi, että taloudellisella asiantuntemuksella on merkitystä ainoastaan, jos tarkastusvaliokunnan jäsenet ovat riippumattomia yhtiöstä. Ainoastaan tällöin sijoittajat arvioivat, että tarkastusvaliokunta voi tehokkaasti hoitaa valvontatehtävänsä.

4.2.2 Vaikutus taloudellisen raportoinnin laatuun

Tarkastusvaliokunnan yksi tärkeimmistä tehtävistä on yhtiön taloudellisen raportoinnin valvonta. Tarkastusvaliokunnan oikeanlainen kokoonpano voi parantaa valiokunnan

toiminnan tehokkuutta raportoinnin valvontatehtävän hoidossa. Asiantuntemuksen vaikutuksesta taloudellisen raportoinnin luotettavuuteen ja tuloksen ohjailuun on olemassa empiiristä tutkimusta. Asiantuntemusta voidaan katsoa useasta eri näkökulmasta. Asiantuntija voi olla esimerkiksi laskentatoimen työkokemuksen, tilintarkastajasertifioinnin, hallituskokemuksen tai yritystuntemuksen perusteella.

Tutkimustulokset ovat tuottaneet myös ristiriitaisia tuloksia asiantuntemuksen merkityksestä suhteessa taloudellisen raportoinnin laatuun. Asiantuntemus on käsitteenä hankala määrittää. Osassa tutkimuksia käsite määriteltä laajasti ja osassa se on pilkottu pienempiin osatekijöihin. Vaikuttaa siltä, että asiantuntemuksen ”lähteellä” on merkitystä taloudellisen raportoinnin laadun valvontatehtävän onnistumisessa.

Taloudellisen raportoinnin laatuakin voidaan katsoa useasta eri näkökulmasta. Raportoinnin laatua voidaan arvioida ilmitulleiden epäselvyyksien perustella esimerkiksi tilanteissa, joissa tulos on jouduttu julkaisemaan uudelleen. Laatua voidaan myös katsoa tuloksen ohjailun näkökulmasta ja tehdä havaintoja jaksotuseristä.

Song ja Windram (2004) havaitsevat, että taloudellinen asiantuntemus on tarkastusvaliokunnan tehokkuutta lisäävä osatekijä. Tutkimustulokset osoittavat heikkoa tukea sille, että asiantuntemuksen puute voi vaikuttaa negatiivisesti taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän tehokkaaseen hoitamiseen.

Tutkimusten perusteella voidaan havaita, että sertifioidun tilintarkastajan jäsenyydestä näyttäisi olevan etua suhteessa taloudellisen raportoinnin oikeellisuuteen. Yrityksissä, joiden tarkastusvaliokunnassa on auktorisoitu tilintarkastaja (Certified Public Accountant), on todettu olevan selvästi vähemmän taloudellisen raportoinnin ongelmia (McMullen & Raghunandan 1996, 80).

Abbott ym. (2004) ovat havainneet yhteyden tarkastusvaliokunnan ominaisuuksien ja epäselvyyksistä johtuvan tilinpäätöksen uudelleen julkaisun kanssa (financial restatement). Tutkijat ovat löytäneet merkittävän negatiivisen yhteyden uudelleen julkaisun ja tarkastusvaliokunnan taloudellisen asiantuntemuksen välillä.

Tarkastusvaliokunta, jossa on vähintään yksi taloudellista asiantuntemusta omaava jäsen, on negatiivisesti yhteydessä tilinpäätöstiетоjen uudelleen julkaisuun. Tässä tutkimuksessa asiantuntijaksi on määritelty jäsen, joka on sertifioitu tilintarkastaja, investointipankkiiri, pääomasijoittaja, talousjohtaja, controller tai toiminut talousasioihin liittyvissä ylimmän johdon tehtävissä.

Tukea edeltävälle tutkimustulokselle ovat esittäneet myös Agrawal ja Chadha (2005), jotka ovat tutkineet riippumattoman asiantuntijajäsenen vaikutusta yrityksen tuloksen uudelleen julkaisuun (earnings restatement). Asiantuntijajäsenenä pidetään sertifioitua tilintarkastajaa tai henkilöä, jolla on kokemusta yrityksen talousjohdosta esimerkiksi talousjohtajana tai controllerina. Tutkimuksessa havaittiin, että tarkastusvaliokunta, jossa oli ainakin yksi asiantuntijajäsen, oli harvemmin sellaisessa yrityksessä, joka oli joutunut julkaisemaan tuloksensa uudelleen. Toisin sanoen yrityksissä, jotka joutuvat julkaisemaan tuloksensa uudelleen, on harvemmin taloudellinen asiantuntija tarkastusvaliokunnassa. Tutkimus havaitsi, että uudelleen julkaisu ja riippumaton asiantuntijajäsen ovat negatiivisesti korreloivia keskenään.

Jäsenten asiantuntemuksella on vaikutusta myös tuloksen ohjailun todennäköisyyteen yrityksissä. Xie ym. (2003) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että tarkastusvaliokunta, jonka jäsenillä on jonkinlaista taloudellista tai yritysjohtollista taustaa on yhteydessä alempaan tuloksen ohjailun tasoon. Tarkastusvaliokunnan valvontatehtävän suorittaminen voi siis parantua, kun sen jäsenet omaavat taloudellista ammattitaitoa.

Tukea edeltävälle löydökselle antaa myös Bédard ym. (2004) suorittama tutkimus. Siinä havaitaan, että tarkastusvaliokunta, jossa on asiantuntija jäsen, on tehokkaampi hallitsemaan tuloksen ohjailua. Vähintään yksi asiantunteva jäsen valiokunnassa on yhteydessä aggressiivisen tuloksen ohjailun pienempään todennäköisyyteen. Asiantuntemusta käsiteltiin kolmesta eri näkökulmasta: taloudellinen, hallinnollinen ja yrityskohtainen asiantuntemus. Tässä tutkimuksessa taloudellinen asiantuntija on, jos omaa sertifioinnin tilintarkastuksessa tai tilinpäätösanalyysissä (financial analysis). Hallinnollinen asiantuntemus määritellään hallituspaikkojen lukumäärällä ja

yrityskohtainen asiantuntemus palveluvuosien lukumääränä. Taloudellisen asiantuntijajäsenen mukanaolo vaikuttaa merkittävästi ja negatiivisesti aggressiiviseen tuloksen ohjailuun. Taloudellinen asiantuntemus näyttää vähentävän sekä negatiivisen että positiivisen tuloksenohjailun todennäköisyyttä. Myös hallinnollisella asiantuntemuksella on merkittävä negatiivinen vaikutus tuloksen ohjailuun. Samanlainen havainto voidaan tehdä myös yrityskohtaisen asiantuntemuksen osalta. Tosin merkittävä yhteys havaittiin ainoastaan negatiivisen tuloksen ohjailun kanssa.

Dhaliwal ym. (2007) tutkimuksessa taloudellista asiantuntemusta on tutkittu kolmesta eri näkökulmasta: laskentatoimen, rahoituksen ja valvontatehtävien (supervisory) asiantuntemus. Laskentatoimen asiantuntijoiksi määritellään sertifioidut tilintarkastajat, talousjohtajat, controllerit ja muut vastaavissa työtehtävissä toimivat. Tutkimustulokset osoittavat, että laskentatoimen asiantuntemuksella oli positiivinen vaikutus jaksotuserien laatuun. Sen sijaan rahoituksen tai valvontatehtävien asiantuntemuksella ei yhteyttä jaksotuserien laatuun havaittu olevan. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että laskentatoimen ammattilaiset pystyivät tehokkaammin hoitamaan valiokunnan valvontatehtävää taloudellisen raportoinnin laadun osalta.

Tilinpäätöstietojen väärentämiseen ja tuloksen ohjailuun syyllistyneissä yrityksissä on merkittävästi vähemmän taloudellista asiantuntemusta omaavia tarkastusvaliokunnan jäseniä. Tosin tutkimuksessa havaitaan myös, että petoksen paljastumisen jälkeen asiantuntijajäsenten määrä ei nouse vaan pysyy melko muuttumattomana vaikkakin raportoinnin luotettavuutta pyritään parantamaan muilla keinoin. (Farber 2005.)

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa on tutkittu myös suhteessa osavuosikatsausten sisällön laajuuteen ja laatuun. Asiantuntija jäsen on määritelty henkilöksi, jolla on laskentatoimen tai talousjohdollista kokemusta. Asiantuntijajäseniä sisältävä tarkastusvaliokunta on positiivisesti yhteydessä osavuosikatsauksessa julkaistujen tietojen laajuuteen. Asiantunteva valiokunta rohkaisee todennäköisemmin johtoa julkaisemaan laajemmin informaatiota osavuosikatsauksissa, mikä merkitsee parempaa taloudellisen raportoinnin tasoa. (Mangena & Pike 2005.)

McDaniel ym. (2002) esittävät tutkimuksessaan, että talousasioiden asiantuntijat (financial experts) ja taloudellisen koulutuksen saaneet eroavat toisistaan suhteessa taloudellisen raportoinnin laatuun. Talousasioiden asiantuntijoilla tarkoitetaan henkilöitä, joilla on työkokemusta laskentatoimen parista eli ovat toimineet esimerkiksi tilintarkastajina. Taloudellisen koulutuksen saaneilla viitataan muun muassa lähiaikoina MBA -koulutuksen suorittaneisiin. Tutkimus havaitsee, että taloudellisen koulutuksen saaneet nostavat herkemmin esille raportoinnissa asioita, jotka ovat esillä talouslehdissä tai eriä jotka erottuvat kertaluontoisuutensa vuoksi. Sitä vastoin taloudelliset asiantuntijat nostivat herkemmin esille asioita, jotka liittyivät jatkuvaan liiketoimintaan. Tutkijat toteavat, että asiantuntijoiden läsnäolo valiokunnassa voi tehostaa valiokunnan toimintaa. Lisäksi asiantuntijajäsenet voivat auttaa valiokunnissa käytävän keskustelun kohdistamista oikeisiin asioihin ja kokonaisvaltaisen raportoinnin laadun arviointiin. Huomiota kiinnitetään todennäköisesti enemmän jatkuvan liiketoiminnan asioihin, jotka ovat tärkeitä raportoinnin laadun kannalta.

Tarkastusvaliokunnan asiantuntemuksella on siis tutkimusten perusteella selkeä vaikutus taloudellisessa raportoinnissa esiintyvien virheiden ja tuloksen ohjailun todennäköisyyteen. Tuloksen ohjailu on yksi suurista kysymyksistä raportoinnin luotettavuuden parantamisen yhteydessä. Voidaan esittää, että tarkastusvaliokunnan oikeanlaisella kokoonpanolla ja asiantuntemuksella voidaan lisätä taloudellisen raportoinnin luotettavuutta.

Erityisesti laskentatoimen asiantuntemus vaikuttaisi olevan merkityksellistä. Mutta myös hallinnollisella ja yrityskohtaisella kokemuksella nähtiin olevan vaikutusta aggressiivisen tuloksen ohjailun hallinnassa. Tuloksen ohjailun havaitseminen vaatii erityisosaamista tilinpäätöstietojen ja laskentaperiaatteiden tulkinnassa. Ongelmien havaitseminen on vaikeaa asian teknisen luonteen vuoksi. Jäsenen on mahdollista havaita raportoinnin ongelmia todennäköisemmin, mikäli hän omaa laskentatoimen työkokemusta tai on saanut laskentatoimen koulutuksen. Työkokemus tilintarkastajana tai talousjohdossa synnyttää asiantuntemusta, joka näyttäisi olevan merkityksellistä taloudellisen raportoinnin laadun kannalta. Myös pitkäaikainen hallitustyöskentely tai yrityksen syvällinen tuntemus auttaa havaitsemaan ja hallinnoimaan tuloksen ohjailua,

mikä parantaa raportoinnin laatua. Sen sijaan talousasioiden valvontatehtävissä toimiminen ei näyttäisi tuovan jäsenelle asiantuntemusta, jolla olisi merkitystä taloudellisen raportoinnin laadun parantamisessa.

4.2.3 Vaikutus tilintarkastajan ja johdon väliseen ristiriitaan

Tarkastusvaliokunnan jäsenen kokemus ja asiantuntemus vaikuttaa tilanteessa, jossa tilintarkastaja ja johto ovat eri mieltä asioista. Ristiriitatilanteita voi syntyä esimerkiksi tilinpäätösperiaatteiden osalta. Tutkimuksissa on havaittu, että tarkastusvaliokunnan jäsenen mielipiteeseen ja puolen valintaan vaikuttaa hänen aiempi kokemuksensa sekä asiantuntemus.

Knapp (1987) on havainnut eroja jäsenten ratkaisussa suhteessa siihen toimiiko tarkastusvaliokunnan jäsen aktiivisesti toisen yrityksen johtotehtävissä vai ei. Ei-aktiivisilta johtajilta puuttuu usein tarvittava asiantuntemus tärkeiden teknisten laskenta-asioiden arvioimiseen. Tämän seurauksena he ovat taipuvaisempia hyväksymään toimivan johdon näkemykset. Sen sijaan aktiivisesti johtotehtävissä toimivat jäsenet ovat ajan hermoilla talouden ja raportoinnin asioissa. He ovat tukevat myös useammin tilintarkastajaa ristiriitatilanteissa.

DeZoort ja Salterio (2001) ovat myös tutkineet kokemuksen ja asiantuntemuksen vaikutusta johdon ja tilintarkastajan välillä vallitsevaan ristiriitatilanteeseen. Heidän mukaansa, mitä enemmän tarkastusvaliokunnan jäsenellä on riippumatonta johtamiskokemusta, sitä todennäköisemmin hän on valmis tukemaan tilintarkastajaa ristiriitatilanteissa. Sitä vastoin jäsen, jonka kokemus ei ole riippumatonta, tukee todennäköisemmin johtoa. Tämän lisäksi jäsenen kokemus tilintarkastusraportoinnista lisää todennäköisyyttä tukea tilintarkastajaa. Sen sijaan kokemuksella tilinpäätösraportoinnista ei havaittu olevan yhteyttä tilintarkastajan mielipiteen tukemiseen. Tilinpäätösraportointia koskevan löydöksen kohdalla esitettiin kuitenkin, että tulos voi mahdollisesti johtua tutkimuksen rajoitteista.

Voidaan todeta, että tarkastusvaliokunnan jäsenten kokemuksella ja kokemuksen perusteella syntyvällä asiantuntemuksella on merkitystä johdon ja tilintarkastajan välisessä ristiriitatilanteessa. Hallinnollinen asiantuntemus eli jäsenen johtotehtävien lukumäärä näyttäisi olevan erityisen merkityksellistä. Riippumatonta kokemusta omaavat ja aktiivisesti johtotehtävissä toimivat jäsenet ovat valmiimpia antamaan arvoa tilintarkastajan näkemykselle kuin johtajat, joilla on vähemmän riippumatonta johtamiskokemusta. Myös tilintarkastukseen ja tilintarkastusraportointiin liittyvällä kokemuksella näyttäisi olevan yhteydessä tilintarkastajan tukemiseen ristiriitatilanteissa. Voidaan esittää oletus, että hallinnollista asiantuntemusta omaavilla jäsenillä on ”enemmän pelissä”. Mahdollinen johdon tukeminen tilanteessa, jonka seurauksena on taloudellisen raportoinnin epäselvyydet, voi aiheuttaa jäsenelle maineen ja muiden hallituspaikkojen menetyksen.

4.2.4 Vaikutus sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanolla ja jäsenten asiantuntemuksella on vaikutusta myös sisäisen tarkastuksen laatuun ja tehokkuuteen tarkastusvaliokunnan valvontatehtävän kautta. Asiantuntevien jäsenten määrä valiokunnassa näyttäisi olevan positiivisesti yhteydessä tehokkaampaan sisäiseen tarkastukseen.

Krishnan (2005) on tutkinut sisäisen tarkastuksen tehokkuuden ja tarkastusvaliokunnan kokoonpanon välistä yhteyttä. Tutkimuksessa havaittiin negatiivinen yhteys tarkastusvaliokunnan taloudellisten asiantuntijajäsenten (financial expertise) määrän sekä sisäisen tarkastuksen ongelmien välillä. Asiantuntijajäsenen määriteltiin olevan sertifioitu tilintarkastaja, tilinpäätösanalyytikko tai omaavan työkokemusta rahoituksen tai laskentatoimen työtehtävistä.

Kuten jo aiemmin riippumattomuuden vaikutuksesta keskusteltaessa mainittiin, riippumattomien valiokuntien, joissa on vähintään yksi asiantuntija jäsen, tapaamiset sisäisen tarkastuksen johdon kanssa ovat pidempiä. Tällaiset valiokunnat antavat todennäköisemmin sisäisen tarkastuksen johdolle myös mahdollisuuden tulla kuulluksi ilman yhtiön johdon läsnäoloa ja käyvät läpi sisäisen tarkastuksen toimintaohjelman,

tarkastuksen tulokset ja kommunikoinnin johdon ja sisäisen tarkastuksen välillä. Tässä tutkimuksessa asiantuntijajäsenenä pidettiin henkilöä, jolla on rahoituksellinen tai laskentatoimen tausta. (Raghunandan ym. 2001.)

Tukea vastaaville löydöksille esittää myös Goodwin (2003), jonka tutkimuksessa havaittiin taloudellisen tai laskentatoimen asiantuntemuksen olevan yhteydessä sisäisen tarkastuksen työn läpikäyntiin. Asiantuntijuus määriteltiin tässäkin tutkimuksessa rahoitukseen ja laskentatoimeen perustuvan taustan avulla. Mitä enemmän valiokunnassa on asiantuntijajäseniä, sen syvällisemmin se käy läpi sisäisen tarkastuksen työtä ja raportointia. Myös tässä tutkimuksessa taloudellisella asiantuntemuksella havaittiin olevan positiivinen yhteys sisäisen tarkastuksen mahdollisuuteen tulla kuulluksi ilman johdon läsnäoloa.

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanolla näyttää olevan merkitystä sisäisen tarkastuksen tehokkuuteen myös ulkoistamis päätösten kautta. Tehokkaat tarkastusvaliokunnat ovat negatiivisesti yhteydessä rutiiniluontoisten sisäisen tarkastuksen tehtävien ulkoistamiseen ulkoiselle tilintarkastajalle. Tehokas valiokunta on riippumaton, aktiivinen ja siihen kuuluu asiantuntija jäsen. Rutiiniluontoisten tehtävien ulkoistaminen saattaisi vaarantaa tilintarkastajan riippumattomuuden. Sen sijaan yhteyttä tarkastusvaliokunnan tehokkuuden ja ei-rutiiniluontoisten tehtävien ulkoistamisen kanssa ei havaittu. Tällaiset tehokkaat valiokunnat vaikuttavat osaavan erottaa rutiiniluontoisten ja ei-rutiiniluontoisten ulkoistamisen merkityksen. (Abbot ym. 2007.)

Tarkastusvaliokunnan taloudellinen asiantuntemus näyttäisi lisäävän sisäisen tarkastuksen tehokkuutta yrityksissä. Riippumattomat ja asiantuntevat valiokunnat näyttäisivät perehtyvät paremmin sisäisen tarkastuksen valvontatehtäväänsä. He käyvät pidempiä keskusteluja sisäisen tarkastuksen johdon kanssa ja valvovat syvällisemmin tarkastuksen työtä perehtymällä tarkemmin toimintasuunnitelmaan ja sisäisen tarkastuksen raportointiin. Tämänkaltaiset valiokunnan tapaavat lisäksi todennäköisemmin sisäisen tarkastuksen johtoa ilman yhtiön johdon läsnäoloa. Riippumaton, aktiivinen ja asiantunteva valiokunta on myös vähemmän todennäköinen

ulkoistamaan rutiiniluontoisia tarkastustehtäviä ulkoiselle tilintarkastajalle, mikä saattaisi vaarantaa riippumattomuuden.

4.2.5 Vaikutus tilintarkastuksen laatuun

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanolla ja jäsenten asiantuntemuksella vaikuttaisi olevan vaikutus yhtiössä suoritettavan tilintarkastuksen laatuun. Tarkastusvaliokunnan ollessa vastuussa tilintarkastajan valinnan valmistelusta ja työn valvonnasta, on sillä mahdollisuus vaikuttaa tilintarkastuksen laatuun. Tutkimuksissa on havaittu, että tarkastusvaliokunnan jäsenten asiantuntemus vaikuttaa muun muassa yhtiössä suoritettavaan tilintarkastuksen laajuuteen.

Abbot ym. (2003) ovat havainneet merkittävän positiivisen yhteyden tarkastusvaliokunnan asiantuntemuksen ja tilintarkastajan palkkioiden välillä. Yritykset, joiden tarkastusvaliokunnassa on vähintään yksi asiantuntija jäsen, maksavat korkeampia palkkioita tilintarkastajille. Tutkijat tulkitsevat tulosta niin, että tarkastusvaliokunnan kokoonpano ja tarkastuksen laajuus ovat yhteydessä toisiinsa, millä on vaikutusta taasen tilintarkastuksen palkkioihin. Asiantuntijuus on tässä tutkimuksessa määritelty BRC:n suositusten mukaisesti. Asiantuntija on siis henkilö, jolla on työkokemusta laskentatoimen tai rahoituksen alalta, sertifioitu tilintarkastaja tai laskentatoimen valvontatehtävissä toimiva johtaja.

Carcello ym. (2002) ovat havainneet vastaavia tuloksia. Tutkimuksessa havaittiin positiivinen yhteys tarkastuspalkkioiden ja tarkastusvaliokunnan asiantuntemuksen välillä. Asiantuntemusta mitataan tässä tutkimuksessa hallinnollisella asiantuntemuksella eli jäsenten muiden riippumattomien hallituspaikkojen lukumäärällä.

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa on tutkittu myös suhteessa tilintarkastajan vaihtoon tilanteessa, jossa epäillään vaihdoksen liittyvän tarkastajan antamaan lausuntoon (opinion shopping). Tutkimuksessa tarkasteltiin yrityksiä, jotka vaihtoivat tilintarkastajaa epäpuhtaan lausunnon tai huomautuksen saatuaan. Tutkimuksessa

havaittiin, että epäilyttäviä tilintarkastajan vaihdoksia suorittaneissa yrityksissä oli vähemmän jäseniä, joilla on kokemusta laskentatoimen, tilintarkastuksen tai rahoituksen alalta. (Archambeault & DeZoort 2001.)

Yhtälailla Carcello ja Neal (2003a) ovat havainneet, että tarkastusvaliokunnan ominaisuuksien ja tilintarkastajan erottamisen välillä on yhteys tilanteessa, jossa annetaan uusi going concern -lausunto. Tarkastusvaliokunta, jonka jäsenillä on enemmän hallinnollista asiantuntemusta eli enemmän hallituspaikkoja, ei todennäköisemmin erota tilintarkastajaa lausunnon jälkeen. Sen sijaan tarkastusvaliokunnan BRC:n määritelmän mukainen taloudellinen asiantuntemus ei vähentänyt tilintarkastajan erottamisen todennäköisyyttä tässä tilanteessa. Olisi ollut oletettavaa, että taloudellista asiantuntemusta omaavat jäsenet osaavat antaa arvoa tilintarkastajan antamalle mielipiteelle ja ymmärtäisivät going concern -lausunnon painoarvon.

Tarkastusvaliokunnan kokoonpanolla on merkitystä osakkeenomistajien äänestäessä tilintarkastajan valinnan vahvistamisesta. Tarkastusvaliokunta voi vaikuttaa osakkeenomistajien käsityksiin erityisesti tilanteessa, jossa omistajat ovat havainneet tarkastajan riippumattomuuden mahdollisesti vaarantuneen. Valiokunnan ominaisuuksista asiantuntijajäsenellä ei kuitenkaan näyttäisi olevan yhteyttä osakkeenomistajien äänestyskäyttäytymiseen vahvistettaessa tilintarkastajaa. Tutkimuksessa on käytetty asiantuntijuutta määriteltäessä BRC:n mukaista tulkintaa. Tutkijat esittävätkin, että asiantuntijuuden suhteen saadut tulokset voivat johtua BRC:n mukaisen asiantuntijuuden käsitteen liiallisesta laajuudesta, minkä seurauksena asiantuntijuus ei tuo tarvittavaa lisäarvoa valiokuntaan. (Raghunandan & Rama 2003.)

Tarkastusvaliokunnan jäsenten taloudellisten asioiden sekä hallinnollinen asiantuntemus näyttäisivät siis olevan yhteydessä yhtiön tilintarkastajalle maksetun palkkion suuruuteen. Asiantuntevat valiokunnan jäsenet vaativat todennäköisesti tilintarkastukselta enemmän ja täten suoritetun tarkastuksen laajuus on suurempi. Tämän seurauksena myös tilintarkastuksen hinta kasvaa.

Myös reaktiot tarkastuksen tulokseen näyttävät olevan yhteydessä tarkastusvaliokunnan asiantuntemukseen. Tilintarkastajan epäilyttävä vaihtaminen huomautuksen tai epäpuhtaan lausunnon jälkeen on epätodennäköisempää, mitä enemmän tarkastusvaliokunnassa on taloudellista asiantuntemusta omaavia jäseniä. Myös hallinnollisella asiantuntemuksella näyttää olevan merkitystä. Tilintarkastajan antaessa going concern –lausunnon, aiempaa hallinnollista kokemusta omaava jäsen ei todennäköisemmin vaihda lausunnon antanutta tilintarkastajaa. Tämä voi johtua hallinnollisen kokemuksen omaavan jäsenen maineriskistä. Taloudellisen raportoinnin epäselvyydet yhdessä yrityksessä johtavat mahdollisesti myös hallituspaikkojen menetyksiin toisissa yrityksissä, minkä vuoksi hallinnollista asiantuntemusta omaavat jäsenet tukevat tilintarkastajan näkemystä.

Tarkastusvaliokunta, jossa on taloudellista asiantuntemusta, on vähemmän todennäköinen vaihtamaan tilintarkastajaa tämän antaessa yrityksen mieltymyksen vastaisia lausuntoja. Asiantuntevat jäsenet arvostavat todennäköisesti enemmän tilintarkastajan antamaa näkemystä. He ovat valmiimpia hyväksymään annetun lausunnon, vaikkakin se sisältäisi yhtiön kannalta negatiivisia viestejä.

4.2.6 Vaikutus sisäiseen valvontaan

Tarkastusvaliokunnan jäsenten kokemuksen kautta syntynyt asiantuntemus on merkityksellistä myös sisäisen valvonnan valvontatehtävän suorittamisessa. Sekä tilintarkastukseen liittyvien tehtävien pohjalta kertynyt että sisäiseen valvontaan liittyvä erityiskokemus näyttävät olevan tärkeitä arvioitaessa sisäisen valvonnan järjestelmien toimivuutta.

DeZoortin (1998) tutkimus tarkastelee sisäisen valvonnan järjestelmien toimivuuden arvioinnin ja tarkastusvaliokunnan jäsenten kokemuksen välistä yhteyttä. Tutkimuksessa havaittiin, että erityistä sisäiseen valvontaan tai yleistä tilintarkastukseen liittyvää kokemusta omaavat jäsenet tekivät samankaltaisempia arviointeja sisäisestä valvonnasta tilintarkastajien kanssa kuin jäsenet ilman kokemusta. Tilintarkastuskokemusta omaavat jäsenet olivat kriittisempiä sisäistä valvontaa kohtaan

kuin sisäisen valvonnan kokemusta omaavat. Toisaalta havaittiin, että kokemattomat valiokunnan jäsenet olivat yleisesti kriittisempiä kuin kokeneet jäsenet arvioidessaan sisäisen valvonnan järjestelmiä. Toisin sanoen myös kokemattomat jäsenet toivat lisäarvoa valiokunnan kokoonpanoon kriittisyydellään.

5 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Tässä luvussa käsitellään tutkielman empiirisen osuuden toteuttamiseen liittyviä tekijöitä. Luvussa kuvataan tutkimuksen empiiristä osaa varten valittua tutkimusotetta, tutkimusmenetelmää sekä haastattelututkimukseen liittyviä tutkimusvaiheita. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä näkökulmia.

5.1 Tutkimusote

Tutkimusta suoritettaessa on mahdollista valita joko kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen tutkimusote. Valinta kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen välillä riippuu siitä, millainen tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on luonteeltaan (Uusitalo 2001, 79).

Tässä tutkimuksessa tutkimusotteeksi on valittu kvalitatiivinen tutkimusote. Tutkimuksen teemoja on vaikea kvantifioida ja kvalitatiivisella tutkimusotteella päästään syvällisemmin pureutumaan tarkastusvaliokuntien omiin määritelmiin ja näkemyksiin roolin, tehtävien, valintakriteerien ja tarkastusvaliokunnan merkityksen osalta. Tutkimusongelman selvittämisessä halutaan tuoda esiin tarkastusvaliokuntien puheenjohtajien ja jäsenten omia näkemyksiä ja kuvauksia.

5.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Empiiristä aineistoa voi kerätä monella tapaa. Tutkimusongelman tulisi olla lähtökohta, kun valitaan aineistonkeräyksen vaihtoehtoja. (Uusitalo 2001, 89.)

Haastattelututkimuksen etuna on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Kysymykset voidaan myös esittää siinä järjestyksessä, kun tutkija katsoo aiheelliseksi. Haastatteluissa myöskään vastaamattomuus ei yleensä tule ongelmaksi kuten postikyselyissä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 75–76.) Haastattelun avulla on mahdollista saada esiin myös vastausten taustalla olevia motiiveja (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Haastattelut voidaan jakaa kysymysten kiinteyden asteen ja haastattelijan haastattelutilanteen jäsentelyn perusteella neljään eri haastattelutyyppiin: strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Eskola & Suoranta 2001, 86.) Tämän tyyppisessä tutkimuksessa haastattelutyyppejä voidaan katsoa kuitenkin olevan lähinnä vain strukturoitu, puolistrukturoitu ja teemahaastattelu. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin ennalta valittuihin teemoihin, joista haastateltavan kanssa keskustellaan. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän määritelmiään tilanteista. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Haastattelun avulla voidaan selvittää tarkastusvaliokuntien puheenjohtajien ja jäsenten näkemyksiä tutkimukseen kuuluvista aihepiireistä. Lisäksi teemahaastattelun avulla voidaan saada esiin valiokuntien käyttämiä määritelmiä ja käytäntöjä koskien tarkastusvaliokunnan roolia, tehtäväkenttää ja jäsenten valintakriteerejä. Vastausten haluttiin olevan mahdollisimman vapaamuotoisia. Vapaamuotoisten vastausten avulla voidaan saada esille valiokuntien omat määritelmät, käytössä olevat termit ja käytännöt. Kaikkien haastateltavien kanssa käytiin läpi samat teema-alueet. Teemojen sisällä esitettiin haastattelun edetessä tarkentavia kysymyksiä.

5.3 Kvalitatiivisen tutkimuksen vaiheet

5.3.1 Haastatteluteemojen valinta

Haastattelun teemat muotoiltiin tutkimuksen teoriaosaan perustuen. Teemojen avulla haluttiin kattaa tutkimuksen tavoitteet ja vastata tutkimuskysymyksiin.

Haastatteluteemoja oli viisi. Ensimmäisenä teemana oli valiokunnan perustaminen. Toisena teemana oli valiokunnan rooli, kolmantena valiokunnan tehtävät, neljäntenä jäsenten valintakriteerit ja viimeisenä teemana valiokunnan merkitys.

5.3.2 Haastateltavien valinta

Tässä tutkimuksessa haastateltaviksi valikoitiin tarkastusvaliokunnan puheenjohtajia ja jäseniä. Haastateltavista kolme oli valiokuntansa puheenjohtajia. Osalla haastateltavista on pitkä hallituskokemus ja he ovat toimineet useammassakin hallituksessa. Näin ollen heillä oli näkemystä haastatteluteemoista myös yleisellä tasolla.

Haastateltavien tarkastusvaliokuntien puheenjohtajien ja jäsenten tuli olla yrityksistä, jotka ovat noteerattuja Helsingin arvopaperipörssin päälistalla. Sopivien haastateltavien löydyttyä heihin oltiin yhteydessä sähköpostitse ja heidän kanssaan sovittiin haastatteluajankohdasta. Haastateltaville ilmoitettiin haastatteluteemat etukäteen, jotta heidän oli mahdollista valmistautua haastatteluun. Haastateltavien valintaan vaikutti ihmisten vaikea tavoitettavuus. Haastateltaviksi valikoitui henkilöitä, joilla oli mahdollisuus ottaa osaa haastatteluun.

Haastateltavat edustivat erityyppisiä yrityksiä. Yksi puheenjohtajista edusti suurta metallialan yritystä, joka on osittain valtion omistama. Toinen puheenjohtaja edusti taas suurta lääkealan yritystä. Kolmas puheenjohtaja edusti pienehköä IT-alan yritystä. Myös neljäs haastateltava edusti pientä IT-alan yritystä. Viides haastateltava edusti pientä vähittäiskaupan yhtiötä.

5.3.3 Esihaastattelut

Esihaastattelut tulisi tehdä sitten, kun haastattelurungon lopulliseksi tarkoitettu versio on valmis. Esihaastattelujen tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja hypoteettisten kysymysten muotoilua. Esihaastatteluun voidaan testata myös haastatteluiden pituutta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72.)

Tutkimusta varten ei suoritettu varsinaisia esihaastatteluja haastattelun toimiessa teemojen varassa. Teemojen valinnasta ja aihealueista keskusteltiin tutkimusta ohjaavan professorin kanssa.

5.3.4 Aineiston analysointi

Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin sen jälkeen kirjalliseen muotoon. Haastatteluvastauksia koottiin yhteen ja analysoitiin teemoittain. Haastatteluja analysoitiin keräämällä yhteen haastateltavien näkemyksiä ja pyrkimällä löytämään heidän käyttämiään termejä ja määritelmiä. Johtopäätökset tehtiin myös teemoittain perustuen haastateltavien antamiin vastauksiin.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Mittauksen validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet liittyvät lähinnä kvantitatiiviseen tutkimukseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla puhutaan yleensä väljemmin analyysin arvioitavuudesta ja luotettavuudesta. Arvioitavuudella tarkoitetaan sitä, että lukijan on mahdollista seurata tutkijan päättelyä. Luotettavuudella taas sitä, että tutkijan käyttämät luokittelu- ja tulkintasäännöt ovat yksiselitteisiä ja johdonmukaisesti käytettyjä. (Uusitalo 2001, 82.)

Haastatteluteemat pohjautuvat tutkimuksen teoriaosan pohjalta syntyneisiin näkemyksiin. Tutkimuksen haastattelut nauhoitettiin ja purettiin sen jälkeen kirjalliseen muotoon. Vastaukset koottiin yhteen ja esitetään tutkimuksessa teemakohtaisesti.

Teemakohtaisten vastausten perusteella tehtiin johtopäätöksiä koskien tutkimuksessa käsiteltäviä aihealueita.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksissa esitetään ensin taustatietona lukutietoja tarkastusvaliokunnista suomalaisissa pörssiyhtiöissä. Taustatiedoissa keskitytään tarkastelemaan tarkastusvaliokunnan lukumäärää sekä yhtiön tarkastusvaliokunnan jäsenistä julkaisemia tietoja. Toiseksi tutkimustuloksissa esitetään haastattelututkimuksen antamat tulokset haastatteluteemoittain.

6.1 Taustaa

Tutkimusta varten on selvitetty suomalaisten pörssiyhtiöiden tarkastusvaliokuntien tilannetta vuonna 2008. Selvitys pohjautuu pörssiyhtiöiden ilmoituksiin Internet - sivujen hallinnon esittelyssä. Mikäli tietoa valiokunnista tästä kohdin ei löytynyt, katsottiin lisävalaistusta myös vuosikertomuksista. Mikäli yhtiö ei ilmoittanut valiokunnista minkäänlaista tietoa, tulkittiin tällöin, ettei valiokuntia yhtiössä ole. Selvityksessä tarkkailtiin myös mahdollisia mainintoja valiokunnan jäsenten riippumattomuudesta tai asiantuntemuksesta. Corporate Governance -suositushan edellyttää tarkastusvaliokunnan jäsenten olevan riippumattomia ja omaavan riittävää asiantuntemusta.

Taulukko 1. Tarkastusvaliokunnat suomalaisissa pörssiyhtiöissä

	Kyllä	Ei	Yhteensä
Tarkastusvaliokunta	61	67	128

Selvitys kokonaisuudessaan esitetään tutkielman liitteenä (liite 1). Selvitys osoittaa, että tarkastusvaliokunnat eivät vielä ole kovin yleisiä suomalaisissa pörssiyhtiöissä.

Noin 52 %:lla yrityksistä ei ole tarkastusvaliokuntaa. Yhtiöt, joissa valiokuntaa ei ole, perustelevat sen puuttumista yhtiön tai hallituksen pienellä koolla. Tarkastusvaliokunnan tehtävät katsotaan voitavan hoitaa koko hallituksen kokoonpanolla tehokkaasti, eikä tarvetta tehtävien delegointiin ole.

Yhtiöistä noin vajaalla puolella on siis tarkastusvaliokunta. Yhtiöt, joissa tarkastusvaliokunta on, eivät kertoneet hallinnon esittelyssään jäsenten valintaperusteita kovinkaan laajasti. Riippumattomuus mainittiin huomattavasti useammin kuin jäsenten asiantuntemus. Noin 26 % yhtiöistä, joissa on tarkastusvaliokunta, ilmoitti valiokuntajäsenillä olevan vaadittava asiantuntemus, kokemus ja ammattitaito. Loput yrityksistä eivät maininneet asiantuntemuksen vaatimuksesta hallinnon esittelyssään. Riippumattomuus mainittiin valintakriteerinä taas noin puolessa tarkastusvaliokunnan perustaneissa yhtiöissä. Näyttäisi siis siltä, että yritykset kokevat riippumattomuuden toistaiseksi merkityksellisemmäksi tarkastusvaliokunnan tehokkuutta korostavaksi tekijäksi kuin asiantuntemuksen. Näin ollen yhtiöt haluavat informoida sijoittajia enemminkin valiokunnan riippumattomuudesta kuin asiantuntemuksen tasosta.

Taulukko 2. Asiantuntemus ja riippumattomuus hallinnon esittelyissä

	Kyllä	Ei
Maininta asiantuntemuksesta	26 %	74 %
Maininta riippumattomuudesta	51 %	49 %

6.2 Tutkimustulokset

6.2.1 Tarkastusvaliokunnan perustamisen syyt

Haastattelun ensimmäisenä teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan perustamisen syitä. Haastateltavia pyydettiin kertomaan syistä, jotka ovat vaikuttaneet tarkastusvaliokunnan perustamiseen heidän edustamissaan yhtiössä.

Ensimmäinen haastateltava totesi, että yrityksessä X tarkastusvaliokunta perustettiin vuonna 2003 corporate governance -suositusten tiukentuessa. Haastateltava on toiminut

valiokunnan puheenjohtajana alusta lähtien. Hän mainitsi perustamisen syyksi muun muassa, että yhtiö on sen laajuinen ja toiminta sen kaltaista, että tarkastusvaliokunnan perustaminen oli tarkoituksen mukaista. Lisäksi perustamisen taustatekijöinä vaikuttivat yhtiössä tapahtuneet muut samanaikaiset muutokset, kuten esimerkiksi yhtiön toimitusjohtajan vaihtuminen. Tarkastusvaliokunnan perustaminen sopi siihen ajankohtaan. Ensisijainen perustamisen syy hänen mielestään oli kuitenkin uudet corporate governance -suositukset ja niiden noudattaminen.

Toinen haastateltava kertoi, että myös hänen edustamassaan yhtiössä vuoden 2003 corporate governance -suositukset ovat olleet vaikuttava tekijä valiokunnan perustamisessa. Haastateltava oletti, että tarkastusvaliokunnat on valtaosin perustettu vuoden 2003 corporate governance -suosituksen jälkeen ja perustamisen syiden olevan melko samankaltaisia kaikissa suurissa pörssiyhtiöissä. Hän lisäsi, että tällä hetkellä uudistuksen alla olevissa suosituksissa tarkastusvaliokunnan merkitys sisäisessä riskienhallinnassa tulee entisestään lisääntymään. Hän lisäsi myös, että on edustanut myös toista yritystä, joka on suuri pörssiyritys ja noin 30 prosenttisesti valtion omistama. Tässä yhtiössä oli luonnollista perustaa tarkastusvaliokunta. Se perustettiin valmistelemaan osavuosikatsauksia sekä arvonalentumistestaukseen, sisäiseen tarkastukseen ja tilintarkastajan valintaan liittyviä kysymyksiä.

Kolmas haastateltava kertoi, että Y on yhtiönä sen kokoinen, että on katsottu olevan luontevaa perustaa valiokuntia hallitustyöskentelyn tehostamiseksi. Yhtiössä on tarkastusvaliokunnan lisäksi muitakin valiokuntia. Hän mainitsi, että yksi tärkeä perustamisen syy oli se, että tarkastusvaliokunnan olemassaolo tehostaa hallituksen työskentelyä. Valiokunnan kokouksissa on mahdollisuus keskittyä pelkästään tarkastusvaliokunnalle kuuluviin tehtäviin. Tämän jälkeen asiat menevät päätettäväksi hallituksen kokoukseen. Hänen mukaansa perustamisen syyt ovat melko samat myös muissa suurissa pörssiyhtiöissä. Hän lisäsi vielä, että vuoden 2003 corporate governance -säännökset ovat olleet myös vaikuttamassa valiokunnan perustamiseen. Tarkennuksena hän mainitsi, että vaikka säännökset tiedostetaan, ne eivät täysimuuotoisesti ohjaa toimintaa. Valiokuntien osalta on ennemminkin mietitty, mikä on asiallisesti järkevää.

Esimerkiksi yhtiössä Z, jossa hän toimii hallituksen puheenjohtajana, ei tarkastusvaliokuntaa ole.

Neljäs haastateltava kertoi, että W on IT-yhtiö, joka listautui pörssiin vuonna 2005. Listautumisen myötä tulivat ajankohtaiseksi myös corporate governance -suositukset. Listautumisen yhteydessä piti katsoa, että kaikki säännökset täytetään. Hän mainitsi, että aiemmin yhtiössä ei ollut valiokuntia ja hallituksessa istui pääomasijoittajien edustajien lisäksi muutama ulkopuolinen. Silloin asiat käsiteltiin hallituksessa ja hallitus kokoontui usein. Pörssiin mentäessä corporate governance -suositusten ohella piti ottaa huomioon myös vastuu piensijoittajista. Hän lisäsi, että tarkastusvaliokuntaa perustettaessa punnittiin myös hallituksen työmäärää ja tarkastusvaliokunnan perustamisen tarkoituksenmukaisuutta.

Viides haastateltava kertoi, että yhtiön T tarkastusvaliokunta on perustettu hoitamaan yrityksen taloudenpidon valvontaa. Tämä on tärkein perustamisen syy. Hän mainitsi, että hallituksen tehtävä on yleensäkin toimia johdon ”sparrauselimenä” ja osallistua omalta osaltaan yrityksen kehittämiseen. Hän uskoo, että myös corporate governance -suosituksilla on ollut jonkinlaista vaikutusta perustamiseen.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että yksi merkittävä syy tarkastusvaliokuntien perustamiselle suomalaisissa pörssiyhtiöissä ovat olleet pörssiyhtiöitä koskevat corporate governance -suositukset. Pörssiyhtiöitä sitovassa vuoden 1997 corporate governance -suosituksessa valiokunnan olemassaoloa pidettiin tärkeänä, mutta ei välttämättömänä (PWC 2003, 3). Vuonna 2004 voimaan tulleessa uudistetussa suosituksessa sääntelyä on tarkennettu tarkastusvaliokunnan osalta. Yhtiöissä on punnittu suositusten ohella tarkastusvaliokunnan perustamisen tarkoituksenmukaisuutta. Perustamisen yhteydessä on mietitty tarvitaanko erillistä valiokuntaa hoitamaan tarkastusvaliokunnalle kuuluvia tehtäviä vai voidaanko tehtävät hoitaa vaihtoehtoisesti koko hallituksen kokoonpanolla.

6.2.2 Tarkastusvaliokunnan rooli

Toisena teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan roolia yhtiössä. Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan tarkastusvaliokunnan roolia yhtiössä. Tarkentavia kysymyksiä esitettiin tarvittaessa koskien tarkastusvaliokunnan roolia suhteessa hallitukseen, sisäiseen tarkastukseen sekä tilintarkastukseen.

Ensimmäinen haastateltava määritteli tarkastusvaliokunnan olevan hallitusta avustava elin, joka ei varsinaisesti tee päätöksiä vaan valmistelee asioita hallituksen käsittelyä varten. Käytännössä hallitus voi sen seurauksena käyttää enemmän aikaa muiden asioiden käsittelyyn. Hänen mukaansa asioita käsitellään tarkastusvaliokunnassa yksityiskohtaisemmin ja syvällisemmin, ja se raportoi tuloksensa koko hallitukselle. Hänen mielestään erityisen tärkeää on, että informaatio tarkastusvaliokunnan ja hallituksen välillä kulkee hyvin. Yhtiössä X tarkastusvaliokunnan pöytäkirjat liitteineen jaetaan koko hallitukselle ja valiokunnan puheenjohtaja antaa yksityiskohtaisemman suullisen raportin hallituksen kokouksissa. Tarkastusvaliokunnan käsittelemistä asioista käydään keskustelua kokouksissa ja hallitus voi tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä. Välillä esiin nousee myös tarkastusvaliokunnan tehtäväkenttään kuuluvia asioita, jotka otetaan koko hallituksen käsiteltäväksi. Yhtiössä X sisäisen tarkastuksen päällikkö osallistuu tarkastusvaliokunnan kokouksiin kuten myös ulkoinen tilintarkastaja. Tarkastusvaliokunta kokoontuu normaali vuonna keskimäärin 5 kertaa.

Myös toinen haastateltava määritteli tarkastusvaliokunnan olevan valmisteleva elin. Hänen mukaansa kvartaalitaloudessa on tärkeää, että tarkastusvaliokunta käy läpi tarkemmin välitilinpäätökset ja yhtiön johdon valmisteleman osavuosikatsauksen paitsi asiasisällön myös tuloksen kommentoinnin ja tulevaisuuden näkymien osalta. Tarkastusvaliokunnan läpikäynnin perusteella osavuosikatsaus voidaan julkistaa. Myös hänen edustamassaan yhtiössä tilintarkastajat ovat osallistuneet aktiivisesti valiokunnan kokouksiin, yleensä kerran kvartaalissa. Tarkastusvaliokunta kokoontuu noin 4-6 vuodessa.

Kolmas haastateltava ei nostanut esille tarkastusvaliokunnan roolia suhteessa hallitukseen. Sen sijaan hän kertoi tarkastusvaliokunnan olevan yhteydessä

tilintarkastajiin ja seuraavan heidän raportointiaan. Yhteys sisäiseen tarkastukseen toimii siten, että tarkastusvaliokunnan sihteeri on sisäisen tarkastuksen vetäjä.

Neljäs haastateltava korosti, että lähtökohtaisesti hallitus on vastuussa kaikesta, mitä valiokunnissakin tehdään. Jossain asioissa on kuitenkin niin paljon työtä, että koko hallituksen turha käyttää aikaa näiden käsittelyyn. Hänen mielestään asioita ei tarvitse viedä kuitenkaan valiokunnan kautta, jos ne voidaan käsitellä hallituksen kokouksissa. Tilintarkastaja osallistuu pari kertaa vuodessa valiokunnan kokouksiin ja raportoi havainnoistaan. Yhtiössä ei ole erillistä sisäisen tarkastuksen yksikköä vaan se on talousjohdon vastuulla.

Viides haastateltava kuvasi tarkastusvaliokunnan roolia niin, että sen tehtävät ovat vastaavat kuin hallituksella. Tarkastusvaliokunnan fokus on vain kohdistetumpi kuin koko hallituksen. Yhtiössä T tarkastusvaliokunnan rooli liittyy talouden pitämiseen. Se on hallitusta avustava elin. Tarkastusvaliokunnan kokoukset ajoittuvat ennen hallituksen kokouksia ja niissä valmistellaan asioita hallituksen kokousta varten. Roolitusta suhteessa tilintarkastukseen ja sisäiseen tarkastukseen ei ole tarkkaan mietitty. Yhtiössä ei ole omaa sisäisen tarkastuksen yksikköä. Tilintarkastaja on kuitenkin yleensä läsnä valiokunnan kokouksissa.

Tarkastusvaliokunnan roolin kuvattiin olevan lähtökohtaisesti hallituksen valmisteleva elin, joka avustaa ja tehostaa hallituksen toimintaa. Tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluvia asioita käsitellään syvällisemmin valiokunnan kokouksissa ja ne tuodaan sen jälkeen hallituksen kokouksiin päätettäväksi. Haastateltavat korostivat, että hallitus vastaa joka tapauksessa yhtiön tekemistä päätöksistä, vaikkakin ne olisivat tarkastusvaliokunnan valmistelemia. Tarkastusvaliokunnalle kuuluvia työtehtäviä voidaan kuitenkin käsitellä tarvittaessa myös hallituksen kokouksissa, eikä kaikkia asioita ole välttämätöntä kierrättää valiokunnan kautta. Tarkastusvaliokunta toimii yhteydenpitäjänä myös tilintarkastajien ja hallituksen välillä. Tilintarkastajat osallistuvat usein tarkastusvaliokunnan kokouksiin ja raportoivat havainnoistaan valiokunnalle. Samoin kaksi haastateltavaa kertoi sisäisen tarkastuksen päällikön osallistuvan tarkastusvaliokunnan kokouksiin.

6.2.3 Tarkastusvaliokunnan tehtävät

Kolmantena teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan tehtäviä. Haastateltavia pyydettiin kertomaan tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja tehtävien määräytymisestä. Lisäksi pyydettiin kuvaamaan tehtävien käsittelyä tilikauden aikana.

Ensimmäinen haastateltava korosti, että valiokunnan yksi tärkeimpiä ja keskeisimpiä tehtäviä on taloudellisen raportoinnin seuraaminen. Kvartaaliraportointi määrittelee myös valiokunnan kokousaikataulun. Hän mainitsi, että yhtiössä X tehtävät ovat muuten samat kuin varmasti lähes jokaisella pörssiyhtiön tarkastusvaliokunnalla. Heidän yhtiössään tehtävät tulevat suoraan corporate governance -suosituksista. Hän totesi taloudellisen raportoinnin seuraamisen ohella muiksi tärkeiksi tehtäviksi säännösten ja määräysten noudattamisen ja riskienhallinnan. Yksi tärkeä tehtävä on ollut myös tilintarkastajan valintaprosessi ja tilintarkastajan toiminnan seuraaminen. Tämä on vienyt valiokunnan aikaa erityisesti kilpailutustilanteessa.

Ensimmäisen haastateltavan mielestä on tärkeää, että kaikki tehtävät, jotka valiokunnalle kuuluvat ja joita tarkastusvaliokunnan oletetaan käsittelevän, ovat agendalla jokaisen kalenterivuoden aikana. Se, miten kattavasti ja syvällisesti yksittäisiä asioita käsitellään, vaihtelee. Asioiden käsittely riippuu yhtiön kulloisestakin tilanteesta ja asioiden tärkeysjärjestyksestä. Tämän seurauksena tehtävien painopistealueet vaihtelevat. Hän kertoi tarkastusvaliokunnan määrittelevän asiat agendalle itse. Samanaikaisesti, kun kokouskalenteri sovitaan, määritellään asia-alueet jokaiseen kokoukseen ja varmistetaan, että kaikki tarpeellinen tulee käsiteltyä. Hän lisäsi, että vuoden varrella esiin nousevien erityiskysymysten kohdalla toimitaan joustavasti.

Toisen haastateltavan mukaan tarkastusvaliokunnan tehtävä on IFRS maailmassa muun muassa arvonalentumistestien läpikäynti. Arvonalentumistestien läpikäynti sisältää esimerkiksi liikearvon toteamisen. Lisäksi valiokunnan tehtävänä on riskienhallintajärjestelmän läpikäynti. Hänen mukaansa tarkastusvaliokunnan

näkökulma on ennen kaikkea taloudellinen, mutta sen tehtävänä on myös arvioida riskienhallinta järjestelmää. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on myös suositella tilintarkastajan valintaa, kilpailuttaa tilintarkastaja ja seurata tilintarkastuksen kustannuksia. Sisäinen tarkastuksen kanssa käydään läpi sisäisen tarkastuksen ohjelma.

Toisen haastateltava kertoi, että tarkastusvaliokunnalle on olemassa agenda vuoden ajalle, mutta sitä täydennetään tarpeen mukaan. Vuoden varrella rutiininomaisesti eteen tulevien asioiden lisäksi tarkastusvaliokunta käsittelee muitakin asioita, kuten rahoitukseen liittyviä kysymyksiä. Hän selvensi, että hallituksen puheenjohtajana on pyytänyt tarkastusvaliokuntaa ottamaan kantaa rahoitusriskeihin tai rahoituksen järjestelyjä koskeviin kysymyksiin, joihin tarkastusvaliokunnalla on ollut paras asiantuntemus.

Kolmas haastattelija kertoi, että valiokunnalle on olemassa oma tehtävälisansa. Hänen mukaansa valiokunnan tehtävä on keskittyä käytännössä konkreettisimmin osavuosikatsausten valmisteluun. Osavuosikatsauksien lisäksi, joka on se säännöllisin ja konkreettisin tehtävä, tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluu myös riskienhallintapolitiikka ja sen käytännön seuraaminen. Siltä osin, kun poikkeuksellista ilmenee, siitä raportoidaan hallitukselle. Hän mainitsi tilintarkastajan valinnan valmistelun kuuluvan myös tarkastusvaliokunnan tehtäviin. Valiokunta valmistelee valinnan ja vie asian hallitukselle. Edellisten lisäksi tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen seuraaminen on valiokunnan tehtävä. Tilintarkastus ja sisäinen tarkastus esittävät vuosittain tarkastussuunnitelmansa tarkastusvaliokunnalle. Sisäisen tarkastus esittää myös vuosittain katsauksen siitä, mitä on vuoden aikana tehty.

Kolmannen haastateltavan mukaan valiokunnan tehtävät ovat muotoutuneet ja kehittyneet vuosien varrella. Osavuosikatsausten rytmi on looginen selkäranka tehtäville ja sen seurauksena syntyy looginen kokousrytmi. Mikäli muita asioita nousee esille, ne käsitellään kokouksessa. Tarkastusvaliokunnalla ei ole pysyvää agenda, mutta se muodostuu lähinnä osavuosikatsausten perusteella.

Neljäs haastateltava mainitsi, että corporate governance -suosituksissa on pitkälti määritelty tarkastusvaliokunnan tehtävät. Valiokunnan tehtäviin kuuluu varmentua sisäisen tarkastuksen tehokkuudesta. Valiokunta tarkastaa, että toimintoihin voidaan luottaa ja saadaan oikeaa tietoa. Tähän liittyvät taloudellinen raportointi ja kvartaaliraportoinnin seuraaminen. Toinen keskeinen alue on riskienkartoitus, jonka tarkoituksena on havaita riskit ja seurata niitä. Lisäksi valiokunnan tehtäviin kuuluu muun muassa tilintarkastajan kilpailutus, jonka suhteen on yleensä paljon tapaamisia. Tämän lisäksi valiokunta tekee säännöllisesti liikearvon testausta. Tarkastusvaliokunnan laatimat riskikartat viedään kerran vuodessa hallitukseen ja päivitys niihin tehdään kaksi kertaa vuodessa. Viime aikoina tehtävänä on ollut uuden corporate governance -suosituksen läpikäynti ja informointi hallitukselle.

Neljäs haastateltava kertoi, että tarkastusvaliokunnan tehtäviä määrittelemässä ovat yleensä tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja ja talousjohtaja. Agendalla on tietty perusrunko vuosittain, mutta lisäksi esille nostetaan vuosittain tilanteen mukaan erilaisia asioita tai teemoja, kuten esimerkiksi tytäryhtiöiden tarkempi tarkastelu. Noin puolet on tietyn kalenterikellon mukaan sovittuja asioita ja puolet erilaisia tilannekohtaisia asioita. Kokouskalenteri määrittyy hallituksen kokousten mukaan ja myös tapauskohtaisesti.

Viides haastateltava kuvasi tarkastusvaliokunnan tärkeimmän tehtävän olevan taloudenpidon valvonta. Tehtäviin kuuluu taloudenpitoon liittyvät asiat, jotka kulloinkin vaativat tarkempaa seuranta. Tällä hetkellä valiokunnan käsittelyssä ovat käyttöpääomaan ja kassavirtaan liittyvät asiat. Lisäksi hän lisäsi valiokunnalla olevan myös kehittämistehtävän. Valiokunnan tehtäviin kuuluvat lisäksi myös riskienhallintaan liittyvät tehtävät sekä tilintarkastajan valinnan valmistelu ja raportoinnin seuraaminen. Hän lisäsi, että yhtiössä ollaan tarkastusvaliokunnan tehtävien suhteen vasta alkutaipaleella.

Tarkastusvaliokunnalla on haastateltavan mukaan osittain pysyvä agenda. Kokousaikataulu määräytyy välitilinpäätösten mukaan. Tarkastusvaliokunnalla on kuitenkin myös muuten aktiivinen rooli ja se kokoontuu tarpeen mukaan useamminkin. Agendalla näkyy yleensä rutiininomaisten asioiden lisäksi myös sen hetkinen

taloudellinen tilanne ja analyysit. Lisäksi siinä esiintyy myös jatkuvat projektit ja niiden seuranta. Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja on aktiivinen ja nostaa teemoja esille. Tarvittaessa valiokunta tekee myös toimenpideohjelmia johdolle, joka raportoi sitten suoraan tarkastusvaliokunnalle.

Haastateltavat kuvasivat poikkeuksetta tarkastusvaliokunnan tärkeimmäksi tehtäväksi taloudellisen raportoinnin seuraamisen ja valvonnan. He korostivat tarkastusvaliokunnan tehtävien olevan pääasiassa taloudelliseen raportointiin liittyviä. Tämän lisäksi esille nousivat riskienhallintaan liittyvät tehtävät, tilintarkastajan valinnan valmistelu sekä tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen raporttien seuraaminen. Haastateltavat korostivat tarkastusvaliokunnan roolia esimerkiksi IFRS -tilinpäätökseen liittyvässä arvonalentumistestauksessa.

Osalla valiokunnista on vuosittain toistuva agenda, johon lisätään tarvittaessa esille nousevia asioita. Valmiiksi määritellyn agendan rungon muodostaa kvartaaliraportointi. Käsiteltävistä asioista osa on rutiininomaisesti vuosittain hoidettavia tehtäviä, mutta osa on vuoden varrella esiin nousevia ajankohtaisia erityiskysymyksiä tai vaihtoehtoisesti tarkempaan tarkasteluun nostettuja teemoja.

6.2.3 Tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteerit

Neljäntenä haastatteluteemana oli tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteerit. Haastateltavia pyydettiin vapaamuotoisesti kuvailemaan valintakriteerejä, joita yhtiöissä käytetään uusien valiokuntajäseniä valittaessa. Tämän jälkeen tiedusteltiin tarkemmin, minkälainen vaikutus riippumattomuudella ja asiantuntemuksella on jäsenten valintaan sekä valiokuntatyöskentelyyn. Asiantuntemuksen osalta tiedusteltiin erikseen vielä haastateltavien näkemystä työkokemuksen ja koulutuksen merkityksestä. Teeman puitteissa käsiteltävät osa-alueet on otsikoitu omiksi alaotsikoikseen. Ensimmäisenä käsitellään jäsenten valintakriteerejä yleisesti. Tämän jälkeen tarkastellaan tarkemmin sekä riippumattomuutta että asiantuntemusta. Lisäksi erillisinä alaotsikoina käsitellään

vielä koulutuksen ja työkokemuksen merkitystä sekä valintakriteerinä että niiden vaikutusta valiokuntatyöskentelyyn.

Valiokuntajäsenten valintakriteereistä tiedusteltaessa ensimmäinen haastateltava kertoi olevansa valiokunnan puheenjohtaja sen vuoksi, että edustaa rahoitus- ja pääomamarkkinoiden asiantuntemusta. Hänen mukaansa yhtiössä on pyritty pitämään valintatilanteessa kiinni myös jäsenten riippumattomuudesta. Yrityksen yksi suuri omistaja on valtio ja sillä on vaikutusta jossain määrin myös valiokunnan kokoonpanoon. Hän kertoi, että ensi kertaa tällä kaudella yhtenä jäsenenä on ollut virkamies edustamassa työ- ja elinkeinoministeriötä. Yhtiön tarkastusvaliokunta koostuu neljästä jäsenestä ja haastateltavan mukaan riippumattomia jäseniä on riittävä määrä. Hän lisäsi vielä, että hänen mielestään yhtiön hallituksen kokoonpano on onnistunut siinä mielessä, että jokainen jäsen edustaa erilaista kokemusta, erilaista taustaa ja osaamista. Tämän pohjalta eri valiokuntiin on valikoitunut soveltuvia jäseniä

Toinen haastateltava mainitsi, että jäsenten valinnoissa lähtökohtaisesti on pyritty saamaan tarkastusvaliokuntaan mahdollisimman hyvä taloudellinen asiantuntemus. Niissä yhtiöissä, joissa hän on hallituksen puheenjohtajana, tarkastusvaliokunnissa on yleensä puheenjohtajana tilintarkastukseen tai taloushallintoon hyvin perehtynyt henkilö. Muuten jäseniksi on pyritty valitsemaan sellaisia henkilöitä, joilla on kokemusta yritysanalyysistä, divisioonien johtamisesta tai jotka ovat muuten toimineet liiketoiminnan vetäjänä. Hänen mielestään ei ole kuviteltavissa, että nykyään tarkastusvaliokuntiin valittaisiin henkilöitä, joilla ei ole liikkeenjohdollista taustaa. Hän myös huomautti, että uudistuvassa corporate governance -suosituksessa tulee olemaan vaatimus, että yhden jäsenen on oltava tilintarkastukseen tai laskentatoimeen perehtynyt henkilö.

Kolmas haastateltava kertoi, että hallitus kokoaa keskuudestaan tarkastusvaliokunnan jäsenet ilman mitään selkeää sabluunaa. Hänen mukaansa valiokuntaan valikoituu sellaisia ihmisiä, joilla on taustaa tai muuta kiinnostusta laskentaan tai rahoitukseen. Hänen mielestään jonkinlainen ammatillinen tausta, mutta yhtäläillä oma henkilökohtainen kiinnostus toimivat valintakriteereinä. Hänen mielestään valinta on

luontevaa näin. Hän huomautti, että hallituksen kokoonpano vaihtelee, minkä seurauksena välillä on enemmän ja välillä vähemmän näistä asioista kiinnostuneita. Hallituksen kokoonpano on tietenkin vaikuttamassa siihen, minkälaiseksi valiokunta muotoutuu. Hänen mukaansa hallituksen puheenjohtajan rooli on tärkeä, kun keskustellaan siitä, kuka missäkin valiokunnassa on. Hallituksen puheenjohtaja miettii ja keskustelee hallituksen jäsenten kanssa ja selvittää, mikä on luonteva työnjako. Hän mainitsi, että tarkastusvaliokunnan muodostaminen on puheenjohtajan mielessä varmasti myös uusia hallitusjäseniä esittäessä puheenjohtajan istuessa nimitysvaliokunnassa. Uusia hallitusjäseniä etsittäessä todennäköisesti kartoitetaan myös ihmisiä, jotka voisivat olla soveltuvia tarkastusvaliokuntaan.

Neljäs haastateltava kertoi, että pieni hallituksen koko vaikuttaa valiokuntajäsenten valintaan. Hänen mukaansa valiokuntajäseniä valitaan lähtökohtaisesti heidän oman kiinnostuksensa mukaan. Hallituksen puheenjohtajana haastateltava tiedustelee hallituksen jäsenten halukkuutta toimia eri valiokunnissa. Hän huomautti, että kaikki eivät voi tietenkään mennä samoihin valiokuntiin ja jonkinlainen jako täytyy tehdä. Hän lisäsi, että myös ihmisten tausta vaikuttaa valintaan. Yhtiön tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja on taustaltaan talousjohtaja. Hän totesi, että mikäli hallituksen koko on isompi, löytyy todennäköisesti enemmän halukkaita kaikkiin valiokuntiin.

Viides haastateltava kertoi, että jäseniä valittaessa lähtökohtana on jäsenen tausta ja vahvuudet suhteessa valiokunnan perustehtäviin. Erityisen tärkeää hänen mielestään on laskentatoimen, yritystalouden ja raportoinnin osaaminen. Lisäksi tulee tuntea lainsäädäntöä ja pörssin säädöksiä. Hän kertoi, ettei itse omaa tämänkaltaista erityisosaamista. Sen sijaan hän korosti, että tarkastusvaliokunnassa on tärkeää olla myös erilaisia rooleja. Pelkän taloudellisten asioiden ohella tärkeää on itse liiketoiminnan ”sparraaminen”. Hänen mukaansa valiokunnassa ei tulisi katsoa asioita pelkästään numeroiden valossa vaan mielessä tulisi pitää myös laajempi kuva. Hän kertoi, että heidän tarkastusvaliokunnassaan puheenjohtajalla on erityisosaamista työkokemuksensa perustella. Hän on entinen pörssianalyttikko.

Haastatteluissa nousi esiin merkittävimpinä valintakriteereinä sekä jäsenten asiantuntemus että oma kiinnostus valiokuntajäsenyyteen. Erityisesti tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan kohdalla asiantuntemus nostettiin esille. Riippumattomuuden valintakriteerinä mainitsi oma-aloitteisesti vain yksi haastateltavista.

Haastateltavat korostivat puheenjohtajan asiantuntemuksen merkitystä. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan valinnassa asiantuntemuksella on suuri merkitys. Myös jäsenten valinnassa yleisesti korostettiin henkilöiden omaa taustaa ja esimerkiksi liikkeenjohdollisen taustan mukanaan tuomaa asiantuntemusta.

Jäsenten valinnassa myös omalla kiinnostuksella on haastattelujen perusteella merkitystä. Hallituksen puheenjohtaja selvittää hallituksen jäsenten halukkuutta toimia valiokunnissa ja tämän seurauksena jäseniä valikoituu myös tarkastusvaliokuntaan. Hallituksen kokoonpano tietysti vaikuttaa myös valiokuntajäsenten valintaan. Pienestä hallituksesta voi olla vaikea löytää halukkaita kaikkiin valiokuntiin.

6.2.3.1 Riippumattomuus valintakriteerinä

Vapaamuotoisesti valintakriteereistä kerrottuaan haastateltavilta tiedusteltiin tarkemmin riippumattomuuden merkitystä valintakriteerinä. Lisäksi heitä pyydettiin kuvailemaan, miten jäsenten riippumattomuus vaikuttaa valiokuntatyöskentelyyn.

Ensimmäinen haastateltava kertoi, että riippumattomuus on yksi tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteereistä, josta pyritään pitämään kiinni. Riippumattomuuden merkitystä itse valiokuntatyöskentelyssä hän ei pitänyt kovin suurena. Hänen mukaansa riippumattomuudella ei ole käytännön työssä merkitystä. Hän totesi, että riippumattomuuden vaatimus tulee corporate governance -suosituksista ja sitä käydään vuosittain läpi koko hallituksen osalta. Riippumattomuuden osalta käytetään corporate governance -suosituksen mukaista määritelmää. Hän lisäsi vielä, että hänen mielestään

tänä päivänä jokainen hallituksen jäsen toimii koko yhtiön ja osakkeen omistajien eduksi olkoon riippumaton tai ei.

Toisen haastateltavan mielestä oli tärkeää, että enemmistö valiokunnan jäsenistä on riippumattomia. Yhtiössä noudatetaan corporate governance -suosituksissa esitettyä riippumattomuuden määritelmää. Hän huomautti, että hallituksen on tietenkin vielä erikseen arvioitava riippumattomuus ja että riippumattomuus tulee saamaan uudessa corporate governance -suosituksissa entistä korostuneemman aseman.

Toinen haastateltava arvioi, että riippumaton jäsen pystyy työskentelemään objektiivisemmin ja ottamaan objektiivisemmin kantaa. Hän mainitsi kuitenkin, että oman uran aikana ei ole tullut esiin tilanteita, joissa riippumattomuuden osalta olisi esiintynyt ongelmia. Transparenttiusvaatimuksen takia objektiivisuus on merkittävää ja sen merkitys tulee korostumaan tiedonantovelvollisuuden lisääntyessä.

Kolmas haastateltava mainitses, että yhtiön Y hallituksessa kaikki jäsenet ovat riippumattomia virallisen määritelmän mukaan. Tältä osin asiaa ei siis tarvitse tarkastusvaliokunnan osalta miettiä. Riippumattomuuden määritelmänä käytetään corporate governance -suosituksen mukaista määritelmää. Hänen mielestään on itsestään selvää, että tämän tyyppisessä yrityksessä on riippumattomat jäsenet. Maailma ei ole kuitenkaan mustavalkoinen tämän osalta. Asiat ovat kuitenkin helpompia käsitellä, jos kaikki jäsenet riippumattomia. Silloin työskentely on niin sanotusti normaalia, eikä erityistilanteita tarvitse ottaa huomioon.

Neljännän haastateltavan mukaan riippumattomuudella ei ole ollut toistaiseksi suurta merkitystä valintakriteerinä, koska kaikki hallituksen jäsenet ovat yhtiöstä riippumattomia. Riippumattomuutta omistajista hän ei ole ajatellut valintakriteerinä. Hän ei ole tarkemmin ajatellut millainen merkitys on sillä, että jäsen on omistajista riippuvainen. Hän lisäsi, että valiokunnassa on aina useampi jäsen, joten yksi omistajista riippuvainen jäsen ei välttämättä kontaminoi valiokunnan kyvykkyyttä. Hänen mielestään jäsenten tulee olla yhtiöstä riippumattomia, koska tarkastusvaliokunta tarkastaa yhtiön toimintaa. Riippumattomuus yhtiöstä on edellytys sille, että voi toimia

tarkastusvaliokunnassa. Toisaalta joissain tapauksissa voitaisiin käyttää myös asian osalta myös harkintaa. Yhtiössä riippumattomuuden määritelmä on sama kuin corporate governance -suosituksessa.

Viides haastateltava mainitsi, että hänen mielestään riippumattomuudella on iso merkitys. Hänen mielestään on hyvä, että valiokunnan kokouksissa on mukana tilintarkastaja, joka on yhtiöstä riippumaton osapuoli. Yhtiössä T kaikki valiokuntajäsenet eivät ole riippumattomia. Riippuvuus yhtiöstä ei saa kuitenkaan vaikuttaa valiokuntatyöskentelyyn. Valiokuntatyöskentelyssä kuten koko hallitustyössäkkin näkökulman täytyy olla laajempi. Valiokuntatyössä tämä laajempi näkökulma korostuu erityisesti sen työskennellessä kriittisten asioiden parissa. Hän ei osannut kertoa, millä tavalla riippumattomuus on yhtiössä määritelty.

Riippumattomuutta pidetään haastattelujen perusteella tärkeänä valintakriteerinä. Osa haastateltavista mainitsi koko hallituksen koostuvan riippumattomista jäsenistä, joten riippumattomuutta ei tarkastusvaliokunnan osalta tarvitse erikseen käsitellä. Haastattelujen perusteella ilmeni, että riippumattomuutta pidetään edellytyksenä työskentelylle tarkastusvaliokunnassa. Riippumaton jäsen voi ottaa kantaa objektiivisemmin, koska tarkastusvaliokunta tarkastaa yhtiön toimintaa. Riippumattomuus mainittiin ”normaalina” tilana, jolloin erityistilanteita ei tarvitse ottaa huomioon. Tosin yksi haastateltava mainitsi, ettei hän näe riippumattomuudella olevan merkittävää vaikutusta itse käytännön työskentelyssä. Tässäkin yhtiössä riippumattomuus on kuitenkin yksi jäsenten valintakriteereistä. Yksi haastateltava totesi myös, että vaikka kaikki jäsenet eivät olisi riippumattomia, se ei saa vaikuttaa valiokuntatyöskentelyyn. Neljä haastateltavaa mainitsi, että heidän edustamassaan yhtiössä riippumattomuus määritellään corporate governance -suosituksen mukaisesti. Yksi ei osannut kertoa, millaista määritelmää heillä on käytetty.

6.2.3.2 Asiantuntemus valintakriteerinä

Riippumattomuuden ohella haastateltavia pyydettiin kuvailemaan asiantuntemuksen merkitystä valintakriteerinä tai vaihtoehtoisesti esitettiin tarkentavia kysymyksiä, mikäli asiantuntemus oli mainittu jo yleisesti valintakriteereistä kuvailtaessa. Lisäksi heitä pyydettiin määrittelemään asiantuntemus sekä kuvailemaan asiantuntemuksen merkitystä valiokuntatyöskentelyssä.

Ensimmäinen haastateltava mainitsi, että erityisesti riskienhallinnan ja taloudellisen raportoinnin seuraamisen osalta on erittäin tärkeää, että jäsenellä on sen alan kokemusta. Hän totesi kuitenkin, että todennäköisesti jokainen hallituksen jäsen on työuransa aikana toiminut tehtävissä, joiden kautta on joutunut perehtymään taloudelliseen raportointiin. Hänen mukaansa puheenjohtaja on määrätynyt sen kriteerin pohjalta, että omaa erityisasiantuntemusta. Yleisesti valinnassa on katsottu kokonaisuutta ja samanaikaisesti muita valiokuntatarpeita. Suomessa ei ole tapana, että tarkastusvaliokuntiin valittaisiin jäseniä, jotka muuten eivät olisi hallituksen jäseniä. Tarkastusvaliokunnalla on kuitenkin mahdollisuus käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Se ei ole kuitenkaan yleistä pelkästään tarkastusvaliokunnan keskusteluja varten.

Toinen haastateltava mainitsi, että jäseniä valittaessa lähtökohtaisesti on pyritty saamaan tarkastusvaliokuntaan mahdollisimman hyvä taloudellinen asiantuntemus. Hänen mukaansa asiantuntemuksen vaikutus tarkastusvaliokunnissa näkyy siinä, että kiinnitetään oikeisiin asioihin huomiota, saadaan agendat tehokkaiksi ja puututaan suoraan oikeisiin asioihin. Tällöin ei tarvitse käydä turhaan yleiskeskustelua, jonka paikka muutenkin on hallituksessa eikä tarkastusvaliokunnassa.

Kolmannen haastateltavan mukaan asiantuntemuksella on valintakriteerinä merkittävä vaikutus ja se on tavallaan itsestään selvää. Asiantuntemusta voi olla monella tasolla. Hän itse edustaa akateemista asiantuntemusta, mutta vähintään yhtä tärkeää on, että mukana on myös ihmisiä, jotka ovat itse käytännössä olleet laskemassa tai muissa yhtiöissä tarkastusvaliokunnissa.

Hänen mukaansa asiantuntemuksen vaikutus valiokuntatyöskentelyyn on hyvin paljon ihmisistä kiinni. Hän mainitsi, ettei halua aliarvioida tarkastusvaliokunnan merkitystä, mutta korostaa toimivan johdon valmistelevan asiat. Tarkastusvaliokunta ei itse voi olla laatimassa raportteja tai laskemassa lukuja, vaan asiat on valmisteltava ensin toimivan johdon taholta. Valmisteltujen asioiden arvioinnissa asiantuntemuksen merkitys on tärkeää. On mahdollista, että valiokunta hankkii ulkopuolista asiantuntemusta yksittäisiin teemoihin tai erityiskysymyksiin.

Hänen kokemuksensa mukaan jäsenillä toivotaan yleensä olevan yleisliikkeenjohdollista osaamista, -kokemusta ja maalaisjärkeä. Ei ole itsestään selvää hallitukseen tulisi saada alojen parhaat asiantuntijat, mutta asiantuntemus yksittäisissä teemoissa on tietenkin hyvä asia. Jos erityisalojen osaamista on kuitenkin liikaa, tapahtuu helposti niin, että hallitus rupeaa johtamaan yritystä eikä se ole tarkoituksen mukaista. Hän huomautti, että tarkastusvaliokunta ei ole sitä parempi mitä enemmän esimerkiksi laskentatoimen osaamista sinne sisältyy. On oltava ymmärrystä, mutta tarkastusvaliokuntia ei voida laittaa paremmuusjärjestykseen sen perusteella, missä osataan vastata parhaiten tietokilpailukysymyksiin.

Neljännän haastateltava mukaan asiantuntemus ja oma tausta on yksi keskeinen jäsenten valintakriteeri. Asiantunteva henkilö on sellainen, joka on itse tehnyt tarkastusvaliokunnan tehtäväkenttään kuuluvia asioita, esimerkiksi toiminut talousjohdossa. Asiantuntemuksen merkitys valiokuntatyöskentelyssä on suuri. Toimintaa johtaessa on hyvä tietää minkälaisia haasteita ja ongelmia työskentelyssä voi tulla eteen. Mitä paremmin asian tuntee, sitä älykkäämpää on keskustelu. Tällöin todennäköisesti varmistutaan myös oikeanlaisista asioista. Kokemus antaa huomattavasti paremmat edellytykset johtaa valiokunnan toimintaa.

Viidennen haastateltavan mukaan kuten hallituksessakin ei myöskään tarkastusvaliokunnassa kaikilla voi olla samankaltaista osaamista eikä se ole välttämätöntäkään, koska jäsenet toimivat erilaisissa rooleissa. Tarkastusvaliokunta valmistelee tietyn tyyppisiä asioita, joten jäsenten täytyy osata esittää näihin liittyviä oikeita kysymyksiä. Hallitus ei aina välttämättä osaa tuoda oikeita asioita pöytää näihin

asioihin liittyen. Yhtiössä T erityisesti puheenjohtajan valinnassa on mietitty asiantuntemuskysymystä. Hänen mukaansa asiantunteva valiokunta jäsen ymmärtää laskentatoimen perusteet ja tämän lisäksi ymmärtää asiat yrityksen lähtökohdista. Hänen mukaansa myös ulkoinen ja sisäinen raportointi on hallittava.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että tarkastusvaliokunnan jäsenten valinnassa asiantuntemus on yksi tärkeä kriteeri. Erityisesti taloudellisen raportointiin liittyvä asiantuntemus mainittiin tärkeäksi. Taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän hoitamisen koetaan vaativan valiokunnan jäseniltä jonkinnäköistä asiantuntemusta.

Asiantuntijana haastatellut pitivät henkilöä, joka on itse tehnyt tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluvia asioita esimerkiksi taloudellista raportointia. Lisäksi mainittiin asiantuntevan jäsenen ymmärtävän laskentatoimen perusteet ja asiat yrityksen näkökulmasta. Haastatteluissa mainittiin myös, että asiantuntemusta voi olla monella tasolla esimerkiksi akateemista asiantuntemusta tai vaihtoehtoisesti käytännön kokemusta.

Haastattelujen perusteella asiantuntemus näkyy valiokuntatyöskentelyssä niin, että Keskustelu on älykkäämpää ja sitä osataan käydä oikeista asioista. Tällöin valiokunnassa ei tarvitse käydä yleiskeskustelua, vaan se voidaan jättää hallituksen tehtäväksi. Yksi haastateltavista korosti, että asiantuntemus ei kuitenkaan ole valiokunnassa mikään itseisarvo. Johdon tehtävä on kuitenkin johtaa yhtiötä ja valmistella asiat tarkastusvaliokunnan käsittelyä varten. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on ottaa niihin kantaa. Haastatteluissa ilmeni myös, että valiokunnan on mahdollista käyttää erityisasiantuntijoita tarpeen vaatiessa. Tämä ei kuitenkaan tunnu olevan kovin yleistä.

6.2.3.3 Työkokemus

Asiantuntemus voidaan määritellä monella eri tavalla. Asiantuntemusta voidaan ajatella syntyvän esimerkiksi työkokemuksen kautta. Haastateltavia pyydettiin erikseen

kuvailemaan työkokemuksen merkitystä valintakriteerinä sekä sen vaikutusta valiokuntatyöskentelyyn.

Ensimmäisen haastateltavan mukaan työkokemuksesta on hyötyä valiokuntatyöskentelyssä. Hän mainitsi, että hänen edustamansa yhtiön hallituksessa on monipuolista kokemusta. Hallituksen puheenjohtajalla on kokemusta energia- ja lääketieteellisyydestä ja varapuheenjohtajalla rakennusosalta. Jäsenillä on kokemusta kuljetus- ja logistiikka-alalta, konepajateollisuudesta, prosessiteollisuudesta ja yksi jäsen edustaa työ- ja elinkeinoministeriötä. Jokainen hallituksen jäsen edustaa työkokemusta, joka on yhtiölle relevanttia.

Hän kertoi, ettei valiokunnassa ole jäsentä, joka omaisi varsinaista taloushallinnollista taustaa. Taloushallinnon taustan omaava jäsen ei haastateltavan mielestä kuitenkaan välttämättä toisi lisäarvoa valiokuntatyöskentelyyn. Hän korosti, että jokainen valiokunnan jäsen on työuransa aikana joutunut perehtymään taloudelliseen raportointiin, koska he ovat toimineet joko hallitusten jäseninä tai muissa johtotehtävissä.

Toisen haastateltavan mukaan työkokemuksen merkitys valintakriteerinä on yleisesti suuri. Asiantuntijalla tulee olla liiketaloudellisesta tai liikkeenjohdollista osaamista, joka syntyy yksinkertaisesti kokemusvuosien määrästä. Hänen mielestään paljolti vaikuttaa myös, minkälaisien asioiden kanssa henkilö on joutunut urallaan tekemisiin. Nämä ovat hänen mielestään terveitä ja pragmaattisia jäsenen arviointikriteerejä. Hän lisäsi, että hallitukseen on pyritty valitsemaan mahdollisimman hyvä ammattilaisjoukko yhtiön tilanteeseen nähden. Se ei kuitenkaan välttämättä ole paras joukko tarkastusvaliokuntaan.

Kolmas haastateltava esitti, että asiantuntemusta voi olla monella tasolla. Hänen mielestään on tärkeää, että mukana on myös ihmisiä, jotka ovat itse käytännössä olleet laskemassa tai muissa yhtiöissä tarkastusvaliokunnissa. Hänen kokemuksensa mukaan jäsenillä toivotaan yleensä olevan yleisliikkeenjohdollista osaamista, -kokemusta ja maalaisjärkeä.

Neljannen haastateltavan mukaan kokemuksella on suuri merkitys valiokuntatyöskentelyssä. Hänen mukaansa sekä hallituskokemusta että työkokemusta tarvitaan. Hallitus- tai valiokuntakokemuksen kautta saa kokemusta siitä, minkälaisia asioita valiokunnassa on tehty ja minkälaisia riskejä on realisoitunut. Tehtävää tehnyt näkee asiat toisaalta erilaisesta näkökulmasta. Hänen mielestään olisi hyvä, että valiokunnassa olisi kummankinlaista kokemusta. Hän mainitsi, että hänen edustamansa yhtiön valiokunnassa on sekä käytännön työkokemusta että hallituskokemusta. Puheenjohtajana on henkilö, joka on päivittäin tekemisissä taloudellisen raportoinnin kanssa.

Viides haastateltava kertoi, että nimenomaan hallitustyössä pitäisi olla kokemusta, mikä tahansa erikoisosaamisala onkaan. Tarkastusvaliokunnassa kokemus on tärkeää, johtuen sen keskeisestä roolista. Hänen mukaansa jäsenillä pitää olla käytännön kokemusta valiokunnan aihealueista. Heidän valiokunnassaan puheenjohtaja on entinen pörssianalyytikko ja omaa hyödyllistä työkokemusta muun muassa ulkoisesta raportoinnista. Haastateltavan mukaan kokemus hallitustyöstäkin on hyödyllistä, mutta ei välttämättä niin kriittistä, koska asiaosaaminen tärkeämpää.

Haastateltavat kokivat, että työkokemuksen merkitys sekä valintakriteerinä että myös valiokuntatyöskentelyssä on suuri. He kokevat, että työkokemuksesta on hyötyä valiokuntatyöskentelyssä. Hyödyllistä työkokemusta katsottiin olevan valiokunnan tehtäviin kuuluvien asioiden käytännön suorittaminen sekä myös yleinen liikkeenjohdollinen kokemus. Toimiminen liikkeenjohdollisissa tehtävissä tuo laaja-alaista osaamista ja edellyttää yleensä myös taloudellisen raportoinnin seuraamista, joten se katsotaan hyödylliseksi kokemukseksi tarkastusvaliokuntien jäsenille. Näiden ohella myös hallitustyöskentelystä saatu kokemus katsotaan jossain määrin hyödylliseksi. Käytännön asioiden parissa työskentely ja hallituskokemus antavat erilaisia näkökulmia valiokuntatyöskentelyyn.

6.2.3.4 Koulutus

Asiantuntemusta voidaan ajatella syntyvän myös koulutuksen perusteella. Asiantuntemuksen osalta haastateltavia pyydettiin erikseen kuvailemaan tarkemmin koulutuksen merkitystä sekä valintakriteerinä että myös sen vaikutusta jäsenten valiokuntatyöskentelyyn.

Ensimmäisen haastateltavan mielestä koulutuksella ei ole suurta merkitystä valintakriteerinä tai valiokuntatyöskentelyssä. Hän tarkensi, että esimerkiksi laskentäsäännökset ovat IFRS:n mukana muuttuneet perusteellisesti, jolloin työkokemus ja yleinen kokemus on merkityksellisempää kuin pohjakoulutus. Hän kertoi olevansa juristi, eikä koe koulutuksesta olevan sen enempää hyötyä, kuin että on oppinut käsittelemään asioita analyttisesti. Hänen mielestään se, onko diplomi-insinööri tai kauppatieteilijä, ei ole kovin merkityksellistä.

Toinen haastateltava oli sitä vastoin sitä mieltä, että koulutuksella on merkitystä. Esimerkiksi insinöörivaltainen hallitus, jossa kenelläkään ei ole suoranaista taloudellista koulutusta pärjää todennäköisesti hyvin pitkälle. Mentäessä kuitenkin yksityiskohtaisiin esimerkiksi IFRS -kysymyksiin, menevät kysymykset valiokunnan kompetenssin ulkopuolelle. Hän mainitsi, että näissä tilanteissa voidaan käyttää apuna yhtiön tilintarkastajaa ja kenties sisäisen tarkastuksen asiantuntemusta. Paljon parempi olisi kuitenkin, jos osaamista olisi ”omissa rahkeissa”.

Kolmas haastateltava mainitsi, että sekä koulutusta että käytännön kokemusta tarvitaan. Haastateltava itse mainitsi edustavansa akateemista asiantuntemusta valiokunnassa. Hän korosti, että valiokunta ei ole sitä parempi, mitä enemmän yksityiskohtaisiin tietokilpailukysymyksiin osataan vastata.

Neljäs haastateltava totesi, että koulutuksellakin on merkityksensä. Suurimmalla osalla hallituksen jäsenistä etäisyyttä koulutukseen on jo sen verran paljon, että suurempi merkitys on sillä, mitä on tehnyt. Tosin hänen mielestään esimerkiksi laskentatoimen koulutuksella on jonkinlaista merkitystä. Ihmisiä, jotka ovat lukeneet taloudellista

raportointia, on monesti kuitenkin kyky tulkita niitä riippumatta koulutustaustasta. Osa kompetenssia on se, minkälaisissa tehtävissä on toiminut, mutta pohjalla vaikuttaa jonkin verran myös koulutustausta.

Viides haastateltava totesi, että koulutuksella ei hänen mielestään ole juurikaan vaikutusta jäsenten valintaan tai valiokuntatyöskentelyyn. Hän korosti kokemuksen merkitystä. Hänen edustamassaan yhtiössä koulutustausta ei ole noussut esille tarkastusvaliokunnan jäseniä valittaessa.

Haastattelujen perusteella voidaan havaita, että pohjakoulutuksella on jonkinlaista merkitystä valintakriteerinä ja myös jonkinlaista vaikutusta valiokuntatyöskentelyyn. Toisaalta myös vastakkaisia mielipiteitä ilmaistiin. Valiokunta, jossa ei ole yhtään laskentatoimen koulutustausta omaavaa ihmistä, voi joutua turvautumaan ulkopuoliseen asiantuntemukseen taloudellisen raportoinnin erityiskysymyksissä. Toisaalta monilla hallituksen jäsenillä on jo jonkin verran etäisyyttä koulutukseen, jolloin työkokemuksen merkitys kasvaa. Pohjakoulutus voi kuitenkin tuoda analyyttisyyttä ja esimerkiksi laskentatoimen koulutus myös lisätä kompetenssia valiokuntatyöskentelyssä. Eräs haastateltava totesi kuitenkin, että valiokunta ei ole sitä parempi, mitä enemmän kirjaviisaita siellä on.

6.2.4 Tarkastusvaliokunta instituutiona ja sen vaikutus

Viidentenä teemana haastatteluissa oli tarkastusvaliokunnan merkitys instituutiona ja tarkastusvaliokunnan käytännön vaikutus eri osa-alueilla. Haasteltavia pyydettiin kuvaamaan, minkälaisena he näkevät tarkastusvaliokunnan merkityksen osana yhtiöiden hallinnointia. Tämän lisäksi tiedusteltiin, minkälaisia vaikutuksia he ovat havainneet tarkastusvaliokunnalla olleen.

Ensimmäisen haastateltavan mukaan tarkastusvaliokunnan merkitys riippuu paljon siitä, miten se hoitaa tehtävänsä. Tarkastusvaliokunta käsittelee raskaita, tärkeitä ja aikaa vieviä kysymyksiä. Tarkastusvaliokunnan tekemä työ helpottaa hallituksen työmäärää työstämällä asiat ennen kuin ne viedään hallituksen pöydälle. Tämä valmisteleva työ

vähentää hallituksen työmäärää ja tehostaa ajankäyttöä huomattavasti. Edellytyksenä kuitenkin on, että informaation kulku ja raportointi hallituksen ja valiokunnan välillä toimii. Hänenkin edustamassaan yrityksessä tarkastusvaliokunnan olemassa olo on vähentänyt sitä aikaa, jota koko hallitus joutuu käyttämään tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluviin asioihin. Näin ollen aikaa vapautuu muihin tehtäviin, kuten esimerkiksi strategisten asioiden käsittelyyn. Hänen mielestään, tarkastusvaliokunnan avulla tärkeä valvontatehtävä tulee huolellisesti hoidettua ja hallitus voi keskittyä muihin tärkeisiin asioihin. Hänen mukaansa tarkastusvaliokunnan tarkoitus on myös Suomessa parantaa taloudellisen raportoinnin luotettavuutta. Se ei ole kuitenkaan niin painava elin kuin esimerkiksi USA:ssa.

Toisen haastateltavan mielestä varsinkin pienessä yhtiössä, joissa asiat eivät ole niin hyvin organisoitu kuin isossa yhtiössä, tarkastusvaliokunnalla iso merkitys esimerkiksi taloudellisen raportoinnin laadun parantamisessa ja riskienhallinnan tehostamisessa. Tarkastusvaliokunta tarjoaa työkalun pakottaa asioita muottiin tuomalla asioita hallituksen pöydälle, jotteivät ne jäisi pelkästään vain johdon asiaksi. Esimerkiksi sisäinen riskienhallintajärjestelmä, jossa riskien suuruudet ja todennäköisyydet arvioitu, on yksi kokonaisuus, jossa tarkastusvaliokunnalla on ollut merkitystä. Lisäksi sisäisen tarkastuksen raporttien perusteella esiin nousseiden suositeltavien toimenpiteiden käytännön toteuttaminen on tehostunut. Hallituksen puheenjohtajan tehtävä on nykyisin sen verran vaativa, että hänen kannaltaan on hyvä, että on olemassa valmisteleva erityisvaliokunta.

Kolmas haastateltava korosti, että Suomessa tarkastusvaliokunta koostuu hallituksen omista jäsenistä ja on siten lähinnä vain hallitustyöskentelyä tehostava elin. Kun perussääntönä ei ole, että valiokuntiin kuuluisi ulkopuolisia jäseniä, se on hallituksen työskentelyä tehostava, ei sen kummallisempaa. Yhtiön Y tapauksessa tarkastusvaliokunnalla on ollut konkreettinen merkitys riskienhallintapolitiikan määrittelemisessä ja hallinnassa. Ilman tarkastusvaliokuntaa siihen ei olisi todennäköisesti kiinnitetty näin paljon huomiota. Muutoin se on tehostanut tilintarkastajan valintaa, osavuositarkastuksia ja sisäisen tarkastuksen kysymyksiä. Jos kaikki tehtäisiin hallituksen kokouksissa, hallituksen kokoukset pitkittyisivät ja niitä

olisi useammin. Lisäksi erityiskysymyksiä on tarkastusvaliokunnassa mahdollisuus käsitellä syvällisemmin.

Hänen mielestään ei voida oikeastaan mitata, että onko tarkastusvaliokunta parantanut taloudellisen raportoinnin laatua. Hänen mielestään lähtökohtaisesti näin ei ole, mutta toivoo että jonkinlainen marginaalinen vaikutus olisi ollut. Hän uskoo, että hallituksen kokouksissa olisi todennäköisesti päästy samoihin tuloksiin.

Neljännän haastateltavan mukaan tarkastusvaliokunnan merkitys on kasvamassa, koska corporate governance asiat ovat tiukentuneet ja niitä seurataan tarkemmin. Monet yhtiöt siirtävät tehtäviä koko hallitukselta tarkastusvaliokunnan valmisteltavaksi. Jos hallitus asetetaan syytteeseen, iso vastuu asioista on tarkastusvaliokunnilla.

Hänen mielestään tarkastusvaliokunnan olemassa olo ei ole ainakaan huonontanut taloudellisen raportoinnin laatua. Tarkastusvaliokunnissa käytetään aikaa tehtäväkenttään kuuluvien asioiden selvittelyyn. Vaikutusta on kuitenkin mahdotonta tarkasti arvioida. Tarkastusvaliokunta on hänen mielestään kuitenkin yhtiössä yksi varmistusfunktio, ettei esimerkiksi taloudellisen raportoinnin suhteen tulisi yllätyksiä. Tarkastusvaliokunta voi osaltaan varmentaa, ettei tyhmiä virheitä tehdä. Asioita mietitään enemmän ja aikaa on enemmän, kuin koko hallituksen kokoonpanolla. Lisäksi valiokunnan olemassa olo on tehostanut sekä riskienhallintaa että sisäistä tarkastusta. Ilman valiokuntaa nämä asiat eivät olisi niin usein hallituksen agendalla ja tulisivat hallituksessa esiin vasta, kun on ongelmia.

Viides haastateltava koki, että yhtiössä T tarkastusvaliokunnasta on tullut hyvin keskeinen osa hallitustyötä. Hän mainitsi, että sitä voi kutsua jopa hallituksen ytimeksi johtuen siitä, että se valmistelee hallituksen asioita ja siellä keskitytään nimenomaan olennaisiin asioihin eli talouskysymyksiin. Hänen mukaansa valiokunnan valmistelutyöllä on iso merkitys asian lopulliselle ratkaisulle. Hän kuvaili, että tarkastusvaliokunta on ”vähän niin kuin hallitus hallituksessa”.

Haastateltava totesi, että ainakin yhtiön T tapauksessa tarkastusvaliokunta on tuonut lisäarvoa. Tämä johtuu erityisesti yrityksen nuoresta iästä pörssiyrityksenä ja siitä, että hallinnon rakentaminen on ollut kesken. Yhtiössä tarkastusvaliokunta on ollut melko operatiivinen. Hänen mielestään valiokunta on tehnyt toimivalle johdolle prioriteetit helpommaksi. Lisäksi haastateltava koki, että valiokunta on ollut avuksi ulkoisen ja sisäisen raportoinnin kehittämisessä.

Haastateltavat nostivat esille, että tarkastusvaliokunta on tehostanut hallitustyöskentelyä. Tarkastusvaliokunta valmistele asioita koko hallituksen käsiteltäväksi, jolloin koko hallituksen työmäärä vähenee ja ajankäyttö tehostuu. Yksi haastateltava kutsui tarkastusvaliokuntaa jopa hallituksen ytimeksi. Hallitustyöskentelyn tehostumisen edellytys on kuitenkin se, että informaatio näiden kahden elimen välillä kulkee tehokkaasti.

Haastateltavat nostivat esiin, että valiokunnan olemassaolon vaikutusta esimerkiksi taloudellisen raportoinnin laatuun on vaikea arvioida. Esiin nousi kuitenkin, että esimerkiksi pienien yhtiöiden osalta tarkastusvaliokunta voi parantaa sekä taloudellisen raportoinnin laatua että riskienhallintaa, koska resursseja pienemmillä yhtiöillä näiden asioiden hoitoon on yleensä vähemmän. Esille tuli myös, että ilman tarkastusvaliokuntaa esimerkiksi riskienhallinta jäisi vähemmälle huomiolle hallitustyöskentelyssä. Myös muita tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluvien aihealueiden hoitamista valiokunnan katsotaan tehostaneen. Valiokunnan on mahdollista käyttää enemmän aikaa myös erityiskysymysten pohdintaan. Tarkastusvaliokunnan katsotaan parantavan toimintojen laatua lähinnä sen vuoksi, koska se käyttää enemmän aikaa asioiden käsittelyyn.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusta varten selvitettiin suomalaisten pörssiyritysten tarkastusvaliokuntien tilannetta vuonna 2008. Selvitys osoitti, etteivät tarkastusvaliokunnat vielä ole kovin yleisiä suomalaisissa pörssiyrityksissä. Vain 52 %:lla pörssiyrityksistä on

tarkastusvaliokunta. Yhtiöt, joissa valiokuntaa ei ole, perustelevat sen puuttumista yhtiön tai hallituksen pienellä koolla. Tarkastusvaliokunnan tehtävät katsotaan voitavan hoitaa koko hallituksen kokoonpanolla tehokkaasti, eikä tarvetta tehtävien delegointiin ole. Selvityksessä havaittiin, että yhtiöt, joissa tarkastusvaliokunta on, eivät kertoneet hallinnon esittelyssään jäsenistään ja heidän taustoistaan kovinkaan laajasti. Jäsenistä kerrottaessa riippumattomuus mainittiin huomattavasti useammin kuin asiantuntemus. Riippumattomuus mainittiin valintakriteerinä noin puolessa tarkastusvaliokunnan perustaneissa yhtiöissä. Sen sijaan vain noin 26 % yhtiöistä ilmoitti jäsentensä täyttävän kriteerit asiantuntemusvaatimusten suhteen. Vaikuttaa siltä, että yritykset kokevat riippumattomuuden merkityksellisemmäksi valiokunnan toimintaan vaikuttavaksi tekijäksi kuin asiantuntemuksen.

Tutkimuksen empiiristä osaa varten haastateltiin viittä suomalaisen pörssiyrityksen tarkastusvaliokunnan puheenjohtajaa tai jäsentä. Haastateltavat edustivat metallialan, lääkealan, IT- alan ja vähittäiskaupan yrityksiä. Haastatteluteemoja oli viisi: tarkastusvaliokunnan perustamisen syyt, tarkastusvaliokunnan rooli, tarkastusvaliokunnan tehtävät, tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteerit ja tarkastusvaliokunnan merkitys. Haastatteluaineisto on käsitelty ja koottu yhteen teemoittain.

Haastattelumuodoksi valittiin teemahaastattelu, koska sen avulla voidaan selvittää tarkastusvaliokuntien puheenjohtajien ja jäsenten näkemyksiä tutkimukseen kuuluvista aihepiireistä. Lisäksi teemahaastattelun avulla voidaan saada esiin valiokuntien käyttämiä määritelmiä ja käytäntöjä koskien tarkastusvaliokunnan roolia, tehtäväkenttää ja jäsenten valintakriteerejä. Vastausten haluttiin olevan mahdollisimman vapaamuotoisia. Tutkimuksessa ei haluttu kvantifioida muuttujia, vaan nimenomaan tuoda esille valiokuntien omia määritelmiä ja näkemyksiä. Erityisen mielenkiinnon kohteena olivat määritelmät jäsenten valintakriteereiden suhteen, koska näistä ei ole Suomessa aikaisempaa tutkimusta.

Ensimmäisenä teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan perustamisen syitä suomalaisissa pörssiyrityksissä. Haastateltavilta tiedusteltiin syitä ja perusteluja

tarkastusvaliokunnan perustamiselle heidän edustamissaan yhtiöissä. Haastateltavat kertoivat tarkastusvaliokunnan perustamisen syyksi lähes poikkeuksetta vuonna 2004 voimaan tulleet uudistetut corporate governance -suositukset. Yhtiöt ovat halunneet noudattaa suosituksia ja ovat täten perustaneet tarkastusvaliokunnan. Perustamisen yhteydessä on myös pohdittu valiokunnan tarpeellisuutta ja työmäärää. Tarkastusvaliokunta on perustettu vain, jos katsotaan tarkoituksenmukaisemmaksi hoitaa sille kuuluvia työtehtäviä erillisessä valiokunnassa eikä koko hallituksen voimalla. Tarkastusvaliokunnan avulla hallitus voi tehostaa toimintaansa keskittämällä osan tehtävistään tarkastusvaliokunnan käsiteltäväksi ja valmisteltavaksi.

Toisena teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan roolia. Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan tarkastusvaliokunnan roolia. Tarkentavia kysymyksiä esitettiin tarvittaessa esimerkiksi valiokunnan roolista suhteessa hallitukseen, tilintarkastajaan sekä sisäiseen tarkastukseen. Haastateltavat kuvasivat tarkastusvaliokunnan olevan hallituksen avustava elin, joka valmistelee sen tehtäväkenttään kuuluvia asioita ja tuo ne hallituksen päätettäväksi. He korostivat kuitenkin, että hallitus päättää asioista, vaikka tarkastusvaliokunta ne valmistelee. Hallitus on lopullisesti vastuussa yhtiön tekemistä päätöksistä. Haastateltavien ajatukset ovat yhdenmukaisia osakeyhtiölain vaatimusten kanssa. Osakeyhtiölaissahan todetaan hallituksen olevan vastuussa yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon asianmukaisesta järjestämisestä. Se ei voi delegoida vastuuta itsessään muulle taholle, mutta voi järjestää toimintaansa parhaaksi katsomallaan tavalla.

Haastateltavat kertoivat, että tilintarkastajat ja sisäisen tarkastuksen edustaja osallistuvat usein tarkastusvaliokunnan kokouksiin. Tarkastusvaliokunta toimii yhteydenpitäjänä tilintarkastajan ja hallituksen välillä. Sekä sisäinen tarkastus että tilintarkastaja raportoivat useimmiten tuloksistaan tarkastusvaliokunnalle koko hallituksen sijaan. Kokoukset ajoittuvat yleensä kvartaaliraportoinnin yhteyteen. Se, että tarkastusvaliokunta toimii foorumina sekä tilintarkastajalle että sisäiselle tarkastukselle, lisää tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen riippumattomuutta.

Kolmantena teemana käsiteltiin tarkastusvaliokunnan tehtäviä. Haastateltavia pyydettiin kertomaan valiokunnan tehtävistä. Tämän lisäksi heitä pyydettiin kuvailemaan tehtävien määräytymistä sekä agendan muodostamista. Haastateltavat kuvasivat poikkeuksetta tarkastusvaliokunnan tärkeimmäksi tehtäväksi taloudellisen raportoinnin seuraamisen ja valvonnan ja korostivat valiokunnan näkökulman olevan ennen kaikkea taloudellinen. Tämän lisäksi tarkastusvaliokunnan tehtäviksi mainittiin riskienhallintaan liittyvät tehtävät, tilintarkastajan valinnan valmistelu sekä tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen raporttien seuraaminen. Tilintarkastajan kilpailutuksen ja valintaprosessin kuvattiin vievän paljon tarkastusvaliokunnan aikaa sen ollessa ajankohtaista. Haastatteluissa esiinnousseet tehtävät mukailevat pitkälti corporate governance -suosituksen tehtäväälistää.

Tarkastusvaliokunnilla on monesti agenda, jonka perusrunko säilyy samanlaisena vuodesta toiseen. Agenda pohjautuu kvartaaliraportointiin. Vuosittain toistuvien rutiininomaisten asioiden hoitamisen lisäksi agendalle voidaan nostaa ajankohtaisia erityiskysymyksiä. Hallituksen puheenjohtaja voi esimerkiksi pyytää tarkastusvaliokuntaa ottamaan kantaa johonkin erityiskysymykseen. Lisäksi valiokunta nostaa esille vuosittain tarkempaan käsittelyyn tiettyjä teemoja.

Neljäs haastatteluteema oli tarkastusvaliokunnan jäsenten valintakriteerit. Teema koostui useammasta eri osa-alueesta. Haastateltavia pyydettiin ensiksi kuvailemaan yleisesti valintakriteerejä, joita yhtiöissä käytetään uusia valiokuntajäseniä valittaessa. Tämän jälkeen heiltä tiedusteltiin tarkemmin jäsenten riippumattomuuden ja asiantuntemuksen merkitystä valintakriteerinä sekä vaikutusta valiokuntatyöskentelyyn. Asiantuntemuksen osalta tiedusteltiin erikseen vielä työkokemuksen ja koulutuksen merkitystä.

Ensinnäkin yleisesti valintaperusteita tiedusteltaessa haastatteluissa nousi esiin merkittävimpinä valintaperusteina sekä jäsenten asiantuntemus että myös jäsenten oma kiinnostus valiokuntajäsenyyteen. Riippumattomuuden valintakriteerinä mainitsi oma-aloitteisesti vain yksi haastateltavista. Corporate governance -suosituksessa

mainitaan, että kaikkien jäsenten tulisi olla yhtiöstä riippumattomia sekä heidän tulisi omata valiokunnan tehtäväalueen edellyttämä pätevyys.

Ihmisten tausta ja sen myötä saatu asiantuntemus ja kokemus oli selkeästi tärkeä valintakriteeri. Haastateltavat korostivat erityisesti puheenjohtajan asiantuntemuksen merkitystä ja näin ollen haastattelujen perusteella voidaan todeta, että tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan valinnassa asiantuntemuksella on suuri merkitys. Asiantuntemuksen lisäksi myös oma kiinnostus nousi merkittäväksi valintakriteeriksi. Hallituksen puheenjohtaja monesti tiedustelee hallituksen jäsenten halukkuutta toimia valiokunnissa ja tämän perusteella valiokuntiin valikoituu jäseniä. Pelkästään oma halukkuus ei välttämättä mahdollista valiokuntajäsenyyttä, sillä aina kaikkia halukkaita ei voida laittaa samaan valiokuntaan. Hallituksen puheenjohtajan rooli on merkittävä valiokuntapaikkoja jaettaessa.

Vapaamuotoisesti valintakriteereistä kerrottuaan haastateltavilta tiedusteltiin tarkemmin heidän näkemystään riippumattomuuden merkityksestä valintakriteerinä. Heitä pyydettiin myös kuvailemaan, miten jäsenten riippumattomuus vaikuttaa valiokuntatyöskentelyyn. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että riippumattomalla valiokunnalla on positiivinen vaikutus muun muassa yhtiön taloudellisen raportoinnin laatuun. Lisäksi on havaittu riippumattomuuden olevan positiivisesti yhteydessä myös tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen laadun paranemiseen.

Riippumattomuus osoittautui haastattelujen perusteella tärkeäksi valintakriteeriksi, vaikkakaan sitä ei vapaamuotoisessa valintakriteerien kuvauksessa mainittu kuin yhden haastateltavan osalta. Syynä tähän voi olla se, että osa haastateltavista mainitsi koko hallituksen koostuvan riippumattomista jäsenistä, joten riippumattomuutta ei tarkastusvaliokunnan osalta ole tarvinnut erikseen käsitellä.

Haastattelujen perusteella ilmeni, että riippumattomuus on lähtökohtaisesti edellytys työskentelylle tarkastusvaliokunnassa. Syyksi tähän mainittiin muun muassa se, että tarkastusvaliokunnan tehtävänä on tarkastaa yhtiön toimintaa. Lisäksi mainittiin, että riippumaton jäsen voi ottaa kantaa objektiivisemmin esille nouseviin kysymyksiin.

Riippumattomuus mainittiin myös niin sanottuna ”normaalina” tilana, jolloin erityistilanteita valiokuntatyöskentelyssä ei tarvitse ottaa huomioon.

Yksi haastateltava mainitsi, ettei hän näe riippumattomuudella olevan merkittävää vaikutusta itse käytännön työskentelyssä. Tässäkin yhtiössä riippumattomuus on kuitenkin yksi jäsenten valintakriteereistä. Neljä viidestä haastateltavasta mainitsi, että heidän edustamassaan yhtiössä riippumattomuus määritellään corporate governance -suosituksen mukaisesti.

Riippumattomuuden ohella haastateltavia pyydettiin kuvailemaan asiantuntemuksen merkitystä valintakriteerinä tai vaihtoehtoisesti esitettiin tarkentavia kysymyksiä, mikäli asiantuntemus oli mainittu jo yleisesti valintakriteereistä kuvailtaessa. Haastateltavia pyydettiin myös määrittelemään asiantuntemusta sekä kuvailemaan sen merkitystä valiokuntatyöskentelyssä. Aiempien tutkimustulosten valossa jäsenten asiantuntemus vaikuttaa positiivisesti valiokunnan valvontatehtävän hoitoon. Jäsenten asiantuntemuksella on havaittu olevan positiivinen vaikutus muun muassa yrityksen arvoon, taloudellisen raportoinnin laatuun sekä tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen laatuun. Asiantuntemusta voidaan katsoa sekä työkokemuksen että koulutuksen näkökulmasta.

Sekä valintaperusteluiden yleisen kuvauksen että tarkentavien kysymysten perusteella voidaan todeta, että asiantuntemuksella on suuri rooli jäsenten valintakriteerinä. Erityisesti taloudellisen raportointiin liittyvä asiantuntemus nousi tärkeäksi tekijäksi. Esille nousi myös riskienhallintaan liittyvä asiantuntemus. Haastattelujen perusteella voidaan havaita, että taloudellisen raportoinnin valvontatehtävän hoitamisen koetaan vaativan valiokunnan jäseniltä jonkinasteista asiantuntemusta ja tämä tulee huomioida valiokuntajäseniä valittaessa.

Asiantuntijaksi kuvailtiin henkilöä, joka on itse tehnyt tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluvia asioita käytännön tasolla esimerkiksi toiminut talousjohtajana. Haastattelussa nousi esille myös näkökulma, jonka mukaan asiantuntemusta voi olla monella tasolla esimerkiksi akateemista asiantuntemusta tai vaihtoehtoisesti käytännön kokemusta.

Haastateltavien mukaan asiantuntemus näkyy valiokuntatyöskentelyssä niin, että valiokunnassa käytävä keskustelu on älykkäämpää ja sitä osataan käydä oikeista asioista. Tällöin valiokunnassa ei tarvitse käydä yleiskeskustelua, vaan se voidaan jättää hallituksen tehtäväksi. Yksi haastateltavista korosti, että asiantuntemus ei kuitenkaan ole valiokunnassa mikään itseisarvo. Liiallinen asiantuntemus voi johtaa siihen, että hallitus pyrkii johtamaan yritystä toimivan johdon sijaan. Haastateltavat mainitsivat, että valiokunnan on mahdollista käyttää erityisasiantuntijoita tarpeen vaatiessa. Asiantuntijoiden käyttö ei kuitenkaan tunnu olevan kovin yleistä.

Haastateltavia pyydettiin pohtimaan asiantuntemusta työkokemuksen kautta. Heitä pyydettiin kuvailemaan tarkemmin näkemystään työkokemuksen merkityksestä valintakriteerinä sekä sen vaikutusta valiokuntatyöskentelyyn.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että työkokemuksella katsottiin olevan suuri merkitys jäsenten valintakriteerinä. Työkokemus koettiin myös hyödyttäväksi tekijäksi valiokuntatyöskentelyssä. Työkokemuksen osalta nousi esille sekä käytännön työkokemus valiokunnan työkenttään kuuluvista tehtävistä että yleisliikkeenjohdollinen kokemus. Liikkeenjohdollisissa tehtävissä olleiden henkilöiden oletetaan olevan perehtyneitä työnsä kautta myös taloudelliseen raportointiin. Näiden ohella esiin nousi myös hallitustyöskentelystä saatu kokemus. Käytännön työkokemus ja toisaalta hallituskokemus antavat erilaisia näkökulmia valiokuntatyöskentelyyn.

Työkokemuksen lisäksi haastateltavia pyydettiin kuvailemaan myös näkemystään koulutuksen merkitystä sekä valintakriteerinä että myös sen vaikutusta jäsenten valiokuntatyöskentelyyn.

Haastattelujen avulla selvisi, että pohjakoulutuksella koetaan olevan jonkinlaista merkitystä valiokuntatyöskentelyssä ja se on jonkinlainen valintakriteeri. Toisaalta myös vastakkaisia mielipiteitä ilmaistiin. Haastatteluissa esitettiin, että erityisesti laskentatoimen koulutus voi tuoda lisäarvoa valiokuntatyöskentelyyn. Esimerkiksi laskentatoimen erityiskysymyksissä valiokunta ilman laskentatoimen koulutusta

omaavaa jäsentä voi joutua turvautumaan valiokunnan ulkopuoliseen asiantuntemukseen. Eräs haastateltava totesi kuitenkin, että valiokunta ei ole sitä parempi, mitä enemmän kirjaviisaita siellä on. Esille nousi myös, että monilla hallituksen jäsenillä on jo jonkin verran etäisyyttä koulutukseen, jolloin työkokemuksen merkitys suhteessa koulutukseen korostuu.

Viides teema haastatteluissa oli tarkastusvaliokunnan merkitys instituutiona ja tarkastusvaliokunnan käytännön vaikutus eri osa-alueilla. Haasteltavia pyydettiin kuvaamaan, minkälaisena he näkevät tarkastusvaliokunnan merkityksen osana yhtiöiden hallinnointia. Tämän lisäksi tiedusteltiin, minkälaisia vaikutuksia he ovat havainneet tarkastusvaliokunnalla olleen.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että tarkastusvaliokunnalla on ollut merkitystä hallitustyötä tehostavana elimenä. Hallitustyön on koettu tehostuneen, kun tarkastusvaliokunta valmistelee tehtäväkenttäänsä kuuluvat asiat ja tuo ne hallituksen päätettäväksi. Hallituksella jää täten enemmän aikaa muiden tärkeiden asioiden, esimerkiksi yhtiön strategian, käsittelyyn.

Tarkastusvaliokunnan olemassaolon vaikutusta esimerkiksi taloudellisen raportoinnin laatuun oli haastateltavien mielestä vaikea arvioida. Esiin nousi kuitenkin, että esimerkiksi pienten yhtiöiden osalta tarkastusvaliokunta voi parantaa sekä taloudellisen raportoinnin laatua että riskienhallintaa, koska resursseja pienemmillä yhtiöillä näiden asioiden hoitoon on yleensä vähemmän. Lisäksi tehostumista oli havaittu myös tilintarkastajan valintaprosessissa sekä sisäisessä tarkastuksessa. Toimintojen tehostuminen on haastateltavien mukaan seurausta siitä, että valiokunnan on mahdollista käyttää enemmän aikaa asioiden käsittelyyn kuin koko hallituksen. Tarkastusvaliokunnan on mahdollista tarvittaessa käyttää aikaa myös erityiskysymysten käsittelyyn.

LÄHDELUETTELO

Artikkelit ja kirjallisuus:

Abbot L. J. & Parker S. 2000. Auditor Selection and Audit Committee Characteristics. *A Journal of Practice & Theory* 19, 47–66.

Abbot L. J., Parker S. & Peters G. F. 2004. Audit Committee Characteristics and Res-tatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 23, 69–87.

Abbott L. J., Parker S., Peters G. F. & Raghunandan K. 2003. The Association between Audit Committee Characteristics and Audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 22, 17–32.

Abbott L. J., Parker S., Peters G. F. & Rama D. V. 2007. Corporate Governance, Audit Quality, and the Sarbanes-Oxley Act: Evidence from Internal Audit Outsourcing. *The Accounting Review* 2007, 803–835.

Agrawal A. & Chadha S. 2005. Corporate Governance and Accounting Scandals. *Journal of Law & Economics* 48, 371–406.
(http://www.afajof.org/pdfs/2004program/UPDF/P666_Corporation_Finance.pdf)

Archambeault D. & DeZoort F. T. 2001. Auditor Opinion Shopping and the Audit Committee: An Analysis of Suspicious Auditor Switches. *International Journal of Au-diting* 5, 33–52.

Beasley, M. 1996. An Empirical Analysis of the Relation Between the Board of Direc-tor Composition and Financial Statement Fraud. *The Accounting Review* 71, 443–465.

- Beasley M. S. & Salterio S. E. 2001. The Relationship between Board Characteristics and Voluntary Improvements in Audit Committee Composition and Experience. *Contemporary Accounting Research* 18, 539–570.
- Bédard J., Marrakchi Chtourou S. & Courteau L. 2004. The Effect of Audit Committee Expertise, Independence, and Activity on Aggressive Earnings Management. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 23, 13–35.
- Carcello J. V., Hermanson D. R., Neal T. L. & Riley R. A. 2002. Board Characteristics and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research* 19, 365–384.
- Carcello J. V. & Neal T. L. 2003a. Audit Committee Characteristics and Auditor Dismissals following “New” Going-Concern Reports. *The Accounting Review* 78, 95–117.
- Carcello J. V. & Neal T. L. 2003b. Audit Committee Independence and Disclosure: choice for financially distressed firms. *Corporate Governance: An International Review*, 11, 289-299.
- Chan K. C. & Li J. 2008. Audit Committee and Firm Value: Evidence on Outside Top Executives as Expert-Independent Directors. *Corporate Governance: An International Review* 16, 16–31.
- Cohen J., Krishnamoorthy G. & Wright A. 2004. The corporate governance mosaic and financial reporting quality. *Journal of Accounting Literature* 23, 87–152.
- Davidson W., Xie B. & Xu W. 2004. Market reaction to voluntary announcements of audit committee appointments: The effect of financial expertise. *Journal of Accounting and Public Policy* 23, 279–293.
- DeFond M. L., Hann R. N. & Hu X. 2004. Does the Market Value Financial Expertise on Audit Committees of Boards of Directors? *Journal of Accounting Research* 43, 153–193.

DeZoort F.T. 1997. An Investigation of Audit Committees' Oversight Responsibilities. *ABACUS* 33, 208–227.

DeZoort F. T. 1998. An analysis of experience effects on audit committee member' oversight judgements. *Accounting, Organizations and Society*. 23, 1–21.

DeZoort F. T & Salterio S. E. 2001. The Effects of Corporate Governance Experience and Financial-Reporting and Audit Knowledge on Audit Committee Members' Judgments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 20, 31–47.

Eskola J. & Suoranta J. 2001. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Jyväskylä.

Fama E. F. 1980. Agency problem and the theory of the firm. *Journal of Political Economy* 88, 288–308.

Farber D. 2005. Restoring Trust after Fraud: Does Corporate Governance Matter? *The Accounting Review* 80, 539–561.

Goodwin J. 2003. The Relationship Between the Audit Committee and the Internal Audit Function: Evidence from Australia and New Zealand. *International Journal of Auditing* 7, 263–278.

Haapanen M., Lainema M., Lehtinen L. & Lähdesmäki T. 2002. *Hallitus omistajan asialla – johdon tukena*. WSOY, Porvoo.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 1982. *Teemahaastattelu*. Toinen painos. Gaudeamus, Helsinki.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2008. *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.

Holopainen A., Koivu E., Kuuluvainen A., Lappalainen K., Leppiniemi J., Mikola M. & Vehmas K. 2006. *Sisäinen tarkastus*. Tietosanoma, Tallinna.

Jensen M. & Mecklin W. 1976. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Capital Structure. *Journal of Financial Economics* 3, 305–360.

Kalbers L. P. & Fogarty T. J. 1993. Audit Committee Effectiveness: An Empirical Investigation of the Contribution of Power. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 12, 24–49.

Kirk D. J. 2000. Experiences with the Public Oversight Board and corporate audit committees. *Accounting Horizons* 14, 103–111.

Klein A. 2002a. Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of Accounting and Economics* 33, 375–400.

Klein A. 2002b. Economic Determinants of Audit Committee Independence. *The Accounting Review* 77, 435–452.

Knapp M. C. 1987. An Empirical Study of Audit Committee Support for Auditors Involved in Technical Disputes with Client Management. *The Accounting Review* 62, 578–588.

Krishnamoorthy G., Wright A. & Cohen J. 2002. Auditors' views on audit committees and financial reporting quality. *CPA Journal* 72, 56–57.

Krishnan J. 2005. Audit Committee Quality and Internal Control: An Empirical Analysis. *The Accounting Review* 80, 649–675.

Koivu E. 1996. Audit committee – valvontajärjestelmän osana. *Tilintarkastus-Revision* 2, 154–157.

KPMG Wideri 1995. *Audit Committee – Tilintarkastuskomitea*. KPMG Wideri, Helsinki.

KPMG 2005. *Corporate Governance – Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmasta*. Edita, Helsinki.

Lainema M. 2006. *Strateginen hallitus*. Boardman Oy.

Lennox C. S. & Park C. W. 2007. Audit Firm Appointments, Audit Firm Alumni, and Audit Committee Independence. *Contemporary Accounting Research* 24, 235–258.

Liljeblom E. 2005. Tarkastusvaliokunnan rooli yhtiössä. *Tilintarkastus-Revision* 2, 12–16.

Mangena M. & Pike R. 2005. The effect of audit committee shareholding, financial expertise and size on interim financial disclosures. *Accounting and Business Research* 35, 327–349.

McDaniel L., Martin R. D. & Maines L. A. 2002. Evaluating Financial Reporting Quality: The Effects of Financial Expertise vs. Financial Literacy. *The Accounting Review* 77, 139–167.

McMullen D. & Raghunandan K. 1996. Enhancing Audit Committee Effectiveness. *Journal of Accountancy* 182, 79–81.

Raghunandan K. & Rama D. V. 2003. Audit Committee Composition and Shareholder Actions: Evidence from Voting on Auditor Ratification. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 22, 253–263.

Raghunandan K., Read W. J. & Rama D.V. 2001. Audit Committee Composition, “gray directors” and interaction with internal auditing. *Accounting Horizons* 15, 105–118.

- Read W. J. & Raghunandan K. 2001. The State of Audit Committees. *Journal of Accountancy* 191, 57–60.
- Riistama V. 1999. *Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö*. WSOY, Porvoo.
- Song J. & Windram B. 2004. Benchmarking Audit Committee Effectiveness in Financial Reporting. *International Journal of Auditing* 8, 195–205.
- Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2007*. KHT-Media Oy, Jyväskylä.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2006. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Jyväskylä.
- Uusitalo H. 2001. *Tiede, tutkimus ja tutkielma – johdatus tutkielman maailmaan*. WSOY, Juva.
- Wahlroos J. 2003. Audit committee –työskentelyn yleistyminen Suomessa. *Tilintarkastus-Revision* 6, 15–17.
- Wolnizer P. W. 1995. Are Audit Committees Red Herrings? *ABACUS* 31, 45–66.
- Xie B., Davidson W. & DaDalt P. 2003. Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee. *Journal of Corporate Finance* 9, 295–316.
- Lait:
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
Tilitarkastuslaki 13.4.2007/459
- Elektroniset lähteet:

Blue Ribbon Committee 1999. Report and recommendations of the blue ribbon committee on improving the effectiveness of corporate audit committees.

http://www.nasdaq.com/about/Blue_Ribbon_Panel.pdf, 5.6.2008.

Braiotta L. 2004. The Audit Committee Handbook.

<http://site.ebrary.com/lib/hseba/Top?id=10114020&layout=document>, 12.6.2008.

Dhaliwal D., Naiker V. & Navissi F. 2007. Audit Committee Financial Expertise, Corporate Governance and Accruals Quality: An Empirical Analysis.

<http://www.hbs.edu/units/am/pdf/AC%20Financial%20Expertise%20Corp%20Gov%20and%20Accruals%20Quality.pdf>, 12.6.2008.

Deloitte & Touche 2003. Audit Committee Resource Guide.

<http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Audit%20Cmte%20Resource%20Guide%281%29.pdf>, 29.5.2008.

Deloitte & Touche 2005. Hallitustyöskentely murroksessa – Selvitys tarkastusvaliokunnista Suomessa.

<http://deloitte.smartpage.fi/?docId=0ebc0da4c44ad5f1e4f3150a3452ded4>, 29.5.2008.

Deloitte Touche Tohmatsu 2003. Audit committees – a better practice guide.

<http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Audit-Committee-practice-guide.pdf>, 29.5.2008.

Euroopan Yhteisöjen Komissio 2005. Komission suositus julkisesti noteerattujen yhtiöiden toimivaan johtoon kuulumattomien tai valvovien hallinto- tai valvontaelimen jäsenten tehtävistä sekä hallinto- tai valvontaelimen komiteoista. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:052:0051:0063:FI:PDF>,

27.6.2008.

HEX Oyj, Keskuskauppakamari & Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto 2003. Suositus listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä (Corporate Governance).

http://www.keskuskauppakamari.fi/kkk/media/tiedotteet/2003_lehdistotiedotteet/fi_FI/usi_corporate_governance_suositus_edistaa_luottamusta_arvopaperimarkkinoihin/files/73749117349464259/default/CG_Suositus_A4.pdf, 30.5.2008.

IFAC 2008. 2008 Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements - Part II.

http://www.ifac.org/Members/DownLoads/2008_IAASB_Handbook_Part_II-Compilation.pdf, 29.5.2008.

PriceWaterhouseCoopers 2003. Audit committee — Käytännön ohjeita tehokkaasti toimivan tarkastusvaliokunnan muodostamiseksi.

http://www.pwc.com/fi/fin/issues/publ/pwc_audit_committee.pdf, 29.5.2008.

Sarbanes-Oxley Act 2002. Section 407: Disclosure Of Audit Committee Financial Expert. http://www.sarbanes-oxley.com/displaysection.php?level=2&pub_id=Sarbanes-Oxley&chap_id=PCAOB4&message_id=31, 2.6.2008.

Sarbanes-Oxley Act 2002. Section 301: Public Company Audit Committees.

http://www.sarbanes-oxley.com/displaysection.php?level=2&pub_id=Sarbanes-Oxley&chap_id=PCAOB3&message_id=5, 10.8.2008.

SEC 2003. Disclosure Required by Sections 406 and 407 of the Sarbanes-Oxley Act of 2002. <http://www.sec.gov/rules/final/33-8177.htm>, 2.6.2008.

SEC 2003. Standards Relating to Listed Company Audit Committees.

<http://www.sec.gov/rules/final/33-8220.htm>, 10.8.2008.

Sisäiset tarkastajat ry. 2004. Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit.

<http://www.theiia.fi/?sc=5299&sc2=5374>, 30.5.2008.

Haastattelut:

Haastattelu 1. Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja. 23.9.2008 30 min.

Haastattelu 2. Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja. 6.10.2008 30 min.

Haastattelu 3. Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja. 7.10.2008 25 min.

Haastattelu 4. Tarkastusvaliokunnan jäsen, hallituksen puheenjohtaja. 29.10.2008. 30 min.

Haastattelu 5. Tarkastusvaliokunnan jäsen. 1.12.2008. 25 min.

LIITTEET

Liite 1

Tarkastusvaliokuntien määrä sekä jäsenten asiantuntemus ja riippumattomuus
Suomalaisissa Pörssiyhtiöissä 2008

K= Kyllä

E= Ei

Yhtiö	Tarkastusvaliokunta	Jäseniä	Asiantuntemus	Riippumattomuus
Affecto Oyj	K	3	E	E
Ahlström Oyj	K	3	E	K
Aldata Solution Oyj	E	-	-	-
Alma Media Oyj	K	3	E	K
Amanda Capital Oyj	E	-	-	-
Amer Sports Oyj	K	3	E	K
Aspo Oyj	E	-	-	-
Aspocomp Group Oyj	K	3	E	E
Atria Oyj	E	-	-	-
Basware Oyj	E	-	-	-
Biohit Oyj	E	-	-	-
Biotie Therapies Oyj	E	-	-	-
CapMan Oyj	E	-	-	-
Cargotec Oyj	K	3	E	E
Cencorp Oyj	E	-	-	-
Citycon Oyj	K	4	K	K
Componenta Oyj	E	-	-	-
Comptel Oyj	K	3	E	E
Cramo Oyj	K	3	E	E
Digia Oyj	K	3	E	K
Done Solutions Oyj	E	-	-	-
Efore Oyj	K	3	E	E
Elcoteq SE	K	5	K	K
Elecster Oyj	E	-	-	-
Elektrobit Oyj	E	-	-	-
Elisa Oyj	K	3	E	E
Etteplan Oyj	E	-	-	-
Evia Oyj	E	-	-	-
Exel Oyj	K	2	E	E
F-Secure Oyj	K	2-4	K	K
Finnair Oyj	K	4	E	E
Finnlines Oyj	E	-	-	-
Fiskars Oyj	K	5	E	E

Fortum Oyj	K	3	E	E
Geosentric Oyj	E	-	-	-
Glaston Oyj	E	-	-	-
HKScan Oyj	K	3	E	E
Honkarakenne Oyj	E	-	-	-
Huhtamäki Oyj	K	3	E	E
Ilkka-Yhtymä Oyj	E	-	-	-
Incap Oyj	E	-	-	-
Interavanti Oyj	E	-	-	-
Ixonos Oyj	K	3	E	K
J. Tallberg-Kiinteistöt Oyj	E	-	-	-
KONE Oyj	K	3	E	E
Kemira Oyj	K	3	E	K
Keskisuomalainen Oyj	E	-	-	-
Kesko Oyj	K	3	E	K
Kesla Oyj	E	-	-	-
Konecranes Oyj	K	4	E	E
Larox Oyj	E	-	-	-
Lassila & Tikanoja Oyj	E	-	-	-
Lemminkäinen Oyj	K	3	E	E
Lännen tehtaat Oyj	E	-	-	-
M-real Oyj	K	3	K	K
Marimekko Oyj	E	-	-	-
Martela Oyj	E	-	-	-
Metso Oyj	K	3	E	E
Neomarkka Oyj	K	2	E	K
Neste Oil Oyj	K	4	K	K
Nokia Oyj	K	4	K	K
Nokian Renkaat Oyj	E	-	-	-
Nordic Aluminium Oyj	E	-	-	-
Norvestia Oyj	K	2	E	K
Nurminen Logistics Oyj	K	2	E	E
Okmetic Oyj	E	-	-	-
Olvi Oyj	E	-	-	-
Oral Hammaslääkärit Oyj	K	3	E	E
Oriola-KD Oyj	K	4	E	E
Orion Oyj	K	3	E	E
Outokumpu Oyj	K	4	E	E
Outotec Oyj	K	2	K	K
PKC Group Oyj	E	-	-	-
Panostaja Oyj	E	-	-	-
Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oyj	E	-	-	-
Pohjola Pankki Oyj	K	3-4	K	K
Ponsse Oyj	E	-	-	-
Proha Oyj	E	-	-	-

Pöyry Oyj	K	2	E	K
QPR Software Oyj	E	-	-	-
Raisio Oyj	E	-	-	-
Ramirent Oyj	K	2	E	K
Rapala WMC Oyj	E	-	-	-
Rautaruukki Oyj	K	2-4	K	K
Raute Oyj	E	-	-	-
Rocla Oyj	E	-	-	-
Ruukki Group Oyj	K	3	E	E
SRV Yhtiöt Oyj	K	2	K	E
SHH Communications Security Oyj	K	1	E	E
SSK Oyj	E	-	-	-
Salcomp Oyj	E	-	-	-
Sampo Oyj	K	4	E	K
Sanoma-WSOY Oyj	K	4	E	K
Scanfil Oyj	K	6	K	K
Solteq Oyj	E	-	-	-
Sponda Oyj	K	3	K	K
Stockmann Oyj	E	-	-	-
Stonesoft Oyj	E	-	-	-
Stora Enso Oyj	K	4	K	K
Stromsdal Oyj	K	4	E	E
Suomen Terveystalo Oyj	K	3	E	E
Suominen Yhtymä Oyj	E	-	-	-
Takoma Oyj	E	-	-	-
Talentum Oyj	E	-	-	-
Tamfelt Oyj	E	-	-	-
Technopolis Oyj	E	-	-	-
Tecnomen Oyj	K	3	E	K
Tekla Oyj	E	-	-	-
Teleste Oyj	E	-	-	-
TeliaSonera Oyj	K	4	E	E
TietoEnator Oyj	K	3	K	K
Tiimari Oyj	K	3	E	E
Trainers' House Oyj	E	-	-	-
Tulikivi Oyj	E	-	-	-
Turkistuottajat Oyj	E	-	-	-
Turvatiimi Oyj	K	3	E	E
UPM-Kymmene Oyj	K	3	K	K
Uponor Oyj	E	-	-	-
Vahto Group Oyj	E	-	-	-
Vacon Oyj	E	-	-	-
Vaisala Oyj	E	-	-	-
Viking Line Oyj	E	-	-	-
Westend ICT Oyj	E	-	-	-

Wulff-Yhtiöt Oyj	E	-	-	-
Wärtsilä Oyj	K	3	K	K
YIT Oyj	K	3	E	K
Yleiselektronikka Oyj	E	-	-	-
Ålandsbanken Abp	K	3	E	K

Kyllä	61	48 %	16	31
Ei	67	52 %	45	30
	128		61	61